

Πρός όλον το μέλλον και πειλέγη το ΚΚΕ, προς όλους τους κομ-
μουνιστές:

ΤΑΣΟΣ ΒΟΥΡΝΑΣ

Σ' αυτές τις στιγμές της μαρίας ουκιμασίας που περνούν τό
δημοκρατικό κίνημα της χώρας μας και υλόκληρος ο ελληνικός
λαός, απευθυνόμαστε σέ σάς με πλήρη συναίσθηση των ευθυνών
μας γιά νά σάς κάκουμε γνωστή τήν κρίσιμη κατάσταση, που δη-
μιουργήθηκε στήν καθοδήγηση του κόμματός μας. Στίς αρχές του
Φλεβάρη πραγματοποιήθηκε συνεδρίαση των μελών της Κεντρικής
Έπιτροπής που βρίσκονται στο ⁿ δυτικόν και που είναι λιγότερα
από τήν πλειονότητα της Κεντρικής Έπιτροπής. Στή
συνεδρίαση πεινών τις πεινές και πεινές οργανώσε-
ως του ΚΚΕ, πεινών τις πεινές οργανώσεως του δυτικόν
και ένας ελάχιστος αριθμός πεινών των οργανώσεως της δυτι-
κής Ευρώπης.

ΔΙΑΣΠΑΣΗ

ΤΟΥ

ΚΚΕ

Δέν πήρε μέρος καί πεινών της Κεντρικής Έπιτροπής, ούτε
άλλο κομματικό στέλεχος πεινών της Κεντρικής Έπιτροπής, πεινών
περάσει δέκα μήνες από τήν πεινών της Κεντρικής Έπιτροπής και παρά τήν
έπιτακτική ανάγκη και τήν πεινών της Κεντρικής Έπιτροπής, πεινών
ένα πρώτο ιστορικό σχεδίασμα
μέ τήν εύκαιρία της συμπλήρωσης 15 ετίας
(1968 - 1983)
δουλειάς στην Ελλάδα, πεινών της Κεντρικής Έπιτροπής, πεινών
μετά τό πραξικόπημα της 21 του Απριλίου. Αυτή η συνεδρίαση μέ
αυτή τή σύνθεση ονομάστηκε «12η εύρεία Όλομέλεια της Κεντρι-
κής Έπιτροπής του ΚΚΕ».

Όποιαδήποτε συνεδρίαση της Κεντρικής Έπιτροπής, ακόμα
και μιά πραγματικά εύρεία Όλομέλεια, θά έπρεπε στίς σημερινές
συνθήκες νά έμβραθύνει πιο πολύ στή μελέτη και εκτίμηση της κα-
τάστασης που διαμορφώθηκε μετά τήν 21η Απριλίου, νά συγκεν-
τρώσει όλες τις προσπάθειες των κομμουνιστών στην αυτόνομη
οργάνωση και στην ανάπτυξη της δράσης των κομματικών δυνα-
μεων, νά δώσει νά αυξηθεί η ενότητα για τήν ενότητα και συ-
σπείρωση όλων των αντιοικτατορικών δυναμεων, στην πόλη για
τήν άνοδο του καθιστώσας της χώρας.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΦΩΝ ΤΟΛΙΔΗ
ΑΘΗΝΑ 1983

Η ΔΙΑΣΠΑΣΗ ΤΟΥ ΚΚΕ

(ιστορικό σχέδιασμα)

ΤΑΣΟΣ ΒΟΥΡΝΑΣ

Η ΔΙΑΣΠΑΣΗ ΤΟΥ ΚΚΕ

*Ίστορικό σχέδιασμα μιᾶς 30ετίας από τό
τέλος τοῦ ἐμφυλίου πολέμου ὡς τά γεγονότα
τοῦ Φλεβάρη τοῦ 1968*

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΦΩΝ ΤΟΛΙΔΗ

Σόλωνος 71 τηλ. 3611318

Ἀθήνα 1983

Δυό λόγια

Ἡ πρώτη τούτη ἀπόπειρα καταγραφῆς τῶν πεπραγμένων τῆς διάσπασης τοῦ ΚΚΕ τὸ Φεβρουάριο τοῦ 1968 δέν φιλοδοξεῖ νά λύσει τὰ πολλά καί ἐκκρεμῆ ἱστορικά προβλήματα πού περιμένουν νά πέσει ἀπάνω τους τὸ ἀτεγκτο καί ἐκτυφλωτικό φῶς τῆς ἔρευνας. Ἀπλῶς εἶναι μιὰ πρώτη καταγραφή, μιὰ συναγωγή προσωπικῶν σημειώσεων, καθὼς καί ἀναμνήσεων ἀνθρώπων πού ἐξῆσαν τὰ ἱστορούμενα γεγονότα, μέ τὴν εὐκαιρία τῆς συμπλήρωσης τῆς πρώτης δεκαπενταετίας ἀπὸ τὸ ἀναπόφευκτο ἐκεῖνο πολιτικό συμβάν τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ 1968 πού δίχασε τὸ κόμμα καί ἔδωσε τὴν εὐχέρεια σέ ἕνα ἀπὸ τοὺς δυό κλάδους τῆς διάσπασης, τὸ ΚΚΕ ἐσ., νά ἀποκολληθεῖ ἀπὸ τὴν ἐξάρτηση καί τὸ δογματισμὸ καί νά προχωρήσει σέ μιὰ νέα ἐνατένιση τοῦ προβλήματος τῆς μελλοντικῆς ὑπαρξῆς του πάνω σέ πλουραλιστικὴ βάση καί τὴ διαρκὴ ἐπιδίωξη τοῦ σοσιαλισμοῦ μέ ἀνθρώπινο πρόσωπο, μακριὰ ἀπὸ τίς αὐταρχικὲς δομές τοῦ παρελθόντος πού ἐξέθρεψαν τὴ θεωρία τῆς δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου — στὴν οὐσία τῆς δικτατορίας ἐπὶ τοῦ προλεταριάτου.

Τὸ σχεδιάσμα τοῦτο δέν θά εἶχε γραφεῖ ἂν δέν εἶχα τὴ βοήθεια τοῦ Κ. Φιλίνη, τοῦ Σταύρου Καρά, τοῦ Ἄγγελου Διαμαντόπουλου, τοῦ Λεωνίδα Τζεφρώνη, τοῦ Τάκη Μπενᾶ, τοῦ Ἡλίου Στάβερη, τὰ κείμενα τοῦ Μπάμπη Δρακόπουλου, τοῦ Πάνου Δημητρίου, τοῦ Δ. Παρτσαλίδη, τοῦ Ἡλίου Ἡλίου καθὼς καί ἄλλα ντοκουμέντα τῆς ἐποχῆς πού διέσωσαν στοργικά χέρια φίλων καί συντρόφων, ὅπως τὰ πρακτικὰ τῶν προκαταρκτικῶν συνεδριάσεων γιὰ τὴν ἴδρυση τῆς ΕΔΑ πού διέσωσε ὁ Μιχ. Στεργίου.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΙΔΡΥΣΗ ΤΗΣ ΕΔΑ: ΤΑΛΑΝΤΕΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΗΣΥΧΙΕΣ. ΜΙΑ ΑΓΟΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΕΚΚΥΣΤΙΝΔΑ

Δεκαπέντε χρόνια συμπληρώνονται φέτος από τή διάσπαση του Κ.Κ.Ε. Τό ιδεολογικό καί πολιτικό αὐτό γεγονός, παρά τή σεβαστή πλέον ηλικία πού σηκώνει στήν πλάτη του, δέν ἔχει οὔτε κατανοηθεῖ πλήρως ἀπό τήν Ἀριστερά στό σύνολό της, οὔτε ἔχει ἐξηγηθεῖ σ' ὄλη του τήν ἔκταση μπροστά στίς μάζες. Ὑπάρχουν σήμερα ἄνθρωποι — μετά δεκαπέντε χρόνια! — πού θεωροῦν τό περιστατικό τῆς διάσπασης τοῦ ΚΚ σάν μιά περίπτωση ἐριδας δυό ομάδων γύρω ἀπό τήν ἐξουσία. Ὅσοι κρίνουν μέ αὐτό τόν ἀπλοϊκό τρόπο τά γεγονότα δέν ἔχουν καμιά πιθανότητα νά ἐμβαθύνουν οὔτε στά ἐγγενή ἐλαττώματα τοῦ ὑπαρκτοῦ σοσιαλισμοῦ, ὅπως διαμορφώθηκε ιδεολογικά καί ἐξουσιαστικά στά ἐξηνταπέντε χρόνια τῆς ὑπαρξῆς του, οὔτε τίς μοιραίες ἐξαρτήσεις τῶν παγκόσμιων κινήματων ἀπό τό ἀρχικό μοντέλο, πού διαστρέβλωσαν τό νόημα τοῦ σοσιαλισμοῦ, ἀλλά καί οὔτε τή συστηματική φαλκίδευση τῶν ιδεολογικῶν ἀρχῶν τοῦ κινήματος, ἰδιαίτερα σέ χώρους ἰλιγγιώδους κοινωνικῆς καί πολιτικῆς κινητικότητας, ὅπου ἡ ἡγεσία, δοτή κατά κανόνα, ἐπεφτε στά χέρια ἀνθρώπων ἀποφασισμένων νά μεταβάλουν τά Κομμουνιστικά Κόμματα τῶν χωρῶν τους σέ ἐκτελεστικά ὄργανα τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῆς ΕΣΣΔ.

Ἡ Ἑλλάδα εἶχε τὴν ἀτυχία νὰ συμπεριλαμβάνεται μέσα σ' αὐτὴ τὴ διακεκαυμένη ζώνη τῶν μεγάλων ἀντιθέσεων τῶν υπερδυνάμεων καὶ τῶν κολοσσιαίων πολιτικῶν λαθῶν μιᾶς ἡγεσίας τῆς Ἀριστερᾶς ἀπόλυτα ἐξαρτημένης ἀπὸ τὸ ἰδεολογικὸ κέντρο, ἐμπειρικῆς ὡς πρὸς τὸν πολιτικὸ τῆς ἐξοπλισμοῦ καὶ γι' αὐτὸ ἀνεπαρκοῦς νὰ διαχειριστεῖ τὰ προβλήματα ἑνὸς κινήματος, τὸ ὁποῖο, μὲ τὰ φτερά τῆς Ἐθνικῆς Ἀντίστασης, ἀντρώθηκε ξαφνικά καὶ κατακάλυψε τὸν πολιτικὸ χῶρο τῆς Ἑλλάδας, προσελκύνοντας τὶς μάζες στὰ ἔθνικά, πολιτικά καὶ κοινωνικά μηνύματα τοῦ ΕΑΜ. Ἡ ἡγεσία τῆς Ἀριστερᾶς, ἀπροετοίμαστη νὰ χειριστεῖ τὰ προβλήματα νέου τύπου τῶν μαζῶν, ἑτερόφωτη καὶ δογματικὴ, ἰδεολογικά περίπου ἀστοιχειώθη καὶ ἐμπειρικὴ, ἦταν ἐπόμενο νὰ ὑποστῇ δεινούς κλυδωνισμούς στὴν πορεία τῆς καθοδήγησης τῶν μαζῶν καὶ νὰ ποδηγετηθεῖ σφαλερά ἓνα λαό, πού ἤδη εἶχε ἀρχίσει νὰ πραγματώνει τὴν ἐπανάστασή του, ἀνάμεσα ἀπὸ τὶς συμπληγάδες τῶν συμφωνιῶν τοῦ Λιβάνου καὶ τῆς Καζέρτας, τὶς ὁποῖες μὲ τόση τέχνη εἶχαν στήσει οἱ ξένοι ἰμπεριαλιστές στὸ ἑλληνικὸ κίνημα, γιὰ νὰ τὸ παγιδεῦσουν τελικά στὸ Δεκέμβρη, στὴ Βάρκιζα, στὸν Ἐμφύλιο καὶ στὶς φοβερὲς ἐκατόμβες γιὰ τὴν Ἀριστερά στὶς κορφές τοῦ Γράμου καὶ τοῦ Βίτσι. Παλιά, πασίγνωστα πράγματα, ὅπου τὸ φοβερότερο δὲν ὑπῆρξε ἢ ἦττα, ἀλλὰ ἡ ἀναποφασιστικὴ καὶ ἡ συνεχῆς πολιτικὴ διεγκυστίνδα ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἐκ τῶν πραγμάτων ἔπρεπε νὰ εἶναι οἱ σύμμαχοι καὶ τὰ στηρίγματα τῆς Ἀριστερᾶς καὶ ὄχι οἱ θεατὲς τῶν ὄσων τεκταίνονταν σὲ βᾶρος μιᾶς παράταξης πού στὸ χρονικὸ διάστημα μιᾶς γενεᾶς ἐκλήθη τρεῖς φορές ν' ἀναλάβει τὰ ὄπλα τῆς ἐπαναστατικῆς ἐξέγερσης, γεγονὸς ἀσύνηθες καὶ πρωτοφανὲς στὴν ἱστορία...

Διάσταση μαζῶν καὶ ἡγεσίας

Μαζὶ μὲ τὸ τέλος τοῦ καλοκαιριοῦ τοῦ 1949 ἦρθε καὶ τὸ τελειωτικὸ σάρωμα τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ ἀπὸ τὰ ὄχρα τῆς Βόρειας Ἑλλάδας. Τὰ ἐνδοξα τμήματα τῶν μαχητῶν, κουρελιασμένα, ἀϋπνα, νηστικά, χωρὶς κατάλληλο ὄπλισμό, χωρὶς ἐφεδρεῖες, ὑποχωροῦσαν μπροστὰ στὸν καταγισμό τοῦ πυρός τῶν ὑπέρτερων κυ-

βερνητικῶν δυνάμεων καί περνοῦσαν τὰ βόρεια σύνορα. Ὁ πόλεμος, ἐκ τῶν πραγμάτων, τελείωνε πλέον καί ἔμεναν ὅλες οἱ παρεπόμενες ἐπιπτώσεις του, πολύ χειρότερες ἀπὸ τὴν ἀναμέτρηση στὰ πεδία τῶν μαχῶν.

Γιὰ τὴν Ἀριστερά προέκυπτε πλέον αὐτόματα καὶ τὸ πρόβλημα τῆς ἀποκοπῆς τῆς ἡγεσίας ἀπὸ τὶς μάζες. Ὅσο κι ἂν οἱ τελευταῖες εἶχαν ταλαιπωρηθεῖ στὰ στρατόπεδα, στὶς φυλακές, στὰ κρατητῆρια, – παντοῦ ὅπου ἦταν δυνατό νὰ καταπιεστεῖ καὶ νὰ στραγγαλιστεῖ ἡ συνείδηση τοῦ πολίτη – ὥστόσο ὑπῆρχαν, ἔστω καὶ ἀνενεργές. Ἡ μεγάλη, ΕΑΜικὴ στρατιά τῆς κατοχῆς καὶ τῆς ἀπελευθέρωσης, παρὰ τὶς θηριώδεις ἐναντίον της ἐπιθέσεις τῆς Δεξιᾶς, ἦταν ἀκόμη παροῦσα στὴν πολιτικὴ κονίστρα, γεγονός πού φάνηκε στὶς πρῶτες ἐκλογές τοῦ 1950, ὅταν οἱ μάζες, τελείως αὐθόρμητα, πλαισίωσαν τὴ Δημοκρατικὴ Παράταξη στὴν ὁποία δὲν μετεἶχε ἐπίσημα τὸ ΚΚΕ (εἶχε δώσει ἐντολὴ νὰ ριχτοῦν ἀπὸ τὰ μέλη τοῦ κόμματος ψηφοδέλτια στὶς κάλπες ἄκυρα, μὲ ὀνόματα μὴ ὑποψηφίων φυλακισμένων στελεχῶν του!) καὶ οἱ ἀθηναῖκοὶ δρόμοι γέμισαν καὶ πάλι μὲ ἐνθουσιῶντα πλῆθη, πού ζητωκραύαζαν ὑπὲρ τῆς ἀμνηστίας καὶ τῆς νομιμοποίησης τῆς Ἀριστερᾶς. Ἡ καταφυγὴ, λοιπόν, τῶν ἐνόπλων δυνάμεων τοῦ Δ.Σ., στὶς σοσιαλιστικὲς χώρες καὶ ἡ συμπαροκολοῦθυσί τους ἀπὸ τὴν ἡγεσία στὸ δρόμο τῆς ἐμικράτσιας, διχάσε ἐκ τῶν πραγμάτων, τὶς δυνάμεις τοῦ ΚΚΕ: Ἐνα τμήμα 50.000 - 60.000 πρῶν ἐνόπλων καὶ προσφύγων ἐγκαταστάθηκε πέραν τῶν ὁρίων τῆς χώρας, ὑπὸ καθεστῶς σχεδόν στρατιωτικῆς πειθαρχίας πού τὸ δικαιολογοῦσε ὁ παραλογισμὸς μιᾶς ἀνέφικτης πολιτικῆς γραμμῆς ἐκφραζόμενης μὲ τὸ σύνθημα «τὸ ὄπλο παρά πόδα», ἐνῶ ὁ μέγας κορμὸς τῆς Ἀριστερᾶς, μὲ ἕνα μέρος τοῦ μηχανισμοῦ της στὰ στρατόπεδα καὶ τὶς φυλακές ἔμενε στὴν Ἑλλάδα καὶ ἐπιδίωκε πλέον νὰ λάβει μέρος στὶς πολιτικὲς διαδικασίες τῆς χώρας, προσπαθώντας νὰ ἐξεῦρει τὸ κατάλληλο γιὰ τὶς συνθήκες τῆς ἐποχῆς πολιτικὸ σχῆμα.

Ἀγωνίες καὶ πονοκέφαλοι τῆς ἡγεσίας

Γιὰ τὴν ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ ὁ μόνιμος πονοκέφαλος ἦταν εὐθύς με-

τά την ήττα του 1949 και την καταφυγή της ήγεσίας στο εξωτερικό, πώς θα εμεθόδευε την καθοδήγηση του κινήματος μέσα στην Ελλάδα αναδιοργανώνοντας πλέον το κόμμα σε πολιτικές βάσεις, αλλά και χωρίς τον κίνδυνο να αναπτυχθεί κάποιο εσωτερικό ρεύμα, που θα άγνοούσε το κύρος της και θα εβάρδιζε μέγιστη τις προκύπτουσες πολιτικές και οργανωτικές πλέον ανάγκες. Τόν κίνδυνο αυτό τον αντιλαμβανόταν σ' όλη του την έκταση η ήγεσία που βρισκόταν στο εξωτερικό γι' αυτό είχε φροντίσει να εξαρτήσει τα πολιτικά βήματα των κομμουνιστών που βρίσκονταν στην Ελλάδα από ορισμένες θέσεις που έλεγχε όπως: Πρώτο, το Ραδιοσταθμό της του εξωτερικού, ο οποίος έδινε καθημερινά τη γραμμή, άσχετα αν κάποτε ήταν τόσο άσχετη με τα συμβαίνοντα στο εσωτερικό, ώστε να υπομειδιούν και οι πιο πιστοί όπαδοί της ήγεσίας. Δεύτερο, στελέχη του κόμματος, που διακινδυνεύοντας άμεσο θάνατο, έφταναν κατά καιρούς στην Ελλάδα παράνομοι, για να αναλάβουν την αναδιοργάνωση του κόμματος, επανδρώνοντας καιρία σημεία του μηχανισμού αλλά και παράλληλα επιβάλλοντας τις απόψεις της ήγεσίας του εξωτερικού. Πολλοί απ' αυτούς, έπισημασμένοι σε κέντρα της Δύσης, μέσω των οποίων έρχονταν στην Ελλάδα η στον κόμβο της Θεσσαλονίκης έφθαναν παράνομα από τις ανατολικές χώρες, πιάνονταν από την ασφάλεια πριν εφαρμόσουν τις οδηγίες που έφερναν στις άποσκευές τους. Κάμποσοι μηχανισμοί προώθησης ήταν διαβρωμένοι και φαίνεται ότι οι καταδικωκτικές άρχές η οι Άμερικάνοι είχαν τους ανθρώπους τους στο σιδηροδρομικό Σταθμό Θεσσαλονίκης, όπου γινόταν έλεγχος των επιβατών προς Αθήνα. Το πείραμα Πορφυρογένη, άπόδειξε ότι ο έρχομός ενός κομμουνιστή τότε στην Ελλάδα με πλαστό διαβατήριο ξένου υπήκοου ήταν τελείως άκίνδυνος. Πράγματι ο Πορφυρογένης ήρθε ως Όλλανδός τουρίστας, έμεινε στην Ελλάδα άρκετές μέρες, είδε παράγοντες του δημοκρατικού κέντρου, κάθισε στού Φλόκα και ήπιε καφέ και γύρισε στην άφετηρία του χωρίς να πάθει τίποτα. Ένω άν είχε έρθει μέσο του μηχανισμού θα είχε συλληφθεί σίγουρα, γιατί ο Πανόπουλος και ο Ρακιτζής, τά δυό στελέχη της Άσφάλειας της έποχης, είχαν στημένα παντού τά δίκτυά τους.

Ένας τρίτος χώρος μέσο του οποίου η ήγεσία του εξωτερικού

έκλαϊκευε τη γραμμή της στις μάζες της Ἀριστερᾶς ἦταν ὀρισμένες φυλακές. Μέσα στα δεσμοκτήρια καὶ ἰδιαίτερα στοῦ Ἀβέρωφ μέ τόν Νικάνδρο Κεπέση, λειτουργοῦσαν διευθυντήρια τῆς γραμμῆς πού εἶχαν τήν ἀξίωση νά ἐπιβάλλουν στόν πολιτικό χῶρο τίς καθ' ὑπαγόρευση τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀπόψεις τούς πού ἐφθάναν ὡς τούς φυλακισμένους μέ σημειῶματα καὶ ἄλλα μέσα. Ἡ ἡγεσία τοῦ Ζαχαριάδη ἐκμεταλλεῦόμενη ψυχολογικά το σεβασμό πού ἔτρεφε ὁ λαός, καὶ ἰδιαίτερα οἱ μάζες τῆς Ἀριστερᾶς, στοὺς φυλακισμένους (ἄς μὴν ξεχνάμε ὅτι ὑπῆρχαν πολλοὶ θανατοποινίτες – «θανατηφόρους» τούς ἔλεγε ὁ κόσμος – πού οἱ ποινές τούς τότε δέν εἶχαν ἀκόμα μετατραπεῖ) περνοῦσε μέσο αὐτῶν κάθε πολιτικό παραλογισμό τῆς. Καὶ ἐνῶ, σύμφωνα μέ τό καταστατικό τοῦ ΚΚΕ, οἱ φυλακισμένοι χάνουν τό δικαίωμα νά μετέχουν στή διαμόρφωση τῆς πολιτικῆς ζωῆς ἔξω ἀπό τή φυλακή, ὁ κανόνας αὐτός εἶχε καταργηθεῖ καὶ – ὅπως θά ἴδοῦμε – πολιτικοὶ παράγοντες πού ἀπό τό 1950 καὶ μετὰ ἀποφάσισαν νά συμπήξουν συμμαχία γιά τήν περισυλλογή τῆς σχολάζουσας πολιτικά κληρονομίας τῆς Ἀριστερᾶς, καλοῦνταν στίς φυλακές, ὅπου τούς ὑπαγορεύονταν οἱ ὅροι τῆς ἡγεσίας τοῦ ΚΚΕ καὶ οἱ ὁποῖοι δέν ἦταν καθόλου διαφορετικοὶ ἀπό τήν ἀντίληψη ὅτι θά τούς παραχωροῦνταν ἢ κατάφαση, ἢν περιορίζονταν στο ρόλο νά βγάζουν πέρα τή δουλειά, ὑπό τήν ὁδηγία καὶ τήν καθοδήγηση τῆς ἡγεσίας τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Τό βασανιστικό δίλημμα καὶ ὁ «Δημοκρατικός Συναγερμός»

Βεβαίως ἡ ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ, παρά τό σύνθημά της περί τοῦ ὄπλου παρά πόδα, καταλάβαινε ὅτι δέν μπορούσε νά μείνει ἔξω ἀπό τίς πολιτικές διαδικασίες. Γι' αὐτό καὶ μεριμνοῦσε γιά τήν ἀναδιοργάνωση τοῦ κόμματος. Ἦδη τό πρόβλημα τῆς Ἀμερικανοκρατίας ἀπασχολοῦσε τό λαϊκό αἰσθητήριο καὶ ὁ Πλαστήρας ἀποτελοῦσε πόλο ἑλξης τῶν δημοκρατικῶν μαζῶν, παρά τήν ἔντονη, ἀκαιρῆ καὶ ἀδιάλλακτη συνθηματολογία τοῦ ΚΚΕ καὶ τοῦ σταθμοῦ του πρὸς πᾶσα κατεύθυνση, ὁ ὁποῖος μάλιστα μέ ἐκεῖνα τα φρικαλέα «φροντιστήρια τοῦ ἀγωνιστῆ», προετοίμαζε σέ ὕψος γκράν-γκνιόλ μιά νέα

επερχόμενη δὴθεν ἐπαναστατική θύελλα. Καὶ ὁ Πλαστήρας θά ἐξισωθεῖ ἀργότερα μὲ τὴ Δεξιὰ μὲ τὸ σύνθημα «Τὶ Πλαστήρας, τί Παπάγος»!

Παρά ταῦτα ἡ ἡγεσία ἐξωτερικοῦ ἦταν ὑποχρεωμένη, πλὴν τῶν ἐπαναστατικῶν της ὀπτασιασμῶν, νὰ ἐξετάσει καὶ ἐναλλακτικές λύσεις τοῦ προβλήματος τῆς συγκέντρωσης τῶν Ἀριστερῶν μαζῶν κάτω ἀπὸ μιά πολιτική σημαία. Παρά τὸν ὄρμαθό τῶν λαθῶν της ἀντιλαμβανόταν ὅτι ἡ ἀναδιοργάνωση τῶν μαζῶν τῆς Ἀριστερᾶς ἦταν ἓνα ἐπείγον πρόβλημα. Καὶ μετὰ τὶς ταλαντεύσεις τοῦ 1950, συναίνεσε, ἀπὸ τὶς ἀρχές τοῦ 1951, στὴν ὑπαρξη μίας πολιτικῆς ὁμάδας ὑπὸ τὴν ἐπωνυμία «Δημοκρατικός Συναγερμός» στὴν ὁποίαν μετεῖχαν οἱ Μιχαὴλ Κύρκος, Δημ. Μαριόλης, παλιός συνδικαλιστής, μέλος της ΓΣΕΕ, Διονύσιος Χριστάκος, πρόεδρος Δημοκρατικῶν Συλλόγων, Σ. Μαστρογιαννάκος, συνδικαλιστής, Σπύρος Πατρίκιος, Μ. Βουρνᾶς, Φίλιππος Χατζήμπεης, Β. Παπαδημητρίου, Ι. Ἀγγέλου, Κ. Κοτζίδης, Γ. Σπηλιόπουλος, ὑφηγητὴς παιδίατρος, Ἀσ. Γιαλαμάς, Κώστας Μπασιάκος, Μιχ. Στεργίου καὶ Μελανιφίδης ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη. Στὰ μέσα τοῦ 1951 ἔδωσαν καὶ τὴ συγκατάθεσή τους νὰ προχωρήσουν οἱ συνεννοήσεις μὲ ἄλλα μικρὰ δημοκρατικά κόμματα καὶ ὁμάδες.

Πρῶτες ἐπαφές

Τὸν Ἰούλιο τοῦ 1951 ἔγιναν οἱ πρῶτες ἐπαφές. Ἦδη ἡ ὁμάδα τοῦ Δημοκρατικοῦ Συναγερμοῦ κυκλοφοροῦσε τότε τὴν ἡμερήσια ἐφημερίδα «Δημοκρατικὴ» καὶ εἶχε γραφεῖα στὴν ὁδὸ Μητροπόλεως. Κατὰ τὴν τρίτη συνεδρίαση τῶν μικρῶν κομμάτων καὶ ὁμάδων πού πραγματοποιήθηκε στὰ γραφεῖα τῆς ἐφημερίδας ὑπὸ τὴν προεδρία τοῦ Γιάννη Πασαλίδη, (εἶχε κατέβει ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη γιὰ νὰ μετάσχει, ὡς ἀρχηγός τοῦ Σοσιαλιστικοῦ Κόμματος), ὁ ἀείμνηστος ἡγέτης εἶχε ν' ἀντιμετωπίσει τὸ θέμα τὸ ὁποῖο δημιουργήθηκε μὲν ἀπὸ τὸ «Δημοκρατικὸ Συναγερμό», ἀλλὰ στὴν οὐσία εἶχε τεθεῖ ἀπὸ τὸ τότε Π.Γ. τοῦ ΚΚΕ. Μὲ ἐπιχείρημα ὅτι κατὰ τὶς δημοτικές ἐκλογές πού προηγήθηκαν ὁ «Δ.Σ.» εἶχε ἀπογράψει τὶς δυνάμεις του (καὶ θεωρήθηκαν ὄχι εὐκαταφρόνητες πολιτικά), ζητοῦσε ὄχι ἰσοτιμὴ ἔνωση μὲ τὶς ἄλλες ὁμάδες, ἀλλὰ τὴν προσχώρησή τους στοῦ

«Δημοκρατικό Συναγερμό». Ἡ πολιτική αὐτή, διαφανῶς καπελωτική τοῦ ΚΚΕ διὰ τοῦ «Δ.Σ.» ἔναντι τῶν ἄλλων κομμάτων καὶ ὁμάδων, συνάντησε θύελλα ἀντιρρήσεων κατὰ τὶς συνεδριάσεις τοῦ Ἰουλίου 1951 γιὰ τὴ σύμπληξη τῆς «Ἐνιαίας Δημοκρατικῆς Ἀριστερᾶς» (ΕΔΑ). Τὸ ὅλο θέμα διακρίνεται διαφανῶς στὶς ὁμιλίες τῶν συσκεπτομένων ἀντιπροσώπων. Οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ «Δημοκρατικοῦ Συναγερμοῦ» ὑποστηρίζουν ἔστω καὶ μὲ βαριά καρδιά, ἐν ὀνόματι τῆς πειθαρχίας, τὴν καπελωτικὴ μορφή τῆς ἡγεσίας τοῦ ἐξωτερικοῦ, ποῦ μεταφέρεται στὴ συνεδρίαση, ἄν καὶ ὄχι σαφῶς, ἀπὸ τοὺς Μ. Κύρκο, Φ. Χατζήμπεη καὶ Δ. Μαριόλη. Ἄς σημειωθεῖ ὅτι ὁ παλιὸς ἐκεῖνος συνδικαλιστὴς ἦταν σαφῶς ἀντίθετος πρὸς τὴ γραμμὴ ποῦ ἐρχόταν ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν, ἀλλὰ τελικὰ εἶχε πειθαρχήσει ἐξαιτίας πολλαπλῶν πιέσεων ποῦ ἀσκούνταν ἀπὸ κάθε κατεύθυνση στὴν πολιτικὴ του συμπεριφορά, τόσο ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν, ὅσο καὶ ἀπὸ τὶς φυλακὲς ἢ τὴν παρανομία.

Ἕνα ἄγνωστο ντοκουμέντο

Μεταφέρω ἐδῶ τὰ πρακτικὰ τῆς 11ης Ἰουλίου 1951 τῆς Β' Συνεδρίασης τῶν Ἀντιπροσώπων τῶν Δημοκρατικῶν κομμάτων ποῦ ἀκριβῆς ἀντίγραφόν τους ὑπάρχει στὸ ἀρχεῖο μου. Παρόντες: Ἰ. Πασαλίδης τοῦ ΣΚΕ, Ἡλ. Τσιριμῶκος, Στ. Κανελλόπουλος τῆς ΕΛΔ, Ἐμ. Μάντακας τῶν Ἀριστερῶν Φιλελευθέρων, Δ. Μαραγκός, Δ. Μαριόλης, Φιλ. Χατζήμπεης, Μιχ. Κύρκος τοῦ Δημοκρατικοῦ Συναγερμοῦ, Ροῦσος Κούνδουρος τοῦ Δημοκρατικοῦ Ριζοσπαστικοῦ Κόμματος, Ἡρ. Παπαχρήστου, Ἰ. Σιμετζής, Γ. Παπαντωνίου τῆς Ἐνώσεως Ἀριστερῶν Δημοκρατικῶν (Ἰ. Σοφιανόπουλου):

«Ὁ Πρόεδρος Ἰ. Πασαλίδης λέγει ὅτι ἔχομεν προετοιμασμένον τὸ ἔδαφος ἀπὸ τὴν προηγουμένην μας συνεδρίασιν καὶ δι' αὐτὸ σημερινόν πρέπει νὰ προχωρήσωμεν δίδοντες τὴν μορφήν ὑπὸ τὴν ὁποίαν θὰ πραγματοποιηθῇ ἡ Ἐνωσίς μας. Λέγων μορφήν ἐννοῶ τὴν πραγματικὴν μορφήν, διότι τὸν νομικόν τύπον ὁ ὁποῖος θὰ μᾶς κατοχυρῶσιν ἔναντιόν τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου θὰ τὸν εὐρωμεν. Ἐάν ὑπῆρχε μεταξύ μας κανεῖς ὁ ὁποῖος θὰ διέθετε τόσον πελωριανὸν δὺναμιν μεταξύ τοῦ Λαοῦ, ὥστε νὰ μὴν ἐχη πολὺ τὴν ἀνάγκην τῶν

άλλων, αυτός θά μπορούσε νά εἰπῆ ὅτι ἐγὼ δέν ἔχω τήν ἀνάγκην σας καί προχωρῶ μοναχός μου. Ἐγὼ ἐάν διέθετα τήν δύναμιν αὐτήν θά τό ἔκαμνα. Ἀλλά μεταξύ μας δέν νομίζω ὅτι ὑπάρχει ἐκεῖνος πού ἠμπορεῖ νά ὀμιλήσῃ αὐτήν τήν γλώσσαν. Ὅλοι ἔχομεν ἀνάγκην τῆς βοήθειας τῶν ἄλλων, καί πρό παντός ὁ ἀγών, πού εἶναι κοινός ὄλων μας ἀγών ἔχει ἀνάγκην τῆς ἐνώσεώς μας. Αὐτό τό αἰσθάνεται ὀξύτατα ὁ Λαός καί γι' αὐτό ἀπαιτεῖ τήν ἔνωσιν ὄλων. Ἄς πραγματοποιήσουμε λοιπόν τήν ἔνωσίν μας ἀνταποκρινόμενοι εἰς τήν ἀπαίτησιν τοῦ Λαοῦ ἀλλά καί εἰς τήν ἰδικήν μας διαπίστωσιν γιά τήν ἀνάγκη τῆς Ἐνώσεως.

Ἡλ. Τσιφμῶκος. Συμφωνῶ μέ τόν Πρόεδρόν μας ὅτι ὄλοι ἔχομεν ἀνάγκην τῆς ἐνώσεως καί ἀκόμη περί τοῦ ὅτι αὐτή εἶναι ἡ ἀπαίτησις τοῦ Λαοῦ. Πῶς ὁμως θά πραγματοποιηθῇ ἡ ἔνωσις; Ὁ Δ.Σ. ξεκινᾷ ἀπό τήν γνώμην ὅτι τά κόμματα «τῆς Δ.Π.» ἔχρεωκόπησαν γιὰτί δέν μπόρεσαν νά ἀντιμετωπίσουν τά διάφορα προβλήματα σύμφωνα μέ τοὺς πόθους τοῦ Λαοῦ. Ἰδρύθη ὁ Δ.Σ. διά νά ἀντικαταστήσῃ τά κόμματα πού ἀπέτυχαν καί μάς λέγει. Ὁ Δ.Σ. δέν εἶναι κόμμα. Εἶναι μία μορφή συνεργασίας. Ὅποιος θέλει μπορεῖ νά προσχωρήσῃ καί νά στείλῃ τόν ἀντιπρόσωπόν του εἰς τήν ὑπάρχουσαν Δ.Ε. Ἐτσι ἠμπορεῖ ἀξιόλογα νά πραγματοποιηθῇ ἡ ἔνωσις. Τό κόμμα μας δέν δέχεται τήν ἀντίληψιν αὐτήν. Τό ἐδηλώσαμε καί εἰς τήν πρώτην συνεδρίασιν τό ἐπαναλαμβάνομεν καί σήμερον. Θέλομεν τήν ἔνωσιν καί εἴμεθα πρόθυμοι νά συμβάλλωμε ὅσον ἠμποροῦμε, εἰς τήν χρησιμοποίησίν της, ἀλλά ὑπό τόν τύπον τῆς ἰσοτίμου συνεργασίας τῶν κομμάτων. Προσχωρήσιν δέν ἠμποροῦμεν νά δεχθοῦμε. Συνεπῶς ἀπομένει εἰς τόν Δ.Σ. νά διευκρινίσῃ ἄν ἐπιμένῃ εἰς τήν πρότασίν του, ἡ ἀποδέχεται καί ἄλλην μορφήν συνεργασίας.

Δ. Μαριόλης. Ὁ Πρόεδρος θά ἔπρεπε νά θέσῃ ὑπό συζήτησιν συγκεκριμένην πρότασιν. Ἀντιλαμβάνομαι τήν δυσχέρειαν τῆς θέσεώς του. Ὅπως ἐξηγήσαμε καί προχθές ἡ ἀντιμετώπισις ἀπό τά κόμματα τῶν προβλημάτων τοῦ Λαοῦ δέν ὑπῆρξεν ἐπιτυχής. Αὐτό προὐκάλεσε πικρίαν καί ἐξέγερσιν εἰς τόν Λαόν. Δι' αὐτό δημιουργήθηκε εἰς τάς Δημοτικές ἐκλογάς ὁ Δ.Σ. Δέν εἶναι ὀρθόν νά λέγεται ὅτι ἔγινε διά νά ὑποκαταστήσῃ τά κόμματα. Διότι εἰς τό καταστατικόν του ρητῶς καθορίζεται ὅτι δέχεται τήν συνεργασίαν μέ

Κόμματα τὰ ὅποια ἐξακολουθοῦν νά διατηροῦν τήν αὐθυπαρξίαν καί τήν αὐτοτέλειαν των. Κατά ποίαν λογικήν ὁ Δ.Σ. ὁ ὁποῖος εἰς τὰς δημοτικές ἐκλογάς ἔδειξε τόσῃν δύναμιν θά μῆ εἰς τήν Ἐνωσιν ὡς μονάς; Ἰδοῦ τί δικαιούμεθα καλοπίστως νά ἐρωτήσωμεν. Ἄλλως τε πρέπει νά τονίσωμε ὅτι ὁ Δ.Σ. δέν ἐδημιουργήθηκε ἐν ὄψει τῶν ἐκλογῶν. Δημιουργήθηκε ἄσχετα μέ τὰς ἐκλογάς γιά νά ἀντιμετωπίσῃ, μέσα εἰς τήν Βουλὴν καί ἔξω ἀπό αὐτήν τὰ προβλήματα τοῦ Λαοῦ. Βεβαίως ἀντιμετωπίζουμε καί τὰς ἐκλογάς, ἀλλά σάν ἓνα ἀπό τὰ προβλήματα.

Ἡρ. Παπαχρήστος. Ὁ Δ.Σ. στηρίζεται ἐπί τῆς δυνάμεως τήν ὁποίαν συγκέντρωσε εἰς τὰς δημοτικές ἐκλογάς. Αὐτό ὁμως εἶναι φαινόμενον πού παρουσιάσθηκε μόνον εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐδῶ, ἀνεξαρτήτως καί τῶν ἐκλογῶν, πρόκειται περί τῆς δημιουργίας ἡγετικού ὄργανου δι' ὀλόκληρον τήν Ἑλλάδα. Πρὸν τόν σκοπὸν αὐτόν ἔχομεν ἀνάγκην, δλων καί κομμάτων καί προσωπικοτήτων. Δέν νομίζω ὅτι πρέπει νά παρασυρθῶμεν ἀπό τήν παρεξήγησιν αὐτήν. Δι' αὐτὸ τὸ κόμμα μου καταθέτει τὰς ἀκολουθοῦσας προτάσεις πρὸς συζήτησιν διὰ τήν ἀποκατάστασιν τῆς ἐνότητος εἰς πανελλαδικὴν κλίμακα.

Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ὁ κ. Παπαχρήστος καταθέτει ἔγγραφον σημείωμα εἰς τὸ ὅποῖον περιλαμβάνονται οἱ ἀπόψεις τῆς Ἐνώσεως Ἀριστερῶν Δημοκρατικῶν. Τὸ σημεῖωμα τοῦτο ἀποτελεῖ παράρτημα τῶν πρακτικῶν.

Δ. Μαραγκός. Ἐρωτᾷ ἔάν ὁ Δ.Σ. ἐπιμένῃ εἰς τήν πρότασίν του διὰ λόγους πατριωτισμοῦ ἢ διὰ λόγους εἰδωλολατρικούς. Διότι ἔάν τοῦτο συμβαίνει τότε ἡμποροῦμε νά προχωρήσουμε εἰς τὸν σχηματισμὸν τοῦ καθοδηγητικοῦ ὄργανου μέ βάσιν τήν ἀναλογικὴν ἐκπροσώπησιν τῶν συμμετεχόντων κομμάτων.

Ἐμ. Μάντακας. Τὸ κόμμα μου θέλει τήν ἐνότητα. Ἐάν δέν τήν πραγματοποιήσουμε θά ἔλθουμε καί πάλιν, ἀργά ἢ γρήγορα καί θά παραπονούμεθα, ὅτι δέν ἐκάμαμε ὅ,τι ἔπρεπε γιά νά ἐξυπηρετήσουμε ἱκανοποιητικὰ τὰ αἰτήματα τοῦ Λαοῦ. Διὰ νά ἐπιτύχουμε πρέπει νά διαθέτουμε ὅσο τὸ δυνατόν μεγαλυτέραν δύναμιν. Αὐτήν θά μᾶς τήν δώσῃ ἡ Ἐνωσις καί ἡ συμμετοχὴ μας εἰς τὰς ἐκλογάς εἰς πανελλαδικὴν κλίμακα. Πρέπει ἀκόμη νά βροῦμε τὸν τρόπο νά μὴ μᾶς

χαρακτηρίσουν ὡς συνασπισμόν. Δέν θέλω νά στερήσω ἀπό τόν Δ.Σ. τόν τίτλο του ὁ ὁποῖος μάλιστα μοῦ εἶναι πολύ συμπαθής. Ἄλλά δέν πρέπει γι' αὐτό νά μήν πραγματοποιηθῆ ἡ ἔνωσις. Ἄς χρησιμοποιήσουμε στήν ἀνάγκη ἄλλο τίτλο πού νά προσεγγίξῃ. Διά νά συμβιβάσω τά διεστῶτα προτείνω νά γίνῃ ἕνα νέον κόμμα εἰς τό ὁποῖον νά μετάσχουν ὅλα τά ὑφιστάμενα κόμματα ἐν ἰσοτιμίᾳ. Τά κόμματα πού ὑπάρχουν θά διατηρηθοῦν ἀλλά θά βρίσκωνται τρόπον τινά μέ ἀναστολήν τῆς ἰδιαιτέρας δράσεώς των.

Φιλ. Χατζήμπεης. Ἐκθέτει τήν εὐθύνην τῶν κομμάτων τῆς Δ.Π. διά τήν ἀντιμετώπισιν τῶν προβλημάτων τοῦ Λαοῦ καί ἰδιαίτερώς τήν εὐθύνην τοῦ Κόμματος τῶν Δ. Ἄρ. καί ἐρωτᾷ. «Πῶς θέλετε τά κόμματα πού ἠγήθησαν καί ἀπέτυχον νά ἠγηθοῦν καί τώρα; Ὁ Δ.Σ. δέν ἤμπορεῖ νά ἔχῃ ἐμπιστοσύνην εἰς τήν παλαιάν ἡγεσίαν, δέν ἤμπορεῖ νά ἀναθέσῃ τήν ἐκπροσώπησιν καί καθοδήγησιν τοῦ λαϊκοῦ ἀγῶνος εἰς τήν ἰδίαν ἀποτυχημένην ἡγεσίαν. Συνεπῶς δέν μπορεῖ νά δεχθῆ τήν ἰσότημον ἐκπροσώπησιν εἰς τό καθοδηγητικόν ὄργανον ὅπως προτείνεται. Βασική γιά μάς προϋπόθεσις συνεργασίας ἀποτελεῖ ἡ πιστή υπεράσπισις τοῦ κοινοῦ προγράμματος καί ἐντός καί ἐκτός τῆς Βουλῆς. Ἡ προεκλογική συνεργασία θά εἶναι εὐκολώτερον νά ἐπιτευχθῆ, γινομένης δεκτῆς τῆς ἀρχῆς τῆς κατ' ἴσον ἀριθμόν συμμετοχῆς εἰς τοῦς ἐκλογικούς συνδυασμούς.

Μ. Κύρκος. Νομίζω ὅτι δέν ἀπέχω ἀπό τά πράγματα διαπιστώων ὅτι ἡ συζήτησις μας ἐφθασεν εἰς τό καίριον σημεῖον τῆς. Αἱ δύο διατυπωθεῖσαι ἀπόψεις ἀπέχουν πολύ μεταξύ των. Ἐχουν ἐντελῶς διαφορετικήν βάσιν. Τήν τρίτην ἀποψιν, τήν διατυπωθεῖσαν ὑπό τοῦ κ. Μαραγκοῦ δέν τήν συζητῶ διότι νομίζω ὅτι καί ὁ ἴδιος δέν θά ἐπιμείνῃ ἐπ' αὐτῆς πρό τῆς ἀπολύτου ἀδυναμίας εἰς τήν ὁποίαν εὐρισκόμεθα νά προσδιορίσωμεν τήν ἀναλογικήν ἐκπροσώπησιν εἰς τό συλλογικόν ὄργανον τήν ὁποίαν προτείνει μέ τήν ἐπαινετήν πρόθεσιν νά συγκεράσῃ τά διεστῶτα. Ἀναλογική ἐκπροσώπησις προϋποθέτει στάθμισιν ἀκριβῆ τῆς δυνάμεως τήν ὁποίαν διαθέτει ἕκαστος τῶν μελλόντων νά συμμετάσχουν. Ἄλλά αὐτό τό ἀπαραίτητον στοιχεῖον εἶναι ἐκεῖνο ἀκριβῶς τό ὁποῖον μᾶς λείπει. Πρέπει νά ὑποθέσωμεν ὅτι ἀφοῦ διεπιστώσαμεν ὅτι αἱ δύο ἐκτεθεῖσαι ἀπόψεις δὴστανται ριζικῶς μεταξύ των, θά διαλύσωμεν τήν συγκέντρωσιν

μας και θα κηρύξωμεν έτσι τό άπραγματοποίητον τής ένώσεώς μας; Δέν τό πιστεύω. Διότι όλοι έμείς άνεγνωρίσαμεν τήν άντικειμενικήν ανάγκην τής πραγματοποιήσεως τής ένώσεως και όλοι μας διεπιστώσαμεν ότι πόθος του Λαού, έπιτακτική έντολή του Λαού προς όλους μας άποτελεί νά πραγματοποιήσωμεν τήν ένωσιν. Δέν ήμπορούμεν νά βγούμε από τήν αίθουσαν αυτήν παρά μόνον όταν πρόκειται νά εξαγγελώμεν τήν πραγματοποίησιν τής ένώσεώς μας. Θά είναι αυτή μία σπουδαία και θετική συνεισφορά εις τόν άγώνα του Λαού, ό όποιος τόσας ύπέστη και καθημερινώς ύφίσταται θυσίας. Θά μου έπιτρέψη ό άγαπητός μας Πρόεδρος, μέ τόν όποιον μέ συνδέει τριακονταετία όλόκληρος στενών προσωπικών σχέσεων και κοινών άγώνων νά μή συμφωνήσω προς τήν γνώμην τήν όποιαν εξέθεσε εις τήν άρχήν. Άντίθετα προς αυτήν πιστεύω ότι εκείνος πού συγκεντρώνει τίς μεγάλες δυνάμεις έχει και τίς μεγαλύτερες ευθύνες και αυτός πρέπει νά ένδιαφέρεται περισσότερο διά νά ακολουθήση ό άγών τό σωστό δρόμο. Καί όποιος από μάς έχει για τόν έαυτό του τή γνώμη πώς συγκεντρώνει τίς μεγαλύτερες λαϊκές δυνάμεις αυτός έχει τό καθήκον νά συντελέση άποτελεσματικά για νά πραγματοποιηθή ή ένότης, τήν όποιαν διαπιστώσαμε όλοι μας ότι τήν άπαιτεί ό Λαός και άφοϋ τήν άπαιτεί ό Λαός είναι χρήσιμος εις τόν άγώνα. Συμμερίζομαι άπολύτως τάς άπόψεις του Δ.Σ. περί τής Δ.Π. ως συνόλου. Δέν θέλω νά κάμω κριτικήν τής πολιτείας των κομμάτων πού τήν άπετέλεσαν, διότι αυτό αυτήν τήν στιγμήν σέ τίποτα δέν θά ώφελοϋσε και θά έβλαπτε. Άλλά δέν μπορεί νά μήν κατέχωμαι και έγώ από τίς ίδιες άνησυχίες πού κατέχουν τόν Δ.Σ. εις ό,τι άφορά τήν άνάληψιν τής ήγεσίας του άγώνος από ώρισμένους έξ ήμών. Ευτυχώς ότι τώρα ή κατάστασις ή άντικειμενική δέν είναι όπως ήταν τάς παραμονάς των εκλογών του 1950. Η νέα έννοπήσις των δημοκρατικών δυνάμεων διά τήν όποιαν συζητούμε δέν παρουσιάζει τίς άτέλειες πού παρουσίαζε ή παλαιά Δημοκρατική Παράταξη. Έχουμε άκόμη όλοι τά διδάγματα τής πείρας ώστε νά μή προβληθούν και εις τό μέλλον άξιώσεις σαν εκείνες πού προεβλήθησαν εις τό παρελθόν πού έφεραν τήν διάσπασιν διά τίς όποιες ώμίλησαν άρκετοί. Νομίζω λοιπόν, ότι θά ήταν σωστό νά αναβάλλουμε τήν συνεδρίασί μας και εις τό μεταξύ νά φροντίσουμε όλοι μέ

φιλικές επαφές να απομακρύνουμε τα εμπόδια και να βρούμε τρόπο που θα εξασφαλίξη την ενότητα μας και την καλύτερη καθοδήγηση του λαϊκού αγώνος. Όταν δλους μας εμπνέει, όπως μας εμπνέει, η πίστις στην ανάγκη του ένοποιημένου αγώνος θα βρούμε τον τρόπο να συμβιβάσουμε τις διαφορές μας.

Γ. Παπαντωνίου. Αν αντιμετώπισουμε την κατάσταση όπως εμφανίζεται νομίζω ότι θα βρούμε τρόπο να συνεννοηθούμε. Ο κίνδυνος της δικτατορίας δεν εξέλιπε. Αφ' ετέρου οι φυλακές και οι εξορίες είναι γεμάτες. Επί πλέον ο Λαός βρίσκεται σε εξαθλίωση και παλεύει να ζήσει και να ανακτήσει τις ελευθερίες του, που του στέρησαν. Ο Δ.Σ. διαθέτει πραγματικές δυνάμεις. Αυτές όμως οι δυνάμεις δεν είναι προσωποπαγείς. Είναι δυνάμεις του Λαού. Ο Λαός διαθέτει πολιτικό κριτήριο και θα μας κρίνει ανάλογα. Η ευθύνη της Δ.Π. βαρύνει δλους μας. Εξ άφορμής ώρισμένης έκφράσεως του κ. Παπαντωνίου δημιουργείται έπεισόδιον μεταξύ αυτού και της αντιπροσωπείας του Δ.Σ. Ο κ. Παπαντωνίου δηλοί ότι παρεξηγήθη ή φράσις του. Δίδει τās απαιτουμένας εξηγήσεις και τό έπεισόδιον λήγει.

Ηλ. Τσιριμώκος. Συμφωνεί προς τα λεχθέντα υπό του κ. Κύρκου. Η υπόθεσις της άριστερας δεν είναι υπόθεσις ενός μόνου κόμματος αλλά όλων μας. Φοβάμαι λέγει ότι αν εξακολουθήσωμεν κατά τον μέχρι τουδε τρόπον τās συζητήσεις μας θα φθάσωμε να διαπιστώσωμε την διαφωνίαν μας. Νομίζω ότι θα είναι άποτελεσματικόν πριν από άλλην κοινήν σύσκεψιν να φροντίσωμε με φιλικές επαφές να εξομαλύνουμε τις διαφορές μας και όταν θα τις έχουμε εξομαλύνη να προσέλθουμε στην κοινή σύσκεψη για να διαπιστώσωμε και να κυρώσωμε την συμφωνία μας. Πρέπει να κάμω την δήλωσιν ότι ήμεις ως κόμμα δεν επιθυμούμε να καρπωθούμε από τις δυνάμεις του Κ.Κ.Ε. Η θέσις εκτός νόμου του Κ.Κ.Ε. είναι μεγάλο άτύχημα διά την χώρα. Γιατί δημιουργεί μεγάλη άνωμαλία, όταν ένα κόμμα που συγκεντρώνει τόσο ισχυρές, λαϊκές δυνάμεις δεν μπορεί να άσκήση ελεύθερα και υπεύθυνα την πολιτική του. Αυτή η άνωμαλία έχει τον αντίκτυπό της και πάνω στο δικό μας κόμμα, στο όποιο δεν επιτρέπεται να αναπτύξη την πολιτική του δράση και συνε-

πῶς καί τίς δυνάμεις του. Δέν ἐπωφελούμεθα ἐπομένως ἀπό τήν πα-
ρανομία ἀλλά ζημιωνόμεθα. Βέβαια τό Κ.Κ.Ε. μάς καταπολεμᾷ.
Ἄλλά ὁ πόλεμος αὐτός μᾶλλον ἔχει τήν ἀφορμή του εἰς τήν διεθνή
ἀντιδικίαν τοῦ κομμουνισμοῦ πρὸς τόν σοσιαλισμό, τῶν κομμουνι-
στικῶν κομμάτων πρὸς τὰ σοσιαλιστικά κόμματα, παρά εἰς συγκε-
κριμένες αἰτιάσεις πού ἀφοροῦν τὰ λαϊκά ἑλληνικά αἰτήματα. Ἄς
κάνουμε μίαν ἀνάλυση τῆς ὑφῆς τῆς μάζας πού παρακολουθεῖ τήν
ἀριστερά. Ὑπάρχουν α) τὰ μέλη καί οἱ ὄπαδοί τοῦ Κ.Κ.Ε. β) Ὑπάρ-
χει ἡ μᾶζα ἡ παλαιά ἐαμική καί μὴ καθαρῶς κομμουνιστική. Αὐτή ἡ
μᾶζα εἶναι στό μεγαλύτερό της μέρος διατεθειμένη νά παρακολουθεῖ
τήν γραμμὴ τοῦ Κ.Κ.Ε. γιατί ἔχει συνηθίσει στήν κατεύθυνση ἀπ'
τό Κ.Κ.Ε. τοῦ λαϊκοῦ κινήματος. γ) Εἶναι ἡ μᾶζα ἡ λαϊκὴ πού εἶτε
ἀπό φόβο, εἶτε ἀπό ἄλλους λόγους ψηφίζει ἄλλα κόμματα ὅπως π.χ.
τόν Πλαστήρα.

Ἡ ἐνοποίησης τῆς δημοκρατικῆς ἀριστερᾶς θά συντελέσῃ ὥστε
καί οἱ τρεῖς κατηγορίες τῆς μάζας αὐτῆς νά συνταχθοῦν γύρω ἀπό
τήν σημαία της καί ἔτσι νά ἀποτελεσθῇ μία ἐπιβλητικὴ δύναμις πού
θά μᾶς ἐπιτρέψῃ νά διεκδικήσουμε ἀποτελεσματικώτερα τὰ δίκαια
τοῦ Λαοῦ. Γι' αὐτό καί ὅταν μᾶς ἀκοῦτε νά ὑποστηρίζουμε ὠρισμέ-
νες ὀλιγῶτερον κτυπητὲς διατυπώσεις μὴ νομίζετε ὅτι τό κάμνουμε
ἀπό συντηρητισμό ἀλλά ἀπό τήν σκέψη νά προσεταιρισθοῦμε ὅσο
τό δυνατόν πλατύτερες λαϊκὲς μάζες. Ἡ δὲ κατάστασις ὅπως ἐξελί-
σσεται μᾶς ἐπιτρέπει τίς δυνατότητες αὐτέες. Μᾶς ἐπιτρέπει νά φθά-
σουμε βαθιά στήν ὑπαιθρο ὅπου ὑπάρχει ἀγανάκτησις ἀλλά καί φό-
βος. Ἡ χρεωκοπία τῆς Δ.Π. ἀποτελεῖ τὴν βάση τῶν ἐνδοιασμῶν τοῦ
Δ.Σ. Τό κόμμα μας πάντως πιστεύει ὅτι ἔκαμε πλήρως τό καθῆκον
του κι ἐξυπηρέτησε τό πρόγραμμα τῆς Δ.Π. Ἄλλ' ὅταν θά ἐξετά-
σουμε καί θά βροῦμε γιατί διασπάσθηκε ἡ Δ.Π. μέσα στή Βουλὴ τό-
τε θά ὀδηγηθοῦμε γιὰ νά τήν στηρίξουμε σὲ τέτοιες βάσεις πού νά
σταθῇ καί μὴ ξαναδιασπασθῇ. Σὲ βάσεις δηλ. ὄχι τεχνητὲς ἀλλὰ
πραγματικὲς. Εὐθὺνη γιὰ τὴ διάσπασι αὐτὴ δέν ἔχει τό ΣΚ-ΕΛΔ
πού εἶχε πράγματι προτείνει μίαν γόνιμη μορφή συνεργασίας. Συμπε-
ραίνων ὁ κ. Τσιριμῶκος λέγει α) νά μὴ χωριστοῦμε διασπασμένοι,
β) νά ἀνταλλάξουμε κατ' ἰδίαν τίς σκέψεις μας γιὰ νά καταλήξουμε
σὲ γόνιμα συμπεράσματα καί γ) ὅταν σκεπτόμεθα τὴ μορφή τῆς

ένοποιήσεως νά σκεπτώμεθα πράγματα δυνατά καί κατορθωτά, γιά νά μή φθάσουμε άθελητά μας στή διάσπαση.

Γ. Σιμεντζής. Κανείς δέν πρέπει νά ύποτιμᾷ τίς δυνάμεις τοῦ κάθε κόμματος προκειμένου νά διεξαχθῆ ἕνας τόσο μεγάλος ἀγώνας. Ὁ Δ.Σ. πού ὅπως πιστεύει, διαθέτει τίς ἰσχυρότερες λαϊκές δυνάμεις ἔχει καθήκον καί ὑποχρέωση νά ὑποβοηθήσῃ τήν πραγματοποίηση τῆς ἐνότητος.

Ρ. Κούνδορος. Ὁ Δ.Σ. συνεκέντρωσε στίς δημοτικές ἐκλογές πραγματικά μεγάλες δυνάμεις. Γιατί ὅμως; Γιατί συνέλαβε σωστά τό νόημα τῆς στιγμῆς. Γιατί συνέλαβε σωστά τί ἤθελε ἐκείνη τήν στιγμή ὁ Λαός καί σωστά τό ἐξεπροσώπησε. Ἄν καί αὔριο ἐκπροσωπήσῃ σωστά τό λαϊκό πόθο καί πάλι θά συγκεντρώσῃ μεγάλες δυνάμεις.

Μά ἂν δέν συλλάβει τό νόημα τῆς στιγμῆς δέ θά συγκεντρώσει τίποτε. Καί νομίζω τώρα δέν βρίσκεται στό σωστό δρόμο. Ὁ Λένιν ἔλεγε νά συμμαχήσω καί μέ τό Σατανά προκειμένου νά πολεμήσω τόν ἀρχισατανά. Δέν ξέρω ἂν ὑπάρχει κανείς σατανάς μεταξύ μας, ξέρω ὅμως ὅτι ἀρχισατανάς εἶναι ἡ ἀντίδραση καί αὕτη πρέπει νά τήν πολεμήσουμε ἐνωμένα.

Στ. Κανελλόπουλος. Δέν θά ἐλάμβανα τό λόγο διότι τά θέματα ἔχουν ἐξαντληθεῖ καί δέν θά εἶχα νά προσθέσω κάτι, ἂν δέν διέκρινα μιάν ἀπόχρωση μεταξύ τῶν δυό ὁμιλητῶν τοῦ Δ.Σ. στά ἐπιχειρήματα τά ὁποῖα ἀνέπτυξαν. Τό πρῶτο ἐπιχείρημα ἦταν ὅτι ἡ Δ.Π. ἀπέτυχε διότι διεσπάρθη. Τό δεύτερο ἐπιχείρημα εἶναι ὅτι ἡ διάσπαση εἶχε συνέπειες σέ βάρος τῶν φυλακισμένων καί τῶν ἐξορίστων καί γενικά σέ βάρος τοῦ λαοῦ. Νομίζω ὅτι ἐπιβάλλεται νά προσέξουμε μήπως ξεκινώντας μέ τήν κριτική τῆς διασπάσεως φθάσουμε στή διάσπαση καί ξεκινήσουμε διασπασμένοι ἐκεῖ πού θά ἔπρεπε νά ἐνωθούμε ἀφού ὅλα ὅσα συνέβησαν τά καταλογίζουμε στή διάσπαση τῶν δημοκρατικῶν δυνάμεων. Καί ἐρωτῶ. Εἶναι ἄραγε πρὸς τό συμφέρον τῶν διωκομένων καί τοῦ λαοῦ νά ἐμφανιστεῖ ἡ δημοκρατική ἀριστερά διασπασμένη; Τονῶναι τό ἠθικό τοῦ κόσμου μας, ὁ ὁποῖος βρίσκεται κάτω ἀπό τόσο δύσκολες περιστάσεις; Νομίζω ὅχι. Ἀντιθέτως ἡ ἐμφάνισίς μας ἐνωμένων θά ὑψώσει τό ἠθικό τοῦ λαοῦ μας καί θά αὐξήσει τίς δυνατότητές του πρὸς τήν ἀλήθ. Ἄν ὀ

δισταγμοί που διακρίνονται όφείλονται στη σκέψη ότι μπορεί να έκλεγουν και πρόσωπα που κατά την αντίληψη ίσως όρισμένων ανθρώπων δέν συγκεντρώνουν τά άπαιτούμενα εφόδια, ό δισταγμός αυτός δέν είναι καθόλου δικαιολογημένος διότι ό λαός κρατά στα χέρια του τό σταυρό και από τό σταυρό εξαρτάται να έκλεγεί αυτός ή εκείνος. Έμεις ως κόμμα — και αυτό πιστεύω τό αντιλαμβάνεσθε — δέ βλέπω τί έχουμε να κερδίσουμε. Άλλά γιατί τόσο πολύ να στεκόμαστε πάνω στό θέμα αυτό όταν έχουμε ύπόψη μας τό παρελθόν, όποτε και στη διάρκεια της κατοχής και μετά την άπελευθέρωση είχε πραγματοποιηθεί μία τόσο γόνιμη συνεργασία και θεμελιώθηκε πάνω στη βάση πλήρους ίσοτιμίας; Τί έχασε τότε ό παράγων ό όποιος διέθετε πραγματικά τό μέγιστο μέρος των λαϊκών δυνάμεων από τη ίσότημη αυτή συνεργασία; Όχι μόνο δέν έχασε αλλά κέρδισε και κέρδισε ταυτόχρονα ό λαϊκός άγώνας χάρη του όποιου άλλωστε είχε γίνει και η συνεργασία. Και τώρα άκριβώς βρισκόμαστε κάτω από τίς ίδιες περιστάσεις. Ό Δ.Σ. έχει ύποχρέωση να δώσει διέξοδο και να βοηθήσει να έξομαλυνθούν οι δυσχέρειες, για να φθάσουμε στη συνεννόηση».

Όπως φαίνεται καθαρά από τά πρακτικά, άνάμεσα στα συμφραζόμενα, ιδιαίτερα από τους εκπροσώπους του Δημοκρατικού Συναγερμού που τελούν κάτω από τόν ιδεολογικό και πολιτικό άστερισμό τη γραμμή του ΚΚΕ είτε αυτή έκφράζεται μέσο της παρανομίας, ομάδας που καθοδηγείται από τό Νίκο Πλουμπίδη, είτε μέσο των φυλακών, είτε μέσο του ραδιοσταθμού της ήγεςίας του ΚΚ, ή όλη προσπάθεια που καταβάλλεται για την ένωση των μικρών κομμάτων και των ομάδων της δημοκρατικής Άριστεράς κατατείνει στην ύποταγή τους και τη συγχώνευσή τους κάτω από την αίγίδα του πυρήνα που άνήκει στό Δ.Σ. και διακινείται πολιτικά και ιδεολογικά από τό ΚΚΕ, πράγμα βεβαίως που δέν έγινε άποδεκτό από τους εκπροσώπους των κομμάτων και των ομάδων που άνήκαν στον ύπόλοιπο, έκτός κομμουνιστικού, δημοκρατικό χώρο κατά τίς συζητήσεις προς σύμπληξη της ΕΔΑ (Ένιαίας Δημοκρατικής Άριστεράς και κατά μία άλλη έρμηνεία των άρχικών της που λειτουργησε ως πολιτικό σύνθημα: Είρήνη — Δημοκρατία — Άμνηστία).

Χαρακτήρας τῆς ΕΔΑ: Πεδίο διαφωνιῶν

Πρὶν κἀν τεθοῦν τὰ θεμέλια, προέκυψε καὶ τὸ πρόβλημα τοῦ εἶδους τῆς συνεργασίας, καθὼς καὶ τοῦ χαρακτήρα τῆς ΕΔΑ. Τί θά ἦταν; Κόμμα πολιτικό, μὲ αὐτοτελὴ λειτουργία καὶ ὑπὸ ἡγεσία ἐκλεγόμενη ἀπὸ τὴ βάση της ἢ συνασπισμὸς κομμάτων ἰσότιμα συνεργαζομένων; Ἡ δευτέρη περίπτωση εἶχε καὶ τὶς δυσμενεῖς ἐπιπτώσεις της ἐνώπιον τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου καὶ ἂν ἡ ΕΔΑ θά χαρακτηριζόταν ὡς συνασπισμὸς κομμάτων, χρειαζόταν μεγαλύτερα ποσοστά στὴ συμμετοχὴ της κατὰ τὴ διανομὴ τῶν ἐδρῶν. Πάντως προτιμήθηκε ἡ ἀντιπροσώπηση τῶν μετεχόντων κομμάτων στὴν Ε.Ε. ὑπὸ τὴν προεδρία τοῦ Γιάννη Πασαλίδη.

Στὶς προκαταρκτικὲς ἐκεῖνες συνεδριάσεις τῶν ἐκπροσώπων τῶν δημοκρατικῶν κομμάτων μετεῖχε καὶ τὸ ΣΚ-ΕΛΔ μὲ τοὺς Ἴλντια Τσιριμώκο καὶ Ἀλέξανδρο Σβῶλο. Ἡ ὁμάδα τοῦ «Δημοκρατικοῦ Συναγερμῶ» πού οὐσιαστικὰ καθοδηγεῖται ἀπὸ τὸ Νίκο Πλουμπίδη, μέσο τοῦ Κώστα Μπασιάκου, δίνει κατὰ τὶς συναντήσεις ἐκεῖνες τὴ μάχη τοῦ «προωθημένου προγράμματος» τοῦ ΚΚΕ, μὲ πλήρη συμμετοχὴ τοῦ παράνομου μηχανισμοῦ του στὴν ΕΔΑ καθὼς καὶ τὴν ὑποβολὴ ὑποψηφιοτήτων γιὰ τὶς προσεχεῖς βουλευτικὲς ἐκλογές τῶν φυλακισμένων καὶ ἐξορίστων στελεχῶν τοῦ ΚΚ. Πίσω ἀπ' ὄλα αὐτὰ τὰ θέματα ὑπέβασκε πάντα ὁ βασικὸς χαρακτήρας πού ἔπρεπε νὰ εἶχε ἡ ΕΔΑ. Κατὰ τὸ ΚΚΕ θά ἦταν ἓνα κόμμα προσωρινό ὅσο αὐτό θά ἦταν στὴν παρανομία γιὰ τὴ διεκπεραίωση τῶν ὑποθέσεων τῆς Ἀριστερᾶς, ἔτσι ὅπως θά ἐτίθεντο ἀπὸ τὸ Π.Γ. τοῦ ΚΚΕ ἀπὸ μιὰ ἀπόσταση χιλιάδων χιλιομέτρων ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, πράγμα πού βεβαίως ἀπέκρουσαν οἱ συμμαχικὲς ὁμάδες καὶ κόμματα. Χαρακτηριστικὸ εἶναι τὸ σημεῖωμα πού ὑπέβαλε τὸ ΣΚ-ΕΛΔ στὶς 23 Ἰουλίου 1951 προκειμένου νὰ τεκμηριώσῃ τὶς θέσεις του. Τὸ μεταφέρω ἐδῶ κατὰ λέξη. Παρὰ τὶς ὅποιεςδήποτε παρατηρήσεις πού θά μπορούσε καὶ σήμερα ἀκόμα νὰ ἔχει κανεὶς σχετικὰ μὲ κάποιο πνεῦμα φοβίας γιὰ τὴ συνεργασία μὲ τοὺς κομμουνιστὲς πού τὸ διατρέχει, εἶναι ἓνα κείμενο πολιτικό πού — μαζί μὲ τὰ πρακτικὰ τῶν συνεδριάσεων τῶν ἀντιπροσώπων πού καταχώρησα παραπάνω ἔρχονται γιὰ πρώτη φορά στὸ φῶς τῆς δημοσιότητας:

«1. ΕΙΔΟΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ: συνασπισμός κομμάτων ισότιμα συνεργαζομένων.

2. ΔΙΑΡΚΕΙΑ: Ἀντιμετώπιση τοῦ ἐκλογικοῦ ἀγώνα βάσει ἐνὸς κοινοῦ προγράμματος. Μετὰ τίς ἐκλογές, συντονισμός τῶν κομματικῶν προσπαθειῶν γιά τήν πραγματοποίηση τοῦ προγράμματος αὐτοῦ. Ἡ διεύθυνση τοῦ κοινοῦ ἀγώνα ἀνήκει στή διακομματική ἐπιτροπή πού εἶναι συντονιστική καί παίρνει ὁμόφωνες ἀποφάσεις.

3. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΑΙ ΤΑΚΤΙΚΗ: Τό πρόγραμμα καί ἡ τακτική στηρίζονται στή διαπίστωση ὅτι βασικός σκοπός εἶναι νά βγεῖ τό λαϊκό κίνημα ἀπό τόν ἀντεπαναστατικό κλοιό ὅπου τό ἔχει κλείσει ἡ λευκή τρομοκρατία καθῶς καί τά σφάλματα καί ἡ ἀποτυχία τῆς ἔνοπλης ἐξέγερσης.

Ἡ δημοκρατική πλατφόρμα τοῦ ἀγώνα δέν ἀποτελεῖ ἕνα σύνολο «συνθημάτων ζῦμωσης» ἀλλά πραγματική ἱστορική ἀνάγκη γιά τό λαό καί πρέπει νά γίνει συνείδηση τῶν λαϊκῶν μαζῶν. Ὁ δημοκρατικός ἀγώνας δέν μπορεῖ νά εἶναι οὔτε προσωρινό ὑποκατάστατο τοῦ ἐνοπλοῦ ἀγώνα οὔτε «καμουφλάζ» τῶν ἐπιδιώξεων τοῦ ΚΚΕ. Ἐξάλλου ἡ τυχόν ἐντύπωση ὅτι ἡ δημοκρατική ἐνότητα ἐξυπηρετεῖ τοὺς σκοποὺς τοῦ ΚΚΕ θά κατέστρεφε τήν εἰλικρινή προσπάθεια τῶν ἀληθινῶν δημοκρατῶν γιατί θά ἀπομάκρυνε μεγάλο μέρος λαϊκῶν μαζῶν ἀπό τά συνθήματά της καί θά ἐπέτρεπε τό τσάκισμα τοῦ κινήματος. Στίς παραπάνω διαπιστώσεις καί ἐπιδιώξεις, στίς ὁποῖες πρέπει νά συμφωνοῦμε ὅλοι, πρέπει νά στηριχθεῖ ἡ ὅλη τακτική.

4. ΕΞΟΡΙΣΤΟΙ: Μέ τήν παραπάνω βάση πρέπει νά δοθεῖ πολλή προσοχή στή σύνθεση τῶν συνδυασμῶν. Εἰδικότερα ἀποκρούουμε τή συμμετοχή ἐξορίστων καί φυλακισμένων στά ψηφοδέλτια. Φυσικά βασικό στοιχεῖο τοῦ προγράμματος, πρέπει νά εἶναι ἡ ἀπόλυση τῶν ἐξορίστων ὅπως καί ἡ ἀμνηστία. Ἀλλά οἱ σκοποὶ αὐτοὶ θά ἐξυπηρετηθοῦν μόνο ἂν ὁ ἐκλογικός ἀγώνας εἶναι ἐπιτυχής. Κάθε στοιχεῖο πού τόν ζημιώνει, ζημιώνει ταυτόχρονα τίς πιθανότητες ἐπιτυχίας τοῦ προγράμματός του. Τέτοιο ζημιογόνο στοιχεῖο θεωροῦμε τή συμμετοχή ἐξορίστων κ.λπ. στοὺς συνδυασμοὺς. Θά ἱκανο-

ποιοῦσε τούς φανατικούς ὁπαδούς τῶν πόλεων ἀλλὰ θά ἔβαζε στόν δλο ἀγῶνα — ἔστω ἀδίκως — μιά σφραγίδα δξύτητας καί ἀδιαλλαξίας πού θά ἀπομάκρυνε τούς διστακτικότερους καί θά τρώμαζε τούς ὁπαδούς μας στίς ἐπαρχίες πού ἀντιμετωπίζουν τεράστιες δυσκολίες — χῶρια ἀπό τόν κίνδυνο νά ἐρμηνευτεῖ ἀπό τίς ἀρχές σάν ἀνοικτή συνεργασία μέ τό ΚΚΕ.

5. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΕΣ ΘΕΣΕΙΣ: ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ: α) Διεθνῆς κατοχύρωση τῆς ἀσφάλειας, ἀνεξαρτησίας καί ἀκεραιότη-
τας τῆς Ἑλλάδας μέσα στά πλαίσια τοῦ ΟΗΕ.

β) Ἐξασφάλιση τῆς ἐθνικῆς ἀμυνας δίχως συντριβή τοῦ βιοτι-
κοῦ ἐπιπέδου τοῦ λαοῦ.

γ) Συντήρηση καί ἐπίτευξη τῆς ἐθνικῆς ὀλοκλήρωσης καί ὑπε-
ράσπιση τῆς ἐθνικῆς ἀκεραιότητος. Διεκδίκηση τῆς Κύπρου. Ἀπό-
κρουση τῆς θέσης τῆς αὐτοδιάθεσης τοῦ «σλαβομακεδονικοῦ
λαοῦ».

δ) Διατήρηση τῶν σημερινῶν φιλικῶν δεσμῶν καί ἀποκατάστα-
ση καί καλλιέργεια φιλικῶν σχέσεων μέ ὄλες τίς ἄλλες χῶρες.

ε) Πάλη ὑπέρ τῆς Εἰρήνης. Καταδίκη κάθε ἐνοπλης ἐπίθεσης
σάν μέσου γιά τή λύση διεθνῶν διαφορῶν καί κάθε προσβολῆς τῆς
ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας καί ἀσφάλειας τῶν μικρῶν χωρῶν. Εἰρήνη μέ
τή διεθνή συνεννόηση, τή συλλογική ἀσφάλεια, τό σεβασμό τοῦ
διεθνούς νόμου καί τοῦ πνεύματος τοῦ ΟΗΕ.

στ) Ἀποφυγή διεθνῶν ὑποχρεώσεων πού νά ἐπιδεινῶνουν τή
διεθνή θέση τῆς Ἑλλάδας (ἀντίθεση πρὸς τήν ἐπέκταση τοῦ Ἀτλαν-
τικοῦ Συμφώνου στήν Ἑλλάδα).

ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Ἄνάλυση τῶν πολιτικῶν καί οἰκονομικῶν διεκδικήσεων.

Ἀπόκρουση τῶν μεθόδων βίας καί κάθε ἀναβίωσης τοῦ ἐμφυ-
λίου πολέμου.

Ἀποδοχή τῆς βοήθειας τοῦ προγράμματος Εὐρωπαϊκῆς Ἀνορ-
θώσεως ἀλλὰ καταδίκη τῆς ἀμερικανικῆς πολιτικῆς πού ἀσκεῖται
στήν Ἑλλάδα, πού κάνει ὥστε ἡ οἰκονομική βοήθεια νά μὴν
ἐνισχύει παρά τήν ὀλιγαρχία καί δείχνει ἀπόλυτη περιφρόνηση
πρὸς τήν ἐθνική αὐτοτέλεια».

Ουδέποτε, σημειώθηκε τόσο έντονη κίνηση επαφών μεταξύ νομιμότητας και παρανομίας, μεταξύ έσωτερικού και έξωτερικού και μεταξύ πολιτευομένων της Άριστερας και φυλακών, δση κατά τό δεύτερο δεκαπενθήμερο του Ίουλίου 1951. Στίς φυλακές λειτουργούσε τότε διευθυντήριο, τό όποίο εξασκούσε τρομακτική πίεση στους έξω, είτε μέσο τών επισκεπτηρίων, είτε μέσο τών άποφυλακίζομένων, οί όποίοι είχαν συμπήξει παράλληλες όργανώσεις κατευθυνόμενες άπό τίς φυλακές και είχαν εισδύσει στά κέντρα της ΕΔΑ μεταγγίζοντας τή γραμμή τών φυλακών ή όποία έστρέφετο κάποτε και κατά προσώπων της ήγεσίας. Άπό τίς φυλακές είχε έκχυθει π.χ. ό ψίθυρος ότι ό Νίκος Πλουμπίδης είναι «πρόσωπο ύποπτο» κατηγορία πού είχε χαλκευθεί στό έξωτερικό παλιότερα γιά νά κορυφωθεί τελικά ή έναντίον του λασπολογία μέ τήν άνοικτή κατηγορία του χαφιέ. Έννοείται ότι ή λάσπη έκτοξεύτηκε άργότερα και έναντίον όλων όσοι συνεργάστηκαν μαζί του εκείνη τήν έποχή. Ή γραμμή τών φυλακών, εφαρμόζοντας τίς έντολές της ήγεσίας Ζαχαριάδη, ύπήρξε σαφώς αντίθετη κάποτε μέ τή γραμμή Πλουμπίδη και οί διεκπεραιωτές της τών φυλακών δέν έδίστασαν νά τόν ύποστηρίξουν έκβιαστικά έναντι του κλιμακίου, σχηματίζοντας τήν άντι-ΕΔΑ, μία πολιτική όμάδα τιτλοφορούμενη «Ένωση Λαϊκού Άγώνα» (ΕΛΑ) στην όποία μετείχε ως ήγετικό στέλεχος και ένας πρώην βασιλικός έπίτροπος έκτάκτου στρατοδικείου!

Άντίθετοι πρός τήν προτεινόμενη πολιτική έκτός άπό τό ΣΚ-ΕΛΔ (τό όποίο τελικά δέν μπήκε στην ΕΔΑ) ύπήρξαν και άλλα στελέχη, μέ πολιτική πείρα και γνώση τών έφικτών συνθηκών της έποχής, όπως ό Μιχ. Κύρκος, και έν μέρος ό Δ. Μαριόλης κ.ά., οί όποίοι όμως τελικά δέχτηκαν νά λάβουν μέρος στό σχηματισμό της ΕΔΑ. Πράγματι τήν 1 Αύγούστου 1951 ύπογράφηκε τό πρακτικό της ίδρυσης της ύπό μορφή «συνεργασίας κομμάτων έν άπολύτφ ίσοτιμία οί δέ άποφάσεις θά έλαμβάνοντο έν όμοφωνία». Κάθε συνεργαζόμενο κόμμα άντιπροσωπεύεται άπό ένα στέλεχος του στη Διοικούσα Έπιτροπή, τήν προεδρία της όποιας ανέλάμβανε ό παλιός σοσιαλιστής Γιάννης Πασαλιδης, πρόσωπο γενικής παραδοχής.

Στίς 3 Αύγούστου 1951 συνυπέγραψε τό πρακτικό ίδρυσης και

ή ομάδα τῶν Ἀριστερῶν Δημοκρατικῶν τοῦ κόμματος Ι. Σοφιανόπουλος, Γιάννης Κοκορέλης καί Ἡρακλῆς Παπαχρήστου. Ἡ ΕΔΑ ἦταν πλέον πολιτικό γεγονός καί ἡ μετατόπιση τοῦ πολιτικοῦ κέντρου βάρους τῆς Ἀριστερᾶς ἀπό τό ἐξωτερικό στό ἐσωτερικό εἶχε ἀρχίσει νά συντελεῖται οὐσιαστικά.

20ό Συνέδριο καί 6η Ὀλομέλεια. Οἱ γλῶσσες λύνονται

Μέ ἀξεκαθάριστη, πάντως, τήν πολιτική φυσιογνωμία τῆς ΕΔΑ, μέ ἀμφιλεγόμενα τά ἰδεολογικά της βάρη, μέ ἐντελῶς ἀνώμαλο καθεστῶς στήν ἐσωτερική της λειτουργία, πού ἀποτελοῦσε μιά ἀπ' εὐθείας ἀντανάκλαση τῶν ἐσωτερικῶν δυσχερειῶν καί τοῦ αὐταρχικοῦ ἐσωκομματικοῦ καθεστώτος πού ἐπικρατοῦσε στό ΚΚΕ, μέ σχεδόν ἀνύπαρκτες τίς μάζες στίς πολιτικές διαδικασίες διαμορφῶνεται μιά νέα πραγματικότητα στήν Ἀριστερά.

Οἱ γλῶσσες λύθηκαν καί τά μυαλά ἀποδεσμεύτηκαν καί μέσα στήν ΕΔΑ γιά ἓνα φεγγάρι μετά τό μέγα γεγονός τοῦ 20οῦ Συνεδρίου τοῦ ΚΚΣΕ. Τό προσυνέδριο ὅπως χαρακτηρίστηκε, τῆς ΕΔΑ, (πού συνήλθε μετά τήν 6η ὀλομέλεια τοῦ ΚΚ πού ἀνέτρεψε τό Ζαχαριάδη) ὑπῆρξε μιά φωνή ἐλευθερίας καί καταγγέλληκαν ὀνομαστί οἱ παραβάτες τῆς σοσιαλιστικῆς νομιμότητος μέσα στίς γραμμές της, ὅπως ὁ Β. Ἐφραιμίδης, ὁ ὁποῖος καθαιρέθηκε ἀπό τή διεύθυνση τῆς «Αὐγῆς». Κατά τήν ἐκλογή τῆς ἑκατονταμελοῦς νέας Διοικοῦσας Ἐπιτροπῆς, οἱ συνέδριοι ἐψήφισαν γιά πρώτη φορά ἐλεύθερα, χωρίς ὑποδείξεις ἀνωθεν τῶν ὑποψηφίων.

Παρά ταῦτα ὁ μηχανισμός τοῦ καταναγκασμοῦ διατηροῦνταν ἀλώβητος καί μέσα στήν ΕΔΑ, τόσο καί μετά τό Α' Συνέδριο (Νοέμβριος 1959) ὅσο καί μετά τό Β' Συνέδριο τό Δεκέμβρη τοῦ 1962. Εἶχε προηγηθεῖ (τό 1958), ὅπως θά δοῦμε παρακάτω, ἀπόφαση τῆς νέας μετά τό Ζαχαριάδη ἡγεσίας τοῦ ΚΚΕ πού καταργοῦσε καί ἐπίσημα τίς παράνομες ὀργανώσεις τοῦ ΚΚΕ καί καλοῦσε ὁλοῦς τοὺς κομμουνιστές νά ἐνταχθοῦν στήν ΕΔΑ χωρίς ἄλλη κομματική ἐπαφή. Αὐτή ἡ ἀπόφαση — πού εἶχε ληφθεῖ μέ ὑπόδειξη τῆς ἡγεσίας τοῦ ΚΚΣΕ — ἀπέβλεπε στήν ἰδεολογική καί ὀργανωτική ἀνάπτυξη τῆς ΕΔΑ, στίς συνθήκες ἀπαγόρευσης τοῦ ΚΚΕ. Τά χρό-

νια που ακολούθησαν συμπίπτουν πραγματικά με μία μεγάλη οργανωτική άνοδο της ΕΔΑ, παρά τις προσπάθειες της ηγεσίας του ΚΚΕ στο εξωτερικό να εξασφαλίσει και σταθεροποιήσει τόν πλήρη έλεγχο στη στελέχωση και τήν πολιτική της, πράγμα που επιδρούσε άρνητικά στην αξιοποίηση όλων τών δυνατοτήτων της. Ήδη ό στελεχικός της μηχανισμός είχε εμπλουτιστεί από πολλούς φυλακισμένους που είχαν αποφυλακιστεί εκείνη τήν εποχή και εξόριστους, που είχαν απολυθεί, μετά τήν κατάργηση τών στρατοπέδων. Μοιραία όλοι αυτοί οι άνθρωποι που είχαν αναλώσει τό βίο τους στην ύπηρεσία του δογματικού μοντέλου, έφερναν μαζί τους και τίς μεθόδους τής πολιτικής διακίνησης τών ιδεών τους, αλλά και τής καθημερινής πρακτικής εφαρμογής τους. Ό καθοδηγητικός κλοιός τής ηγεσίας του ΚΚΕ στένευε όλοένα γύρω από τίς ΕΔΑϊτικες μάζες, οι όποιες όμως βρίσκονταν σέ κάποια διάσταση μέ τίς παλιές μεθόδους και ζητούσαν όλοένα και πλατύτερους όρίζοντες για τή διακίνηση τής πολιτικής τής Άριστεράς. Τό πράγμα ήταν έμφανεστερο στους κύκλους τών διανοουμένων και τών έπιστημόνων και ιδιαίτερα στην ΕΔΑϊτική ομάδα γύρω από τό πνευματικό περιοδικό «Έπιθεώρηση Τέχνης» που ζητούσε διεύρυνση τών όριών τής έλευθερίας τής σκέψης, αποδέσμευση τής τέχνης από τόν καταναγκασμό του λεγόμενου σοσιαλιστικού ρεαλισμού, έλευθερία κριτικής πρός τήν κατεύθυνση τής ηγεσίας και τή μη επέμβαση του κόμματος στην καλλιτεχνική δημιουργία τών καλλιτεχνών. Σέ καίρια έσωτερικά, αλλά και διεθνή πνευματικά και πολιτικά ζητήματα, όπως τήν καταδίκη τών Σοβιετικών συγγραφέων Ντάνιελ και Σινιάφσκι ή τήν περίπτωση του νομπελίστα Σοβιετικού συγγραφέα Μπόρις Πάστερνακ, όχι μόνο ό πνευματικός κόσμος δ συσπειρωμένος γύρω από τήν ΕΔΑ, αλλά και ένας μεγάλος αριθμός όπαδών της πήρε έπικριτική στάση έναντίον τής καταδίκης διαπρεπών πνευματικών ανθρώπων στο σοβιετικό χώρο, πράγμα που είχε αντίτυπο στην ηγεσία τής ΕΔΑ και τήν υποχρέωσε νά διαφορίσει τή στάση της από τήν ηγεσία του ΚΚΕ και νά προβεί σέ έπικρίσεις έναντίον εκείνων που ήθέλησαν νά τροχοπεδήσουν τό πνεύμα στο σοσιαλιστικό χώρο. Για λογαριασμό τής ΔΕ τής ΕΔΑ έγραψε τότε άρθρο διαμαρτυρίας ό καθηγητής Ι. Ίμβριώτης, έξουσιοδοτημένος

από την ΕΕ της ΕΔΑ. Ήταν ή πρώτη φορά που σέ ένα πνευματικό ζήτημα μέ έντονη πολιτική χροιά ή ΕΔΑ διαφοριζόταν από τή γενική κομμουνιστική αντίληψη.

Συνδυασμός νόμιμης καί παράνομης δράσης

Ήπό τό Προσυνέδριο τής ΕΔΑ ως τό πρώτο καί τό δεύτερο Συνέδριο, τό αίτημα τής έσωκομματικής δημοκρατίας έπαιρνε διαρκώς έκταση καί κατακτούσε όλοένα καί περισσότερο τή βάση. Μέ τήν πάροδο του χρόνου είχε πάψει νά ναι ουσιαστικά συνασπισμός μικρών κομμάτων καί ομάδων, άφου άλλωστε ό τέτοιος συσχετισμός δέν συνέφερε καί έναντι του εκλογικού νόμου, καί ή ΕΔΑ λειτουργούσε ως έναίιο κόμμα, υπό διοίκηση εκλεγόμενη άπό τά συνέδρια. Στο άνώτατο όργανό της, τήν Έκτελεστική Έπιτροπή, μετείχαν, σύμφωνα μέ τούς κανόνες που συνδυάζουν τή νόμιμη καί τήν παράνομη πολιτική δράση, καί έξι μέλη τής ΚΕ του ΚΚΕ, ένω (άπό τό 1961 καί μετά) άλλα τριάντα μέλη του ΚΕ του ΚΚΕ μετείχαν στή ΔΕ τής ΕΔΑ καί σ' άλλες οργανώσεις της.

Γραμματέας του κλιμακίου τής ομάδας τής ΚΕ του ΚΚΕ που μετείχε στην ΔΕ τής ΕΔΑ ήταν μετά τό 1962 ό Μπάμπης Δρακόπουλος, παλαιός έμπειρος κομμουνιστής μέ καλή μαρξιστική κατάρτιση, θανατοποινήτης κατά τόν έμφύλιο που μόλις τό 1961 είχε άποφυλακιστεί. Στην κομματική αυτή ομάδα του ΚΚΕ μετείχαν επίσης οι Μανώλης Γλέζος, Άντωνης Μπριλλάκης, Πότης Παρασκευόπουλος, Μίνα Γιάννου καί ό πιο πρόσφατα άπολυθείς άπό τήν έξορία Νίκος Καράς. Τό γραφείο του κλιμακίου που μετείχε στην ΕΕ τής ΕΔΑ ένισχύθηκε τό καλοκαίρι του 1966 άπό τούς Χαρίλαο Φλωράκη καί Φώκο Βέττα, οι όποιοι μόλις τότε είχαν άποφυλακιστεί, καταδικασμένοι μέ τό νόμο 375/37 περί κατασκοπείας.

Οί τρεις δεκάδες μέλη τής ΚΕ του ΚΚΕ που υπήρχαν μέσα στην Έλλάδα καί άποτελούσαν (συναριθμώντας καί τό τμήμα τής ΕΕ τής ΕΔΑ), τό κλιμάκιο Έσωτερικού, συναντούσαν φυσικά πολλές δυσκολίες στην παράλληλη άσκηση των πολιτικών τους καθηκόντων μέ τά καθήκοντα που έθετε ή ΕΔΑ στα στελέχη καί τά μέλη της. Πρώτα - πρώτα δέν υπήρχε αξιόλογη διακλάδωση όργανωτική προς τάς κάτω· δέν υπήρχαν μετά τό 1958 κομματικά μέλη του

ΚΚΕ στις ΕΔΑϊτικες οργανώσεις ή σε αυτοτελείς κομματικούς σχηματισμούς.

Έκτός απ' αυτό όμως, γίνονταν δλο και πίο έμφανής μιά διάσταση ανάμεσα στις έπεξεργασίες τών κομμουνιστών πού στελέχωναν τήν ΕΔΑ και στή γραμμή πού προσπαθοῦσε νά επιβάλει ή ήγεσία του έξωτερικού. Οί όρίζοντες πού είχε άνοιξει διεθνώς τό 20ο Συνέδριο του ΚΚΣΕ ήταν, γιά τό έλληνικό κίνημα, πολύ εύρύτεροι και πολύ ούσιαστικότεροι στό έσωτερικό, ένω ή ήγεσία του ΚΚΕ στό έξωτερικό άντιλαμβανόταν τίς σχετικές άλλαγές στά πλαίσια περίπου τής άντικατάστασης κάποιων προσώπων χωρίς τό άναγκαίο πολιτικό βάρος. Γι' αυτό και ή πολιτική Χρυσιστώφ έπιδροῦσε θετικά και στήν ΕΔΑ, ή όποία πίο άπελευθερωμένη άπό δογματικούς φραγμούς μπορούσε νά παίξει δλο και πίο πρωτεῦοντα και ύπεύθυνο ρόλο σάν κόμμα πού είχε τίς ρίζες του και τήν Έδρα του στό έσωτερικό τής χῶρας και τίς προϋποθέσεις νά άγκαλιήσει πλατύτερες μάζες. Αυτό όμως μέ τήν προϋπόθεση πώς θά λειτουργοῦσε δημοκρατικά και δέν θά ήταν «τά παιδιά πού έβγαζαν πέρα τή δουλειά» γιά λογαριασμό μιās ήγεσίας πού δέν λογοδοτοῦσε άλλά μόνο έπέβαλε τίς γνώμες της, δπως ήταν ή ήγεσία του ΚΚΕ στό έξωτερικό.

Ἡ σοβιετική πλάστιγγα κλίνει πρός τήν ΕΔΑ

Τήν δλη αὐτή άτμόσφαιρα πού μετατόπιζε βαθμιαία και τό πολιτικό κέντρο λήψης άποφάσεων άπό τό έξωτερικό στό έσωτερικό, τήν έπεσήμανε ή νέα ήγεσία ύπό τόν Κώστα Κολιγιάννη, πού είχε άντικαταστήσει τόν έκπτωτο Ζαχαριάδη. Και πρέπει νά σημειωθεῖ ότι δέν αισθάνθηκε και πολύ εύχάριστα. Ένα γεγονός πού δείχνει τίς άνησυχίες της είναι ότι φρόντισε (στό 8ο Συνέδριο του ΚΚΕ τό 1961) νά διατηρήσει μιά έλαφρά πλειοψηφία ύπέρ αὐτῆς στα μέλη τῆς ΚΕ πού βρίσκονταν στό έξωτερικό και έτσι, ένω στό έσωτερικό ήταν τριάντα τόν άριθμό στό έξωτερικό τά αύξησε σε 34 ή 35, έτσι ώστε νάχει τήν εύχέρεια, μετά τό 8ο Συνέδριο, νά κατεβάζει στήν Έλλάδα έτοιμες άποφάσεις γιά νά ύπαγορευτοῦν και στήν ΕΔΑ.

Ἄλλά, δπως σημειώσαμε, και τό έλληνικό άλλά και τό διεθνές

κλίμα είχε σημαντικά αλλάξει, μετά την ανάληψη της ηγεσίας στην ΕΣΣΔ από τον Νικήτα Σεργκέγιεβιτς Χρουστσώφ. Ή σοβιετική πλευρά άρχισε να δείχνει φανερά την προτίμησή της προς την ΕΔΑ υποβαθμίζοντας το ρόλο της ηγεσίας του ΚΚΕ στην έμικράτσια.

Πολλά είναι τα σημάδια που αποδεικνύουν αυτή τη στροφή στις σοβιετικές επιλογές. Άρθρα π.χ., του Άποστολου Γκρόζου, προέδρου του ΚΚΕ, δημοσιεύονταν στο επίσημο σοβιετικό κομματικό όργανο σε δευτερεύουσες σελίδες και σε περίληψη, ενώ άρθρα ηγετών της ΕΔΑ δημοσιεύονταν πρωτοσέλιδα, υπό μορφή επιφυλλίδων στην «Πράβντα» και με όλους τους πολιτικούς τίτλους τους πλάι στο όνομά τους. Ο Νικήτας Χρουστσώφ, άρχισε να δέχεται και να ανταλλάσσει γνώμες με τα στελέχη της από την Ελλάδα. Σε μία τέτοια συνάντησή του τότε με το Μανόλη Γλέζο (1963) του έμπιστεύθηκε τα σχέδια και την πολιτική της σοβιετικής ηγεσίας στα Βαλκάνια. Ο ευφυής και πολύπαρος Ουκρανός χωριάτης, επιθυμώντας ταυτόχρονα να μηνύσει στους Έλληνες άριστερους την προτίμησή του για την ΕΔΑ έκανε εκείνη τη συμβολική του δήλωση «ν' άκουτε το Γλέζο», θέλοντας προφανώς να υποδηλώσει την πρωτεύουσα σημασία που απέδιδε στην ΕΔΑ.

Όσοτοσο τα πράγματα περιεπλάκησαν άπρόοπτα. Ο Μανόλης Γλέζος, όπως άλλωστε θα έκανε κάθε πιστό κομματικό μέλος τότε, μετέφερε τη συζήτησή του εκείνη με τον Χρουστσώφ στο γραμματέα του ΚΚΕ Κ. Κολιγιάννη. Ο τελευταίος προσγειώθηκε άνωμαλα και χολώθηκε φοβερά για τα όσα είπε ο Χρουστσώφ στο Γλέζο. Και μπροστά σε μέλη του ΠΓ είπε:

—Θά πάω στη Μόσχα να παραιτηθώ!

Ή ΕΔΑ άξιωματική αντιπολίτευση

Περίτρανη άπόδειξη της λαϊκής επιλογής για την ύπαρξη στην Ελλάδα ενός Άριστερου κόμματος εύρους πολιτικού φάσματος με έσωτερική δημοκρατική λειτουργία και στόχους που θα άνιχνεύονταν ως τίς πιά άπομακρισμένες θέσεις της πολιτικής ζωής όπου ύπῆρχαν δυσασεστημένες και άνενεργές δημοκρατικές μάζες, άνι-

κανοποίητες από τις διακηρύξεις και την πολιτεία των αστικών κομμάτων με δημοκρατικό μανδύα, ήταν οι εκλογές του Μάη 1958. Παρά το γεγονός ότι δεν επετεύχθη μία ευρύτερη συνεργασία με τις υπόλοιπες δημοκρατικές δυνάμεις, η ΕΔΑ αναδείχτηκε από τις κάλπες δεύτερο κόμμα σε δύναμη με 79 βουλευτές και αποτέλεσε την αξιωματική αντιπολίτευση στο Κοινοβούλιο. Το αποτέλεσμα που βγήκε από τις κάλπες εξέπληξε, βέβαια, όλο το πολιτικό φάσμα, αλλά δεν ήταν και ανεξήγητο. Ο ελληνικός δημοκρατικός λαός, άπηυδισμένος από την διαρκή κωλοσιεργία για την επίτευξη μίας πλατύτερης δημοκρατικής συνεργασίας στον πολιτικό χώρο, ενίσχυσε με την ψήφο του την ΕΔΑ, μεταβάλλοντάς την έτσι σε ένα ισχυρό μελλοντικό πόλο έλξης των δημοκρατικών δυνάμεων σε περίπτωση συμμαχιών και συνεργασιών.

Φυσικά η άνοδος της ΕΔΑ έγινε εν πολλοίς με δαπάνες των κεντρικών δυνάμεων και των μικρότερων δημοκρατικών κομμάτων, που συνετρίβησαν κυριολεκτικά. Άλλά και με την ανάδειξη της ΕΔΑ σε αξιωματική αντιπολίτευση (από τα κοινά ψηφοδέλτια από τα όποια προέκυψαν οι 79 βουλευτές της, 61 δήλωσαν στη Βουλή ότι ανήκουν στην ΕΔΑ, 12 στη Δημοκρατική Ένωση υπό τον Ήλεια Τσιριμώκο και οι υπόλοιποι — Σ. Μερκούρης, Δ. Λεονάρδος κ.ά. — συνεργαζόμενοι ανεξάρτητοι) δεν σημειώθηκε καμιά ουσιαστική μεταβολή στον εκδημοκρατισμό της χώρας. Η ΕΔΑ, ως αξιωματική αντιπολίτευση δέχτηκε αφάνταστες πιέσεις και μέσα και έξω από τη Βουλή, ενώ το αυταρχικό κράτος και το παρακράτος της ΕΡΕ όχι μόνο δεν μετέβαλαν την τακτική τους, αλλά και πολλαπλασίασαν τις καταπιεστικές μεθόδους τους. Έτσι, πέραν του αριθμού, χωρίς τη συμπάρσταση των υπόλοιπων δημοκρατικών δυνάμεων της ελληνικής κοινωνίας, που εκφράζονταν από τα ανάλογα κόμματα και οργανώσεις μέσα αλλά και έξω από τη Βουλή, διαβλημένη ως υποκατάστατο και διεκπεραιώτρια των πολιτικών υποθέσεων του ΚΚΕ, η ΕΔΑ είχε πολιτικά ακινητοποιηθεί από το κράτος του ζόφου και δεν μπορούσε εκ των πραγμάτων να εκτελέσει μόνη το πολιτικό ειρηνευτικό και κοινωνικά αναπλαστικό πρόγραμμά της, που κυρίως απέβλεπε σε πρώτη φάση στην εξάλειψη των συνεπειών του έμφυ-

λίου πολέμου, τήν άποφυλάκιση χιλιάδων άγωνιστών, τήν κατάργηση των στρατοπέδων και τήν έμπέδωση στον πολιτικό βίο ενός δημοκρατικού καθεστώτος, που θά εξαφάνιζε τις συνέπειες του μακρού διχασμού των Έλλήνων, πράγμα που άπαιτούσε τή συνεργασία του συνόλου των δημοκρατικών δυνάμεων σ' όλο τον ελληνικό χώρο.

Τό 1958 σημειώθηκε και ένα άλλο σημαντικό γεγονός που επέδρασε άποφασιστικά στην εξέλιξη της ΕΔΑ. Ή τότε σοβιετική ήγεσία — όπως ήδη είπώθηκε — έκλινε σαφώς υπέρ της ΕΔΑ, κόμματος με ευρεία άπήχηση και κύρος στο έσωτερικό της χώρας. Όταν λοιπόν ρωτήθηκε, τό 1957, από τήν ήγεσία του ΚΚΕ, ποιά τακτική θεωρεί σκόπιμη γιά τήν οργανωτική συγκρότηση και παρουσία των δυνάμεων του κόμματος στην Ελλάδα, μετά τά επανειλημμένα χτυπήματα σέ βάρος των παράνομων οργανώσεων, ή σοβιετική πλευρά άπάντησε ότι τό βάρος όλης της δουλειάς θά έπρεπε νά μετατεθεί προς τήν ΕΔΑ που είχε τή δυνατότητα νά γίνει ένα μεγάλο κόμμα των εργαζομένων και ότι σ' αυτήν θά έπρεπε νά ένταχθούν όλοι οι κομμουνιστές. Αυτή ή σοβιετική ύπόδειξη έγινε και έπίσημη γραμμή της ήγεσίας της 8ης Όλομέλειας της ΚΕ του ΚΚΕ τό 1958. Από κει και πέρα, επιταχύνθηκε ή οργανωτική ανάπτυξη της ΕΔΑ που άρχισε νά φτιάχνει — παρά τις διώξεις — οργανώσεις σ' όλη τήν Ελλάδα και νά παίρνει τή μορφή ενός κόμματος ίκανού νά συσπειρώσει ευρύτερες δημοκρατικές δυνάμεις.

Ή διωγμός δξύνεται.

Σύλληψη Γλέζου

Ή άνοδος της Άριστερας στή θέση της αξιωματικής αντιπολίτευσης δξυνε τά μέτρα διωγμού εναντίον της. Ή άστυνομικός μηχανισμός στράφηκε άκάθεκτος κατά των στελεχών της και πολλοί άποφυλακισμένοι και άδειούχοι έξόριστοι ξαναστέλνονται στο στρατόπεδο του Άη-Στράτη. Έκατόν έβδομήντα πέντε στελέχη της ΕΔΑ έκτοπίζονται μετά τις εκλογές. Ή κλοιός της Άσφάλειας περισφίγγεται γύρω από τήν ΕΔΑ, τήν όποία ή κυβέρνηση χαρακτηρίζει στή Βουλή ως «δστρακον εντός του όποίου εργάζεται τό ΚΚΕ.

Τό κράτος είναι υποχρεωμένον — έδήλωσε ό άρμόδιος ύφυπουργός — ν' άναζητήσει τό ΚΚ εϊς τό καταφύγιόν του καί νά τό έξοντώσει!»!

Κορύφωση του διωγμού υπήρξε ή σύλληψη του Μανόλη Γλέζου, διεθνιτή τότε τής «Αύγης» στις 5 Δεκεμβρίου 1958. Ό πρόεδρος τής ΕΔΑ Γιάννης Πασαλίδης καταγγέλλει στή Βουλή τό γεγονός καί άπαντά ό τότε ύπουργός 'Ασφάλειας Εύάγγελος Καλατζής ότι ό Γλέζος πράγματι συνελήφθη γιατί ήρθε σέ έπαφή με τόν ευρισκόμενο στήν 'Αθήνα γραμματέα του ΚΚΕ Κ. Κολιγιάννη. Τήν άλλη μέρα ό Καλατζής κάνει λεπτομερείς άνακοινώσεις στον Τύπο καί πληροφορεί τούς δημοσιογράφους ότι ό Γλέζος είχε μακρά συνεργασία με τόν Κολιγιάννη στις 16 Αύγουστου 1958 από τις 8 τό βράδι ως τήν άλλη μέρα τό άπόγευμα σ' ένα σπίτι τής όδοϋ Γερμανικού.

Σέ έρώτηση των εκπροσώπων του Τύπου αν συνελήφθη καί ό Κολιγιάννης, ό Καλατζής άπάντησε σιβυλλικά:

—Εύτυχώς ή δυστυχώς όχι! θέλοντας προφανώς με τόν τρόπο αυτό νά έγείρει ύποψίες σέ βάρος του πρώτου γραμματέα του ΚΚΕ. Καί Σημειώνει ό Σπύρος Λιναρδάτος στό βιβλίο του «'Από τόν 'Εμφύλιο στή Χούντα» τομ. Γ', σ. 378:

«'Αν οι ύπαινιγμοί γιά τή συνεργασία του Κολιγιάννη με τήν άσφάλεια είναι άναπόδεικτοι καί άστήριχτοι, μπορούσε νά ενσταθήσει ή κατηγορία εναντίον ίδίως του ήγέτη του ΚΚΕ, αλλά καί του Γλέζου, γιά έπιπόλαιους χειρισμούς, που έβαζαν σέ δοκιμασία τή νόμιμη ύπαρξη τής ΕΔΑ καί γιά έλλειψη μέτρων επαγρύπνησης».

Πάντως ή άποκάλυψη των επαφών Κολιγιάννη - Γλέζου έδωσαν άφορμή στήν έξαρση των άντικομμουνιστικών μέτρων καί στήν ένταση του διωγμού τής ΕΔΑ. 'Η κυβέρνηση τής ΕΡΕ, με τά άρμόδια στόματα των εκπροσώπων της, μιλούσε πλέον γιά «άπειλή εναντίον τής δημοκρατίας καί τής άνεξαρτησίας τής χώρας» καί έδινε στοιχεία ότι «άνώτατοι ήγετικοί παράγοντες καί στελέχη τής ΕΔΑ είναι κομμουνιστάι ευρισκόμενοι εϊς όργανικήν έπαφήν με τόν παράνομον μηχανισμόν του ΚΚΕ καί λαμβάνουν άπ' αυτόν κατευθύνσεις».

Ἡ ὄλη αὐτή ὑπόθεση, πού ἐκόστισε στήν ΕΔΑ ἀρκετά μεγάλο ἐσωτερικό κλυδωνισμό καί ἔδωσε τήν εὐκαιρία στή Δεξιά νά τήν πλήξει σέ μιὰ στιγμή πού προσπαθοῦσε ν' ἀνοίξει τά φτερά της καί νά καλύψει ὅλο τό χῶρο τῆς δημοκρατικῆς Ἀριστερᾶς, δείχνει πόσο δύσκολη ἦταν ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπό τό σκληρό ἐναγκαλισμό της ἀπό τήν ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ καί τή γραμμὴ τῆς παρανομίας. Ὅστόσο ἡ μοναδική εὐκαιρία πού προσφερόταν στή Δεξιά νά πλήξει τήν ΕΔΑ καίρια καί νά τή διαλύσει νομότυπα, δέν ἴσχυσε καί πάλι, γιατί ἡ Δεξιά ὑπολόγιζε ὅτι ἂν ἐφευγε ἀπό τήν πολιτική κονίστρα ἡ ΕΔΑ, ἡ σχολάζουσα κληρονομία τῶν ψήφων τῆς Ἀριστερᾶς δέν ἐπρόκειτο, βεβαίως νά καταλήξει στίς δικές της κάλπες, ἀλλά στίς Κεντρῶες, πράγμα πού μέ κανένα τρόπο δέν τή συνέφερε. Καί ἐπειδή ἡ δυσκινησία τῆς ΕΔΑ, λόγω τῆς γραμμῆς τοῦ ΚΚΕ, στίς συνεργασίες ἦταν σχεδόν ἀποδεδειγμένη, ἡ Δεξιά εἶχε συμφέρον νά ὑπάρχει ἡ ΕΔΑ μόνο ὡς ἐκλογικός μηχανισμός πού νά συγκεντρώνει τίς ψήφους τῆς Ἀριστερᾶς καί νά τίς ἀπομονώνει ἀπό τόν ὑπόλοιπο κορμό τῶν δημοκρατικῶν δυνάμεων τοῦ τόπου. Καί ὑπ' αὐτή τήν ἐννοια παρέμεινε καί αὐτή τή φορά ἀνενόχλητη ὡς πολιτικός ὀργανισμός, ἀλλά ἐγκλωβισμένη στά δίχτυα ἐνός διωγμοῦ πού ξεκινοῦσε ἀπό τήν παρακώλυση τῆς ὁμαλῆς λειτουργίας της καί ἐξικινοῦνταν ὡς τὰ ἐδῶλια τῶν δικαστηρίων καί τὰ συρματοπλέγματα τῶν στρατοπέδων.

Κράτος καί παρακράτος συνεργάζονται στή δολοφονία τοῦ Λαμπράκη

Ἀποκορύφωμα τῆς τρομοκρατίας καί τῆς συνδυασμένης δράσης κράτους καί παρακράτους ὑπῆρξε ἡ δολοφονία τοῦ βουλευτῆ τῆς ΕΔΑ Γρηγόρη Λαμπράκη τό Μάη τοῦ 1963. Τό κίνημα εἰρήνης, μέ τήν παγκοσμιότητα πού τό διέκρινε καί τό διακρίνει, ὑπῆρξε τότε τό φυσικό ἐκδοχο μέσα στό ὁποῖο ἀναπτύχθηκαν ἐντονοί ἀγῶνες ὑπέρ τῆς δημοκρατικῆς νομιμότητας καί συγκέντρωσε γύρω ἀπό τὰ συνθηματά του χιλιάδες πολιτῶν πού δέν εἶχαν σαφή κομματική ἐνταξη ὡς τότε, πέραν τοῦ πόθου τους γιά ἓνα εἰρηνικό καί ὁμαλό μέλλον τοῦ τόπου.

Ἡ δραματική ἀγωνιστική συμπύκνωση πού σημειώθηκε γύρω ἀπὸ τὸ κίνημα τῆς εἰρήνης μετὰ τὸ 1960 ἀνησύχησε τρομερὰ τὸ κατεστημένο καὶ τὸ μόνιμο πρακτορεῖο τῶν Ἀμερικανῶν στὴν Ἑλλάδα — τὸ παλάτι τῶν Γλυκοβούργων. Τὶς ἐπαφές τοῦ παλατιοῦ μετὰ τοὺς ξένους πραγματοποιοῦσε ἡ φοβερὴ ἐκείνη γυναίκα, πού ἡ κακὴ μοῖρα τῆς Ἑλλάδας τὴν εἶχε φέρει ἀπὸ τὶς χιτλερικές ὀργανώσεις στὰ ἀνάκτορα τῆς ὁδοῦ Ἡρώδου, ἡ Φρειδερίκη Χοεντζόλερν — Σιγκμαρίγκεν, ἐγγονὴ τοῦ Γερμανοῦ Κάιζερ καὶ σύζυγος τοῦ βασιλιᾶ Παύλου. Ὅπως ἀποκαλύπτεται καθημερινὰ πλέον ἀπὸ τὴ δημοσίευση τῶν ἀμερικανικῶν καὶ ἀγγλικῶν ἀρχείων ἡ Φρειδερίκη πρόσφερε ἀφειδῶς τὴν ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλλάδας ὡς γέρας στοὺς ξένους, μὲ μόνον ἀντάλλαγμα τὴ σωτηρία τοῦ θρόνου της!

Ἐπικεφαλῆς τοῦ παρακρατικοῦ μηχανισμοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων πού μέσα ἀπὸ τὸν κρατικὸ μηχανισμό διατηροῦσαν τὶς συνδέσεις μὲ τὸν πρῶτο, ἦταν ἡ Φρειδερίκη, ὅπως ἀπόδειξαν ἀρκετὰ — καὶ κυρίως φωτογραφικὰ — ντοκουμέντα τῶν ἡμερῶν πού προηγήθηκαν ἀπὸ τὴ δολοφονία Λαμπράκη καὶ πού, ἐρμηνεύτηκαν μὲ βάση τὸ ἀχρεῖο ἐκεῖνο γεγονός. Ἡ ἐκλογή τοῦ Λαμπράκη ὡς ἐξυλαστήριου θύματος τῆς Δεξιάς καὶ τοῦ παρακράτους ἔγινε ἀφενὸς γιὰ τὴν ἐντονὴ φιλειρηνικὴ του δράση πού συνήγειρε τὶς μάζες, ἀλλὰ καὶ γιὰ λόγους προσωπικῆς ἐκδίκησης τῆς Φρειδερίκης ἐναντίον τοῦ σθεναροῦ μαχητῆ τῶν δημοκρατικῶν ἐλευθεριῶν, ἐπειδὴ τὸν θεωροῦσε ὑπεύθυνον γιὰ τὸν προπηλακισμό πού ὑπέστη κατὰ τὴν πρόσφατη τότε ἐπίσκεψή της στὸ Λονδίνο ἀπὸ τὴν Μπέττυ Ἀμπατιέλλου, σύζυγο τοῦ κρατούμενου στίς φυλακὲς συνδικαλιστῆ τοῦ ναυτεργατικοῦ κόσμου Ἀντώνη Ἀμπατιέλλου, ὅταν ἡ Φρειδερίκη εἶχε ἀρνηθεῖ νὰ δεχθεῖ Ἑλληνίδες συζύγους ἢ συγγενεῖς πολιτικῶν κρατουμένων, πού τῆς ζήτησαν ἀκρόαση.

Ἡ δολοφονία τοῦ Λαμπράκη δημιούργησε τρομακτικὸ σάλο σ' ὁλόκληρο τὸν πολιτικὸ χῶρο. Ἀκόμα καὶ ὁ τότε πρωθυπουργὸς Κ. Καραμανλῆς αἰσθάνθηκε βαθεῖα κατάπληξη γιὰ τὴν ἐγκληματικὴ ἐνέργεια, ὥστε νὰ ξεσπάσει:

— Ποιὸς κυβερνᾶει ἐδῶ, τέλος πάντων;

Ἡ ἀνάκριση πού ἐπακολούθησε, ἔφερε χάρη στὴν εὐψυχία τοῦ

ἀνακριτή Χρ. Σαρτζετάκη, τοῦ εἰσαγγελέα Παύλου Δελαπόρτα καὶ τῶν δημοσιογράφων Γ. Ρωμαίου καὶ Ι. Βούλτεψη ὄλο τὸν ὑπόκοσμο τοῦ παλατιοῦ καὶ τοῦ ἐγκλήματος στὴν ἐπιφάνεια. Στρατηγοὶ καὶ ἀνώτεροι ἀξιωματικοὶ τῆς Χωροφυλακῆς μὲ χρυσές ἐπωμίδες, σέ ἀγαστή συνεργασία μὲ χασισοπότες, ἀρσενικοῖτες καὶ ἄλλα κοινωνικά καθάρματα, ἦρθαν ἐναγκαλισμένοι στοῦ πολιτικὸ προσκήνιο καὶ στὴν κορυφὴ τῆς παράδοξης αὐτῆς πυραμίδας ἀποκαλύφθηκε ἡ Φρειδερίκη, βασίλισσα τῆς Ἑλλάδας...

Ἐνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα πολιτικὰ γεγονότα τῆς ἐποχῆς ὑπῆρξε ἡ κηδεῖα τοῦ Γρηγόρη Λαμπράκη. Ἐνα ἑκατομμῦριο πολίτες συνόδευσαν τὸ νεκρὸ ἀγωνιστὴ ἀπὸ τὴ Μητρόπολη ὡς τὸ νεκροταφεῖο, μέσα σέ πρωτοφανεῖς ἐκδηλώσεις ἀγανάκτησης κατὰ τοῦ δολοφονικοῦ κράτους καὶ παρακράτους καὶ τῶν ὑψηλὰ ἱσταμένων ὑποκινητῶν τῶν δολοφόνων. Γύρω ἀπὸ τὴν ΕΔΑ τίς ἡμέρες ἐκεῖνες τοῦ Μάη τοῦ 1963 συγκεντρώθηκαν ἑκατοντάδες χιλιάδες πολίτες καὶ ἀνέβασαν τὸ πολιτικὸ τῆς κύρος. Ἦταν τόση ἡ συμπάρασταση τοῦ λαοῦ μὲ τὰ δημοκρατικὰ συνθήματα, ὥστε ἡ ΚΕ τοῦ ΚΚΕ, κρίνοντας τίς μετὰ τὴ δολοφονία λαϊκὲς κινητοποιήσεις, ἄσκησε κριτικὴ στὴ ΔΕ καὶ τὴν ΕΕ τῆς ΕΔΑ, σύμφωνα μὲ τὴν προσφιλή τῆς τακτικὴ τῆς ἐφόδου γιὰ τὴν κατάληψη τῆς ἐξουσίας καὶ κατηγορήσε τὴν ἡγεσία τῆς ΕΔΑ ὅτι δὲν ἐσπευσε ν' ἀπλώσει τὸ χέρι τῆς καὶ νὰ τὴν καταλάβει τὴ στιγμὴ πού, ὅπως εἶπε, περιφερόταν ἀδέσποτη στοὺς δρόμους!

Φυσικά, ἡ ὄλη αὐτὴ θεωρία περὶ καταλήψεως τῆς ἐξουσίας ἀπὸ τὴν ΕΔΑ δὲν εἶχε καὶ τὸ ἀνάλογο πολιτικὸ ἢ λογικὸ ἔρεισμα. Πάντως, ἓνα ἦταν βέβαιο: Πῶς ἢ ὄλη ἐκείνη δοκιμασία ἔδινε στὴν ΕΔΑ αὐξημένο πολιτικὸ κύρος πού μείωνε ἀκόμα περισσότερο τὴν πρωτοκαθεδρία τοῦ Κολιγιάννη στοῦ χώρου τῆς Ἀριστερᾶς. Καὶ τὸ αὐξημένο πολιτικὸ κύρος τῆς ΕΔΑ ἀπαιτοῦσε πλέον τὴ ρύθμιση τῆς ἐσωτερικῆς λειτουργίας τῆς πάνω σέ νέες βάσεις. Δὲν μποροῦσε πιά νὰ ἐκπροσωπεῖ στὸν πολιτικὸν χῶρον τοὺς διεκπεραιωτέας μιᾶς δουλειᾶς, πού ἄλλοι ἀποφάσιζαν καὶ ἄλλοι ἐρῶθμιζαν σέ ἄλλους, ἀπομακρισμένους ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, χώρους. Μὲ ἄλλα λόγια, ἡ ΕΔΑ γιὰ νὰ λειτουργήσῃ σωστά εἶχε ἀνάγκη ἀπὸ ἓνα ἀνανεωμένο ὀργανωτικὸ σχῆμα, βασισμένο σέ μιὰ ἐσωκομματικὴ δημοκρα-

τία, διαφορετική από τις αντίληψεις που καλλιεργούσε το ΚΚΕ πάνω στο πρόβλημα.

Νέες συνθήκες, νέες ευθύνες

Πέρα από τις στενά κομματικές ανάγκες που υπαγόρευαν οι νέες συνθήκες, τα πολιτικά προβλήματα της χώρας ξπαιρναν πλέον άλλη τροπή. Ο άνένδοτος κατά της Δεξιάς είχε κορυφωθεί, ο Κωνσταντίνος Καραμανλής θά έγκατέλειπε τόν πολιτικό στίβο και θά έφευγε γιά τό Παρίσι. Τά πολιτικά προβλήματα σημείωναν μία δξυνση χαρακτηριστική και έπρεπε πλέον εκ μέρους της Άριστερας νά έπανεκμηθούν επί τόπου και νά έπαναπροσδιοριστούν οι ευθύνες.

Οι διαφωνίες ώς πρός τήν όρθότητα της χαραγμένης γραμμής από τήν ήγεσία του ΚΚΕ άρχισαν νά πληθαινούν μέσα στην ΕΔΑ τόσο στή βάση, όσο και στην κορυφή της πυραμίδας. Τώρα υπήρχαν σαφή άμφιλεγόμενα σημεία.

Τό έρώτημα, ποιά πρέπει από δω και πέρα νά είναι ή τακτική μας άπέναντι στις δυνάμεις του Κέντρου, προβάλλει πλέον συχνά μέσα στις γραμμές της ΕΔΑ. Και οι μάζες διερωτώνται σέ πολλές περιπτώσεις πώς γίνεται πράξη ή διακηρυγμένη πολιτική της συνεργασίας όλων τών δημοκρατικών δυνάμεων, όταν ή συντεταγμένη Άριστερά άκολουθεί μία τακτική μαξιμαλιστική, που δέν βοηθάει αυτή τή συνεργασία ούτε μελετά τρόπους γιά τήν υπερνίκηση της άρνητικής στάσης της κεντρώας ήγεσίας. Η στάση της έχει στην καλύτερη περίπτωση άπογραφικό και μόνο χαρακτήρα τών δυνάμεών μας.

Τήν ίδια αυτή περίοδο άρχίζουν νά εκδηλώνονται και οι πρώτες έντονες αντίθέσεις στους κόλπους της ήγεσίας του ΚΚΕ στό έξωτερικό. Η γραμμή του Κολιγιάννη και τών πολυ στενών συνεργατών του εξακολουθεί νά επιβάλλεται, αλλά μέσα σ' ένα κλίμα δξυνόμενων διαφωνιών και άμφισβητήσεων που συγκεντρώνονται σέ δύο προβλήματα: Στή στάση της Άριστερας άπέναντι στις κεντρώες δυνάμεις και στην άντιμετώπιση του λεγόμενου «κομματικού προβλήματος» μέ τρόπο ώστε νά εξασφαλιστεί ή μεταφορά του κέντρου λήψης τών αποφάσεων από τήν ήγεσία του έξωτερικού στά στελέχη

πού αγωνίζονταν στην Ελλάδα μέσα στην ΕΔΑ.

Μέσα σ' αυτό τόν κυκεώνων διασταγμών και έσωτερικων διενέξεων, πού καθρεφτίζουν την πολυπλοκότητα της κατάστασης και τή δυσκολία μέ την όποια προχωρεί ή απόκόλληση τών έσωτερικων πολιτικων διαδικασιων από τή μονοκυτταρική πολιτική τής ήγεσίας Κολιγιάννη, κυλά ό καιρός.

Στίς έκλογές του 1963 και του 1964 πού έθεσαν μεγάλα πολιτικά προβλήματα στην Άριστερά, επικρατεί τελικά μιá ανάκόλουθη τακτική πού στοίχιζε σημαντικά στό κύρος τής ΕΔΑ.

Όταν μετά τίς έκλογές του 1964 ή Ένωση Κέντρου μπήκε αυτόδύναμη και πλειοψηφούσα έναντι όλων τών άλλων παρατάξεων στη Βουλή, ή ΕΔΑ πιέζεται όλο και περισσότερο από τήν ήγετική ομάδα του έξωτερικού νά ακολουθεί μιá μαξιμαλιστική πολιτική, άπέναντι στην όποια όμως πολλαπλασιάζονται οι αντίδράσεις.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ή περίπτωση πού ή Δεξιά, Ένα μήνα πριν τά Ίουλιανά του 1965, έθεσε θέμα έμπιστοσύνης για τήν κυβέρνηση Γ. Παπανδρέου στη Βουλή. Η Ε.Ε. τής ΕΔΑ συνήλθε νά αντιμετώπισει τήν περίπτωση κατά πόσο θά ένηφιζε υπέρ ή κατά τής κυβέρνησης Παπανδρέου, έχοντας στους φακέλους της κατηγορηματική έντολή του Κολιγιάννη νά τήν καταψηφίσει!

Γιά πρώτη φορά, έμφανώς, μέσα σέ άνώτατο καθοδηγητικό όργανο όπως ή Έκτελεστική Έπιτροπή τής ΕΔΑ, σημειώνεται άνοιχτή αντίσταση στη γραμμή Κολιγιάννη. Ό Μπάμπης Δρακόπουλος, γραμματέας του Όργανωτικού Γραφείου, ό Νίκος Κάρας και άλλοι εκφράζουν τή γνώμη ότι θά ήταν σφάλμα νά καταψηφιστεί ή κυβέρνηση τή στιγμή πού βρισκόταν σέ πλήρη ανάπτυξη συνωμοσία τής Δεξιάς έναντιόν της. Αντίθετα ή Μίνα Γιάννου, πιστό φερέφωνο τής γραμμής έξωτερικού και ό στρατηγός Γ. Αύγερόπουλος, πολιτικά άκατατόπιστος, ζήτησαν μέ έπιμονή νά καταψηφιστεί ό Γ. Παπανδρέου. Κατά τήν έπακολουθήσασα ψηφοφορία ή γραμμή έξωτερικού άπορρίφθηκε και ή ΕΕ άποφάσισε μέ μικρή πλειοψηφία νά μη λάβει θέση ή κοινοβουλευτική ομάδα τής ΕΔΑ κατά τήν ψηφοφορία έμπιστοσύνης στην κυβέρνηση και νά άπαντήσουν οι βουλευτές της κατά τήν εκφώνηση του όνόματός τους άπλά: παρών.

Χάρη στην ορθοφροσύνη της ΕΕ της ΕΔΑ ή τιμή της 'Αριστε-
ρᾶς σώθηκε στην περίπτωση εκείνη και θά είχε διασυρθεί αν ἀκο-
λουθούσαν οί ὁδηγίες της γραμμῆς τοῦ Π.Γ. τοῦ ΚΚΕ.

Ἐνα ἀπό τά πιά καίρια ζητήματα πού ἐδίχασαν τά στελέχη τοῦ
ΚΚΕ καί τούς κομμουνιστές πού δούλευαν στήν ΕΔΑ ἦταν τό ζή-
τημα τῆς ὑπαρξῆς καί τῆς λειτουργίας παράνομων ὀργανώσεων τοῦ
ΚΚ στήν Ἑλλάδα, πού θά δρούσαν παράλληλα καί ἀνεξάρτητα μέ
τίς ὀργανώσεις τῆς ΕΔΑ. Ἡ πείρα τοῦ παρελθόντος ἦταν πικρή,
ἀφοῦ ἑκατοντάδες πολύτιμα στελέχη, εἴτε σταλμένα ἀπό τό ἐξωτερι-
κό, εἴτε ἀπ' αὐτά πού ζοῦσαν σέ παρανομία μέσα στήν Ἑλλάδα, ἔπε-
φταν στά χέρια τῶν καταδικωτικῶν ἀρχῶν καί στέλλονταν στά κελ-
λιά τῶν φυλακῶν πρὶν κἀν ἀναπτύξουν τίς περισσότερες φορές πο-
λιτική καί ὀργανωτική δράση.

Ἦδη, ὅπως σημειώσαμε, ἀπό τό 1957, ὅταν ζητήθηκε ἡ γνώμη
τοῦ ΚΚΣΕ στό κομματικό - ὀργανωτικό αὐτό πρόβλημα πού εἶχε
καί τίς ἰδεολογικές του ἐπιπτώσεις, ἡ ἡγεσία Χρυσιστώφ, τάχθηκε
ἀναφανδόν ὑπέρ τῆς ΕΔΑ. Ἡ γνωμάτευση τῶν Σοβιετικῶν ἦταν
σαφῆς. Ἡ ΕΔΑ ἔχει τίς συμπάθειες τοῦ λαοῦ καί ὄλες τίς δυνατότη-
τες ν' ἀναπτυχθεῖ περαιτέρω. Νά στηριχθεῖτε λοιπόν, σ' αὐτή καί
μόνο!

Ἀπό τό 1958, πού αὐτή ἡ σοβιετική ὑπόδειξη ἔγινε — ὅπως εἴ-
δαμε ἤδη — ἀπόφαση τῆς ἡγεσίας τοῦ ΚΚΕ μέ τήν 8η Ὀλομέλεια
τῆς ΚΕ του, μέχρι τό 1964 συντελέστηκε μιά ραγδαία ἀνάπτυξη τῆς
ΕΔΑ, μιά πολύ ἀκριβέστερη διαμόρφωση τοῦ χαρακτῆρα καί τῶν
ἰδεολογικῶν της κατευθύνσεων. Στό πολιτικό φάσμα τῆς Ἑλλάδας
ἀλλά καί στή συνείδηση τῶν λαϊκῶν μαζῶν, ἡ ΕΔΑ ἦταν πιά ὁ ἐκ-
φραστής τῆς παράδοσης πού εἶχε δημιουργήσει τό μεγάλο ΕΑΜικό
κίνημα καί ταυτόχρονα ἕνα κόμμα κοινωνικῆς πρωτοπορίας ἱκανό
νά κατευθύνει καί ὀργανῶνει τούς ἀγῶνες τῶν ἐργαζομένων καί γε-
νικότερα τῶν λαϊκῶν μαζῶν πρὸς μιά βαθειά κοινωνική ἀλλαγῆ. Τό
Μάρτη τοῦ 1964, ἡ 7η (μετά τό 8ο Συνέδριο τοῦ 1961) «ὀλομέλεια»
τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ (δηλαδή μόνο τά μέλη πού ἦταν στό ἐξωτερικό),
πιεζόμενη ἀπό τή δημιουργημένη κατάσταση στήν Ἑλλάδα, βάζει
ἐπίσημα πιά τό θέμα τῆς μετατροπῆς τῆς ΕΔΑ σέ μαρξιστικό - λενι-

νιστικό κόμμα. Ἡ σχετική ἀπόφαση μιλάει σαφῶς γιὰ τὴν ἀνάγκη νὰ λειτουργεῖ ἡ ΕΔΑ μὲ βάση τοὺς λενινιστικούς κανόνες, νὰ ἔχουν τὰ στελέχη της ἀπὸ τὴν κορυφή μέχρι τὴ βάση «μαρξιστική - λενινιστική» κατάρτιση κ.λπ. Ἦταν πιά φανερό πῶς ἡ ἡγεσία τοῦ ἐξωτερικοῦ ὑποχρεωνόταν βαθμιαῖα νὰ ἀναγνωρίζει τὸν πρωτοπόρο χαρακτήρα καὶ τίς δυνατότητες τῆς ΕΔΑ, συναινώντας σὲ μιὰ διαδικασία τῆς ὁποίας ἡ κατάληξη θὰ ἦταν ἀναπόφευκτα ἡ καθοδηγητικὴ αὐτοδυναμία τῆς Ἀριστερᾶς στὴν Ἑλλάδα καὶ ἡ κατάργηση τοῦ καθοδηγητικοῦ κέντρου τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Μιά ἀλλαγή πού ματαιώθηκε

Ἐχει εἰπωθεῖ ἤδη πῶς αὐτὴ ἡ διαδικασία ἔγινε δυνατὴ μέσα στὸ κλίμα τῶν διεθνῶν ἀλλαγῶν πού εἶχε φέρει τὸ 20ὸ Συνέδριο τοῦ ΚΚΣΕ καὶ ἡ γραμμὴ Χρυσισώφ. Τὸ γεγονός αὐτὸ ἀποδείχθηκε περίτρανα μετὰ τὴν ἀνατροπὴ τοῦ Χρυσισώφ ἀπὸ τὴν ἡγεσία τοῦ ΚΚΣΕ, τὸν Ὀκτώβρη 1964, ὅποτε καὶ σημειώνεται μιὰ ἐκδηλῆ ἀλλαγὴ στὴ στάση τῆς ἡγετικῆς ομάδας τοῦ ΚΚΕ στὸ ἐξωτερικὸ ἀπέναντι στὴν ΕΔΑ. Πράγματι, τὸ Φεβρουάριο τοῦ 1965 καὶ ἐνῶ στὴν ἡγεσία τοῦ ΚΚΣΕ βρίσκεται πιά ὁ Λεονίντ Μπρεζνιέφ, συνῆλθε (στὸ ἐξωτερικὸ πάντα) ἡ 8η «Ὀλομέλεια» τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ πού ἔκανε στροφὴ 180 μοιρῶν σὲ σχέση μὲ ὅσα εἶχαν ἀποφασιστεῖ μόλις πρὶν ἀπὸ 11 μῆνες. Ἡ καινούργια αὐτὴ ἀπόφαση, πού λήφθηκε κατὰ πλειοψηφία καὶ ἔπειτα ἀπὸ μιὰ πρῶτη ὀξύτατη σύγκρουση μέσα στὴν ἴδια τὴν ΚΕ τοῦ ΚΚΕ στὸ ἐξωτερικὸ, ἀρνιόταν στὴν ΕΔΑ τὴ δυνατότητα νὰ παίξει τὸ ρόλο ἑνὸς μεγάλου πρωτοπόρου κόμματος τῶν ἐργαζομένων καὶ ἔθετε πάλι τὸ καθήκον τῆς Ἰδρυσης μέσα στον κορμὸ τῆς ΕΔΑ, παράνομων ὀργανώσεων — «στηριγμάτων» ὅπως λέγονταν εὐγενικά, ἀλλὰ στὴν πραγματικότητα ἐπρόκειτο γιὰ «φράξιες» τῆς ἡγετικῆς ομάδας Κολιγιάννη μέσα στὴν ΕΔΑ — τοῦ ΚΚΕ, πού θὰ εἶχαν τὸ «προνόμιο» τῆς λήψης καὶ τῆς ἐπιβολῆς ἀποφάσεων μέσα στὴν ΕΔΑ ἀπὸ τὴν κορυφή μέχρι τὴ βάση! Ἡ ΕΔΑ καταδικαζόταν καὶ πάλι νὰ ὑποβαθμιστεῖ στὸ ρόλο τοῦ διεκπεραιωτῆ ἀποφάσεων πού παίρνονταν ἐξω ἀπ' αὐτήν, ἐνῶ οἱ κομμουνιστές στίς γραμμές της χωρίζονταν σὲ δύο κατηγορίες, στοὺς «καλοὺς»

πού μέσα από τὰ «στηρίγματα» - φράσεις θά ἀποφάσιζαν σύμφωνα μέ τίς ἐντολές τοῦ ἐξωτερικοῦ, καί στούς «κακοῦς» πού θά ἐκτελοῦσαν καί μάλιστα χωρίς νά γνωρίζουν ποιοί στήν πραγματικότητα παίρνουν τίς σχετικές ἀποφάσεις...

Ἡ Κολιγιάννης καί ἡ ομάδα του, μέ τήν ἐνθάρρυνση τῆς καινούργιας ἡγεσίας τοῦ ΚΚΣΕ, περνοῦσαν πιά στήν ἀντεπίθεση πού ἐκφράστηκε μέ μιά ραγδαία παλινδρόμηση πρὸς παλιές δογματικές θέσεις σ' ὅλα τὰ θέματα.

Οἱ διαφωνίες ἐντείνονται

Οἱ ἀρχές τοῦ 1965 συμπίπτουν μέ τήν περίοδο πού ἡ πολιτική κατάσταση στήν Ἑλλάδα περιπλέκεται καθώς οἱ προσπάθειες τῶν σκοτεινῶν δυνάμεων ἐντείνονται μέ πρῶτο ἀμεσο στόχο τήν ἀνατροπή τῆς κυβέρνησης Γ. Παπανδρέου. Σ' αὐτές τίς συνθήκες, ἀρχίζουν νά γίνονται πολύ πιά εὐδιάκριτες οἱ πολιτικές διαφωνίες καί οἱ ἀντιθέσεις πολλῶν κομμουνιστῶν μέ ὑψηλά πόστα στήν ΕΔΑ πρὸς τή γραμμὴ τῆς ἡγετικῆς ομάδας τοῦ ΚΚΕ. Τέτοιες ἀντιθέσεις ἐκδηλώνονται ἐπίσης καί στούς ἴδιους τοὺς κόλπους τῆς ἡγεσίας τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ἡ ΕΔΑ ἔπρεπε νά καθορίσει μέ σταθερότητα καί εὐθύνη τὴ στάση της τόσο ἐναντι τῆς κυβέρνησης Παπανδρέου ὅσο καί γενικότερα ἀπέναντι στίς προοπτικές πού διαγράφονταν: Θά ἀκολουθοῦσε μέ συνέπεια καί παρ' ὅλες τίς δυσκολίες τὴ γραμμὴ συμπαράταξης ὅλων τῶν δημοκρατικῶν δυνάμεων κατὰ τοῦ ἀπειλητικοῦ κινδύνου τῆς πραξικοπηματικῆς παλινόρθωσης τῆς Δεξιᾶς, ἢ θά ἔριχνε μαξιμαλιστικά συνθήματα πού θά ἐξασθένιζαν τὴν προσπάθεια ἐνότητας τοῦ λαοῦ καί θά ἐνίσχυαν ἀντικειμενικά τὰ σχέδια τῆς Δεξιᾶς;

Ἡ ἡγεσία Κολιγιάννη (σὴν 8η Ὀλομέλεια – Φεβρουάριος 1965) ὄξυνε ἐπίσης στὸ ἔπακρο τὴν πολεμικὴ κατὰ τῆς κυβέρνησης Γ. Παπανδρέου καί πρόβαλε μαζί μέ ἄλλα, σὰν σύνθημα ἀμεσης δράσης τὴν «ντὲ φάκτο» ἢ «ντὲ γιοῦρε» νομιμοποίηση τοῦ ΚΚΕ. Ἡ μαξιμαλιστικὴ αὐτὴ κατεύθυνση καί συνθηματολογία βρῆκε πολλές καί ἰσχυρές ἀντιστάσεις στοὺς κομμουνιστές μέσα στήν ΕΔΑ καί εἰδικότερα στὰ ἡγετικά της στελέχη. Ὁ Ἡλίας Ἡλιοῦ μέ γράμμα του

έκείνη τήν περίοδο στην ΕΕ της ΕΔΑ κρίνει τά γεγονότα (βλ. «'Η διάσπαση του ΚΚΕ» τομ. Α' σ. 198 κ.έ. — επιμέλεια Π. Δημητρίου):

«Δογματική, ρουτινιέρικη καθοδήγηση δημιουργεί και από τήν υπερβολή του σωστού στραβά. Έξ αντίκειμένου προβοκάτσιες. Πατάμε πρόθυμα πεπονόφλουδες. Θά γλιστρήσουμε. Λ.χ.: πορείες (άποδυνάμωση), μνημόσυνα (γελοιοποίηση).

στ' άρματα, στ' άρματα

Θεσσαλονίκη, Λαύριο (τρελλάθηκε ή ΕΔΑ).

πού τό πάμε;

Φανερό ότι κανένας δέ νομίζει ότι σήμερα τραβάμε για επανάσταση. Ύπάρχει έλλειψη σοβαρότητας, μή ενηλικίωση, παιδισμός. Ό λαός μας θέλει ένα κόμμα σοβαρό που προτείνει λύσεις και καθοδηγεί άγώνες για τήν έπιβολή τους, όχι φεστιβάλ.

Έξ άλλου, ήδη έν μέρει φοβίσαμε, θά φοβίσουμε πλήρως τους μικροαστούς, ένώ μπορούμε σέ μεγάλο βαθμό και πρέπει νά τους κερδίσουμε. Άλείφουμε μέ βούτυρο τό ψωμί τής αντίδρασης, τής άμερικανοκρατίας, των κύκλων τής άνωμαλίας.

Τό πρόβλημα είναι: αποβλέπουμε στό νά σκληρύνουμε μία περιορισμένη μάζα δικών μας; (Ακόμα και σ' αυτό ή χαώδης κατάσταση μέσα στό κόμμα δείχνει τήν άδυναμία μας). Άδιαφορούμε για τίς πελώριες μάζες που τίς κάναμε σέ ένα στάδιο νά μή μās φοβούνται αλλά νά μās εκτιμούν σάν έντιμους, μή δεμένους μέ συμφέροντα στενών ομάδων, σάν ήγεσία που προσφέρει λύσεις και τουλάχιστον έπισημαίνει προβλήματα, τους φέραμε σέ σημείο νά έκδηλώσουν και πάλι θετικά (ψηφος δημοτικών εκλογών) ότι άν δέν υπάρχει ό κίνδυνος ξαναγυρίσματος τής Δεξιάς κηρύσσονται υπέρ τής δημοκρατικής συνεργασίας και άποκρούουν τό διμέτωπο και τίς έπηρεάζουμε δλο και περισσότερο; Ή, απεναντίας, πρέπει ν' αποβλέπουμε όχι μόνο σ' αυτό που έχουμε (κι όσο στραβοπατάμε τόσο τό έχουμε λιγότερο δεμένο, τόσο δημιουργούμε κρίσεις έμπιστοσύνης προς τήν ήγεσία, που περιέχουν τό σπέρμα τής διασποράς άν όχι του άνοιχτού διχασμού) αλλά στό πώς νά κερδίσουμε τίς πλατιές δημοκρατικές μάζες, πράγμα που μέ σωστή και σόφρονα πολιτική (ή λέξη σόφρων

ένοχλει τούς δογματικούς, σάματις ό μαρξισμός - λενινισμός να έχει τήν αξίωση νάμαστε άφρονες) είναι πέρα για πέρα πραγματοποιήσιμο;

Μέ άλλα λόγια τό δίλημμα είναι άν πιστεύουμε στή δυνατότητα όμαλης μέ δημοκρατικά μέσα άλλαγής και άποβλέπουμε μέ ειλικρίνεια και έντιμότητα σ' αυτήν ή άν αυτό είναι ένα πρόσχημα πού σκεπάζει μιá ύστεροβουλία — νά περνάμε τόν καιρό ώσπου κάποιος έξωτερικός πόλεμος ή άλλη διεθνής ή έσωτερική συγκυρία νά έπιτρέψουν τόν άλλο, δρόμο τόν όποίο τυχόν θεωρούμε σάν μοναδικό;

Φτάνοντας στίς έσχατες αυτές συνέπειες τής άνάλυσης τών δύο ένδεχομένων σκελών τού διλήμματος, στόχους μας, βλέπουμε και στά μικρά και στά καθημερινά και στά ρουτινιέρικα ότι άπηχει τό πνεύμα τού τυχοδιωκτικού ζαχαριαδισμού, τής «επαναστατικότητας» πού ρίχνει πίσω κατά δεκάδες χρόνια τό κίνημα και δημιουργεί θύματα και έρείπια.

Άς γίνει σαφές. Σήμερα στήν Έλλάδα κανείς άπολύτως κανείς και σέ καμιά άπολύτως παράταξη δέν θέλει τήν άνωμαλία και τήν άναταραχή. (Μιλώ για μάζες, για λαϊκά στρώματα, όχι για κύκλους τής άνωμαλίας και για ξένους).

Ό λαός θέλει νά τόν πείσουμε άκόμα πιό πολύ ότι είμαστε κόμμα δημοκρατικής όμαλότητας και προόδου, πού προτίθεται νά σεβασθεί τίς έλευθερίες και νά άνεχθεί τήν ύπαρξη και άλλων δημοκρατικών τάσεων και πού μελετά τά προβλήματα και προτείνει λύσεις, οι όποιες δέν πρόκειται νά κάνουν τά πάντα άνω κάτω, αλλά νά οδηγήσουν στή λαϊκή προκοπή, τήν ευημερία και τόν πολιτισμό. Ότι Άριστερά δέν είναι ύποχρεωτικά Δεκέμβρης ούτε αίματοχυσία, αλλά δουλειά για δλους άνεξαρτησία τής πατρίδας, σχολεία και ύγειονομική μέριμνα δωρεάν, λαϊκή κουλτούρα, λαϊκή στέγη, σεβασμός τής άνθρώπινης αξιοπρέπειας και τής πλατιάς και ουσιαστικής έλευθερίας, δημοκρατία για δλους, έξουσία λαϊκή. Χρέος μας είναι νά τόν πείσουμε ότι είμαστε κόμμα πού ήδη οι συνθήκες έπιτρέπουν νά λογαριάζεται ένεργητικά, θετικά (όχι μόνο άρνητικά, στήν καταψήφιση κυβερνήσεων) σάν συντελεστής έξουσίας, έστω σταδιακά και χωρίς βιασύνη και δυ-

σανασχετήσεις, στην άρχή σάν δύναμη στήριξης μιās άλλης κυβέρνησης, ύστερα σάν στοιχείο συμμετοχής και συγκυβέρνησης, έως δτου όδηγηθει μόνο στην πλειοψηφία και στην έξουσία. Μόνον δταν τόν πείσουμε γι' αυτά θά λυθει και θά ξεπερασει τό σταυρικό σημείο πού μās ταλαιπωρει από τό 1952 και γιά τό όποιο μίλησα αναλυτικά στην έργασία μου τό 1962, αλλά ή πείρα τής προεκλογικής περιόδου και τών δύο έκλογών (Μάης 1963 – Φεβρουάριος 1964) τό φώτισε και τό βάθυνε μέ έξοδά μας και τό όποιο άποτελει τήν κυριότερη αίτία γιά τήν άνώμαλη κατάσταση στους κόλπους τής Άριστερας.

Πρέπει νά πείσουμε ιδιαίτερα τό λαό δι δέν ειμαστε άπλά ένα κόμμα έξουσίας σάν όλα τά άλλα, αλλά τό μοναδικό κόμμα λαϊκής έξουσίας, εκείνο πού προτείνει και θέλει νά εφαρμόσει πρόγραμμα, σύμφωνα μέ τό όποιο όλες οι έξουσίες (κράτος - περιοχές - νομοί - αυτοδιοικήσεις - όργανισμοί, - δημόσιες επιχειρήσεις, νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, αυτόνομα ταμεία, ασφαλιστικοί όργανισμοί, ή έξουσία του προγραμματισμού και του προσανατολισμού τών επενδύσεων κ.λπ.), θά άσκούνται από τό λαό και πός τό συμφέρον του.

Βασικό, και γι' αυτό τό ξαναλέω: 'Ο λαός, οι πλατιές μάζες, πρέπει νά μη μās φοβούνται. Νά μη τίς ξαγριέψουμε, τίς φοβίσουμε, τίς χαρίσουμε στην αντίδραση».

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΤΟ 3ο ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΗΣ ΕΔΑ, ΠΟΥ ΔΕΝ ΕΓΙΝΕ ΠΟΤΕ!

Τό κυπριακό: Λυδία λίθος ανεξαρτησίας

Έχουμε μπει πιά, τό 1965 καί μετά, στή διακεκαυμένη ζώνη τών δξύτατων διαφορών ανάμεσα στίς κατευθύνσεις καί τή γραμμή πού προσπαθεῖ νά ἐπιβάλει ἡ ἡγετική ομάδα Κολιγιάννη καί στίς ἀντιλήψεις πού διαμορφώνει ἡ μεγάλη πλειοψηφία τών κομμουνιστῶν στήν Ἑλλάδα τό συντριπτικά μεγαλύτερο μέρος τών ἡγετικῶν στελεχῶν τῆς ΕΔΑ καί τοῦ Γραφείου ἐσωτερικοῦ τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ καθῶς καί μιά μειοψηφία ἀκόμα τοῦ τμήματος ἐξωτερικοῦ τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ.

Ένα πολύ χαρακτηριστικό παράδειγμα γιά τό πόσο οἱ ἀνάγκες ἀνάπτυξης τοῦ κινήματος ἔθεταν δξύτατα τό πρόβλημα τῆς αὐτοτελοῦς πορείας του, μέ βάση τά ἑλληνικά δεδομένα καί τίς ἐξαρτήσεις ἀπό τό ΚΚΣΕ καί τίς ἐπιλογές πού αὐτό ἐπέβαλλε, μάς τό δίνει καί τότε — ὅπως καί σήμερα — τό Κυπριακό πρόβλημα.

Συγκεκριμένα, τό Γενάρη 1965, ὁ ὑπουργός Ἐξωτερικῶν τῆς ΕΣΣΔ Γκρομούκο, σέ συνέντευξή του στή σοβιετική ἐφημερίδα

«Ίσβέστια», υποστήριξε την όμοσπονδιακή λύση του Κυπριακού, ως υποκατάστατο της αυτοδιάθεσης. Φυσικά, η μεθόδευση εκείνη ήταν έντελως αντίθετη προς τα κυπριακά αλλά και τα ελληνικά συμφέροντα. Ἀκόμα και η ἡγεσία του ΚΚΕ στο εξωτερικό, σχεδόν όμοφωνα, με απόφασή της ἀντιτάχθηκε δημόσια στις θέσεις Γκρομύκο. Ἦταν ἡ πρώτη φορά πού αὐτή ἡ ἡγεσία ἐναντιωνόταν σέ μιά σημαντική σοβιετική κρατική ἐπιλογή, πράγμα πού υπογραμμίζει πόσο πιεστικά τά συμφέροντα τοῦ ἑλληνικοῦ κινήματος ζητοῦσαν μιά αὐτόνομη ἔκφραση. Ἐς σημειωθεί, γιά τήν ἱστορία, πῶς ὁ Γρηγόρης Φαράκος ἀντιτάχθηκε σέ κείνη τήν ἀπόφαση τῆς ἡγεσίας τοῦ ΚΚΕ μέ τό ἐπιχείρημα πῶς δέν μπορεῖ νά δεχτεῖ (γιά λόγους «ἀρχῆς») ὅτι εἶναι δυνατό νά ὑπάρχουν πραγματικά ἔθνικά συμφέροντα πού νά βρίσκονται σέ ἀντίθεση πρὸς τήν ἐξωτερική πολιτική τῆς ΕΣΣΔ...

Ἡ ἀντίθεση τῆς ἡγεσίας τοῦ ΚΚΕ στις θέσεις Γκρομύκο ὑπῆρξε μολταῦτα τυπική, χωρίς συνέχεια, ὑποτονική θάλεγε κανεῖς, σέ σχέση μέ τή σοβαρότητα τοῦ θέματος. Ἡ ἡγεσία τῆς ΕΔΑ πού διατύπωσε ἀνοιχτά τή διαφωνία της στις δηλώσεις τοῦ Σοβιετικοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν, ἔδωσε πολύ εὐρύτερη ἔκταση καί βάρος σ' αὐτή τή διαφωνία, πού πῆρε εὐρεία δημοσιότητα, ὄχι μόνο στήν Ἑλλάδα καί στήν Κύπρο (ὅπου ἐπικράτησε τό ἴδιο κλίμα διαφωνίας πρὸς τίς σοβιετικές θέσεις μέσα στό ΑΚΕΛ), ἀλλά καί στόν παγκόσμιο χῶρο.

ΕΔΑ: Κρίσιμα προβλήματα προσανατολισμοῦ

Ὅπως ἔχω ἤδη ἀναφέρει, τό δεύτερο καί τελευταῖο Συνέδριο τῆς ΕΔΑ εἶχε γίνει τό Δεκέμβριο 1962. Ἦταν ἓνα συνέδριο πού ἔθεσε πολλά προβλήματα πολιτικῆς, μέ κυρίαρχο τήν πάλη γιά τήν πώση τῆς Δεξιάς (κυβέρνηση ΕΡΕ θετίας) καί τήν ἐπεξεργασία — κάπως χοντρικά — τῶν θέσεων γιά ἓνα πρόγραμμα «Ἐθνικῆς Δημοκρατικῆς Ἀλλαγῆς». Ἀλλάξε τίς συνθέσεις τῶν ὀργάνων ἐνσωματώνοντας σ' αὐτά ἑκατοντάδες στελέχη πού εἶχαν ὡς τότε γυρίσει ἀπό τίς φυλακές καί τίς ἐξορίες (μέσα στό 1962 εἶχε διαλυθεῖ ὀριστικά τό στρατόπεδο τοῦ Ἄη-Στράτη καί ἡ Ἑλλάδα βρισκόταν γιά πρώτη

φορά από τον εμφύλιο πόλεμο χωρίς πολιτικούς εξόριστους. Χιλιάδες όμως ακόμα ήταν στις φυλακές κρατούμενοι για «κατοχικά» και τό Γ΄ Ψήφισμα και άφέθηκαν αργότερα ελεύθεροι από την κυβέρνηση της Ένωσης Κέντρου).

Τά κρίσιμα γεγονότα του 1963 με κορυφαίο την πτώση της Δεξιᾶς και οι γνωστές εξελίξεις που προηγήθηκαν και ακολούθησαν (μαζικό κίνημα του 15% στη νεολαία, Πρώτη Μαραθώνια Πορεία - Γρηγόρης Λαμπράκης, ήρωικός του θάνατος και συγκλονιστική πολιτική διαδήλωση ή κηδεία του, σύγκρουση Καραμανλή με τό Παλάτι, πτώση ΕΡΕ, καγκελαρία Πιπινέλλη, εκλογές 1963 και κυβέρνηση των 100 ημερών Γ. Παπανδρέου, άρνησή του νά στηριχτεί στις ψήφους της ΕΔΑ, δεύτερες εκλογές Φλεβάρη 1964 και αυτόδυναμη κυβέρνηση Ένωσης Κέντρου με 53%) έβρισκαν την ΕΔΑ σχετικά άνασυγκροτημένη, πολιτικά και οργανωτικά, σέ άνοδική πορεία αλλά χωρίς νά έχει όριστικά άποσαφηνίσει μερικά κρίσιμα προβλήματα πολιτικής τακτικής - όπως αναφέρθηκε ήδη - μπροστά στις ραγδαίες εξελίξεις.

1965: Χρόνος για τό 3ο συνέδριο της ΕΔΑ

Ή τριετής θητεία του άνωτερου αίρετου καθοδηγητικού όργάνου της ΕΔΑ, άποφασισμένη - μέσα στό γενικό πνεύμα του 20ου Συνεδρίου του ΚΚΣΕ και της 6ης Όλομέλειας του ΚΚΕ του 1956 - από την 1η Συνδιάσκεψη της ΕΔΑ, τό 1956, είχε τηρηθεί πραγματικά, παρά τίς γνωστές διώξεις, συλλήψεις και έκτοπίσεις που χαρακτηρίζαν όλη την περίοδο. 1956: 1η Συνδιάσκεψη, 1959: 1ο Συνέδριο, 1962: 2ο Συνέδριο της ΕΔΑ.

Τό 3ο Συνέδριο της ΕΔΑ είχε όριστεί για τό 1965. Άλλά και ή ύποχρέωση της τριετίας νά μήν ύπήρχε, είχαν ήδη συσσωρευτεί τόσες συγκλονιστικές εξελίξεις και τόσα έντελώς νέα προβλήματα που ζητούσαν έπιταχτικά τή λύση τους, ώστε αυτό τό Συνέδριο έπρεπε νά γίνει όπωςδ ήποτε. Ή παρουσία στην κυβέρνηση της Ένωσης Κέντρου, ή άδιάκοπη κινδυνολογία της Δεξιᾶς και ή διαρκής συνωμοσία της για την άποσταθεροποίηση της κλονιζόμενης άλλωστε δημοκρατίας, είχαν προβληματίσει βαθιά τίς άριστερές μά-

ζες και ό προβληματισμός αυτός αγκάλιαζε όλο τό στελεχικό μηχανισμό τής ΕΔΑ. Ή ανάγκη για τήν υπεράσπιση και στερέωση τής δημοκρατίας πρόβαλλε έκ τών πραγμάτων, και έπρεπε νά υπάρξει — όπως είδαμε προηγουμένα — μία σαφής και συγκεκριμένη κατεύθυνση στο καίριο αυτό πρόβλημα από τήν πλευρά τής ΕΔΑ. Άρχισαν νά κυκλοφορούν τά πρώτα χαρτιά προσυεδριακού προβληματισμού, στά όποια γινόταν άμεσα ή έμμεσα λόγος για τόν προσδιορισμό τής όριστικής φυσιογνωμίας τής ΕΔΑ, για τήν άποσαφήνιση τών κοινωνικών και πολιτικών της στόχων, για τήν άπαγκίστρωση της από εξαρτήσεις πού νόθευαν τό μέλλον της και τή δραστηριότητά της. Αυτή ή άτμόσφαιρα ενός ουσιαστικού διαλόγου, αυτή ή ιδεολογική διεργασία ήταν φυσικό νά δημιουργήσει ζωνές καχυποψίες στην ήγετική όμάδα Κολιγιάννη στο έξωτερικό, ιδιαίτερα μετά τήν άντεπίθεση πού — όπως είδαμε — είχε άρχισει για τόν πλήρη έλεγχο στην ΕΔΑ, μέ τις άποφάσεις τής 8ης Όλομέλειας του 1965.

Γράφονται οι «θέσεις» για τό 3ο Συνέδριο

Τά έκτακτα γεγονότα τών Ίουλιανών του 1965 μέ τό λαό άνάστατο, δέν επέτρεψαν προσυεδριακές διαδικασίες, αλλά κυρίως δέν επέτρεπαν πάνω στην «κάψα» τών εξελίξεων, τις νηφάλιες εκτιμήσεις, τις καταλήξεις σε πολιτικές θέσεις, όσο κρατούσαν, όσο «έβραζαν» άκόμα τά γεγονότα. Δικαιολογημένα λοιπόν δέν προχώρησε ή προετοιμασία για τό 3ο Συνέδριο, ως τά τέλη σχεδόν του 1965.

Τό 1966 όμως — μέ «σταθεροποιημένη» τήν άποστασία στην κυβέρνηση και μολοντί ή τρέχουσα άντίληψη ήταν πως δέν θά έμενε για πολύ — τό Γραφείο Έσωτερικού τής ΚΕ του ΚΚΕ (του όποιου όλα τά μέλη είναι και μέλη τής ΕΕ τής ΕΔΑ) κάνει πρόταση πού γίνεται άπόφαση τής ΕΔΑ για νά ξεκινήσει ή προετοιμασία σύγκλησης του 3ου Συνεδρίου της. Γύρω στο Πάσχα του 1966 άποφυλακίζονται τά 100 περίπου στελέχη του ΚΚΕ πού βρίσκονται άκόμα στις φυλακές μέ τις άισχρές κατηγορίες του Ν. 375 για «κατασκοπεία». (Άπό τή ρωμείκη Δεξιά φαίνεται πως δανείστηκε και ό Χομεϊνί στο Ίράν τήν «εύρεσιτεχνία» και παραπέμπει τους ήγέτες

του Τουντέχ για «κατασκοπεία!»). Ἀνάμεσά τους βρίσκονται και ἄρκετά μέλη τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ πού ἐντάσσονται ὄλα στήν ΕΔΑ, ὅπως οἱ Χ. Φλωράκης καί Φῶκος Βέττας (πού μπαίνουν καί οἱ δύο στό Γραφεῖο Ἐσωτερικοῦ), ὁ Κ. Λουλές, ἡ Ρούλα Κουκούλου κ.ἄ., καθώς καί γνωστά κομματικά στελέχη ὅπως ὁ Κ. Φιλίνης, ὁ Λ. Βουτσᾶς, ἡ Φῶφη Λαζάρου κ.ἄ.

Ἡ Ἐπιτροπή πού συγκροτεῖται τελικά γιά νά ἐτοιμάσει τό σχέδιο γιά τίς προσυνεδριακές θέσεις τοῦ 3ου Συνεδρίου τῆς ΕΔΑ, περιλαμβάνει τούς Νίκο Καρά, Ἄγγελο Διαμαντόπουλο καί ἐνδεχομένως καί τόν πρόωρα χαμένο σύντροφό μας Μίμη Δεσποτιδῆ, ἐνῶ ἀπό τούς νεοαποφυλακισμένους μετέχουν οἱ Φῶκος Βέττας καί Κῶστας Φιλίνης. Δύσκολο τό ἔργο πού τούς ἀνάθεσαν ἀλλά κατάφεραν νά τό τελειώσουν, νά καταλήξουν ὁμόφωνα καί, πρὸς τό τέλος τῆς χρονιάς, οἱ θέσεις εἶναι ἐτοιμες καί μάλιστα πολυγραφημένες. Δέν ἀπομένει παρά ἡ ἔγκριση τῆς ἔξω ἡγεσίας, πού ὅταν φτάνει εἶναι πέρα γιά πέρα ἀπορριπτική!

Κολιγιάννης: «Θά σᾶς στείλουμε ἐμεῖς θέσεις»

Ἡ ἀπόρριψη, μολονότι εἶναι γενική «δέν εἶναι καλό τό κείμενο. Θά σᾶς στείλουμε ἐμεῖς ἕνα σχέδιο θέσεων καί μέ βάση αὐτό θά τίς ξαναγράψετε», στηρίζεται κυρίως σέ δύο βασικά σημεῖα - διαφωνίες τῆς ἡγεσίας Κολιγιάννη μέ τούς κομμουνιστές ἡγέτες στήν Ἑλλάδα:

α) Δέν ὑπάρχει ἱστορία τῆς ΕΔΑ

Πραγματικά, ἕνα μεγάλο κεφάλαιο τῶν θέσεων πού ἔγραψε ἡ Ἐπιτροπή, ἀναφέρεται στήν 15χρονη ἱστορία τῆς ΕΔΑ (γιορτάζονταν τότε τά 15χρονα μέ ἐκδηλώσεις σ' ὅλη τήν Ἑλλάδα) πού δέν ἐξαντλούνταν βέβαια μονάχα στά τυπικά ἱστορικά στοιχεῖα τῆς διαδρομῆς της ἀλλά ἔκανε – γιά πρώτη φορά – μιά οὐσιαστική πολιτική καί ἰδεολογική προσέγγιση στό θέμα. Ἐπιχειροῦσε νά ἐξηγήσει τό ἄρκετά πρωτότυπο φαινόμενο, γιά τό διεθνές κίνημα, ὄχι ἀπλά τῆς συνύπαρξης γιά μακρό χρονικό διάστημα δύο μαρξιστικῶν

κομμάτων, αλλά κυρίως τή διαμόρφωση μέσα στη ζωή και κάτω από πολλαπλές συνεισφορές ποικίλης προέλευσης ενός νέου κόμματος που γινόταν κόμμα πρωτοπορίας αλλά και των μαζών, καταγράφονταν οι μεγάλες καταβολές από την Έθνηκή Αντίσταση και η συνεισφορά στη φυσιογνωμία της ΕΔΑ πολλών ηγετικών αντιστασιακών στελεχών που παίρνουν μέρος από την αρχή στην ίδρυση της, η συνεισφορά των άριστερων στελεχών της ΕΑΜικής προέλευσης – ιδίως των ηγετικών στελεχών της ΕΠΙΟΝ – η συνεισφορά της μεγάλης στρατιάς των φυλακισμένων και εξόριστων στελεχών του ΚΚΕ που περιοδικά αποφυλακίζονται, εντάσσονται στην ΕΔΑ και συμβάλλουν μέσα από τις δικές τους μετεμφυλιοπολεμικές εμπειρίες στην τελική διαμόρφωση του χαρακτήρα και του προγράμματος της ΕΔΑ. Ύπογραμμίζονταν έτσι ένα «προτσές» αρκετά μακρόχρονο, που λειτούργησε όχι τόσο άθροιστικά αλλά κυρίως σαν χωνευτήρι για να βγει αυτό που τά χρόνια εκείνα χαρακτηριζόταν με τον όρο «έδαϊτικο».

Όλοκληρο τό κεφάλαιο αυτό απορριπτόταν από την ηγετική ομάδα Κολιγιάννη του ΚΚΕ με την ακόλουθη θέση: «Είναι λάθος να μιλάμε για Ιστορία της ΕΔΑ. Δεν υπάρχει τέτοια Ιστορία. Ύπάρχει μόνο η Ιστορία του ΚΚΕ. Και η ΕΔΑ είναι μία φάση, μία περίοδος, ένα τμήμα αυτής της Ιστορίας!»

Κάτω από τή χοντροκομμένα απλοϊκή αυτή εξήγηση, δύσκολα κρυβόταν η όργιλη διαφωνία τους για κάθε τί που έστω και από μακριά θά άμφισβητούσε τήν αυθεντία τους, και τή μονοκαθεδρία τους. Άρνούνταν έτσι να παραδεχθούν κάτι τό τόσο αντικειμενικό και ευνόητο, όπως η σχετική αυτονομία του φαινομένου ΕΔΑ, που δεν μπορούσε να υπάρξει και να επιβιώσει παρά μόνο σαν γέννημα των συνθηκών μιάς τόσο Ιδιόμορφης περιόδου σαν κι αυτήν που διαμορφωνόταν άργά και βασανιστικά μετά τήν ήττα της Άριστερῶς στον έμφυλιο πόλεμο.

β) Άπαγορεύεται ο σοσιαλισμός!

Τό δεύτερο ουσιαστικό στοιχείο του σχεδίου των θέσεων που όδήγησε τήν ήγεσία Κολιγιάννη στη συνολική τους άπόρριψη, ή-

ταν — όσο και αν φαίνεται σήμερα παράδοξο — τό γεγονός ότι για πρώτη φορά γινόταν αναφορά στο δράμα του σοσιαλισμού, σέ κείμενο τής ΕΔΑ.

Στό κεφάλαιο τών θέσεων πού διαπραγματευόταν τούς στρατηγικούς στόχους τής ΕΔΑ άφου άναφερόταν διά μακρών στά προβλήματα τής Άλλαγής — «τής Έθνικης και Δημοκρατικής Άλλαγής» όπως λεγόταν τότε — δηλαδή σέ προβλήματα τής πάλης γιά τή Δημοκρατία και τήν Έθνική Άνεξαρτησία τής χώρας μέ κυρίαρχο «τόν αντίιμπεριαλιστικό και αντιμονοπωλιακό χαρακτήρα» αϋτής τής πάλης, έμπαινε στό τέλος και χωρίς αναλύσεις ή θέση ότι τελική επιδίωξη, κάτι σάν «άπώτατος στρατηγικός στόχος» θά ήταν νά περάσει ή χώρα σέ μιά περίοδο «σοσιαλιστικής αναγέννησης». Σκέτο δράμα δηλαδή και άρκετά προσεκτικά διατυπωμένο.

Ή ήγετική ομάδα του ΚΚΕ — έξω — διαφώνησε ριζικά και κατηγορηματικά. Αϋτοί οί ίδιοι πού προωθοϋσαν και επέβαλαν τότε σάν γραμμή άμεσης δράσης γιά τό κίνημα τήν πάλη γιά τήν περιφημη «ντέ γιοϋρε και ντέ φάκτο νομιμοποίηση του ΚΚΕ» σάν τόν κύριο άξονα τής πάλης γιά τή Δημοκρατία στην Έλλάδα και μάλιστα λίγους μήνες πρίν τήν επέλαση τής Χούντας τών Άπριλιανών, διαφωνοϋσαν γιά τήν άπλή αναφορά του σοσιαλισμού στό πρόγραμμα τής ΕΔΑ. Όχι βέβαια γιά νά προφυλάξουν τήν ΕΔΑ από κανένα, άνύπαρκτο άλλωστε, κίνδυνο νομιμότητας, (άφου άπαιτοϋσαν τή νομιμότητα του σοσιαλισμού μαζί και του ΚΚΕ), ούτε από φόβο μήπως και «στενέσουν» τήν ΕΔΑ, όπου οί λίγοι μή κομμουνιστές, τό 1966, δέν ήταν παρά οί σοσιαλιστές του Γιάννη Πασαλίδη, πού μιλοϋσαν οί άνθρωποι πολύ φυσιολογικά γιά σοσιαλισμό. Έδώ πρέπει νά προσθέσουμε πώς ή άπαγόρευση από τήν πλευρά τής ήγεσίας Κολιγιάννη του σοσιαλισμού γιά τήν ΕΔΑ, έπεκτεινόταν άκόμα και στην άπλή χρήση του δρου μαρξισμού. Πραγματικά, στό κείμενο τών προσυνοδριακών θέσεων άναφερόταν πώς ή ΕΔΑ θά άξιοποιεί στην έπεξεργασία τής γραμμής της και τή μέθοδο του μαρξισμού πού έχει άποδειχτεί γόνιμος στή μελέτη τών πολιτικοκοινωνικών προβλημάτων, χωρίς αϋτό νά σημαίνει ότι τόν θεωρεί ως τήν ύποχρεωτική θεωρία και ιδεολογία τής ΕΔΑ. Αϋτό άπορρίφθηκε από τόν Κολιγιάννη και τούς συνεργάτες του μέ τό σκεπτικό

δτι ό μαρξισμός δέν άφορά τήν ΕΔΑ! Μ' αυτόν άσχολεΐται τό ΚΚΕ!

Άς δούμε γιατί διαφώνησαν, γιατί αυτό έχει μεγάλη σημασία γιά όσα έπακολούθησαν, πού έφτασαν στή διάσπαση του 1968.

Πρώτον τί είπανε διαφωνώντας: 'Απλά και μόνο τουτο: «Ό σοσιαλισμός σάν σκοπός άφορά μόνο τό ΚΚΕ. 'Η ΕΔΑ δέν μπορεί νά έχει τέτοιο στόχο. 'Ο ρόλος της σάν άριστερου κόμματος τελειώνει μέ τήν 'Εθνική - Δημοκρατική 'Αλλαγή». Άρα είναι λάθος όποιαδήποτε άναφορά στό σοσιαλισμό.

Τί έννοοΐσαν: 'Εννοοΐσαν μέ άρκετή μάλιστα σαφήνεια, δύο πράγματα πού δέν λέγονταν βέβαια ευθέως τότε, αλλά άποκαλύπτονταν άπό τό πολιτικό τους σκεπτικό και έπιβεβαιώθηκαν άργότερα και άπό τά γεγονότα και άπό τίς άφηγήσεις. 'Εννοοΐσαν λοιπόν πρώτον, δτι εάν ή ΕΔΑ έβαζε σάν πολιτικό προγραμματικό στόχο και τό σοσιαλισμό τότε, γιά τό ΚΚΕ, εύρισκόμενο μάλιστα στήν ύπερορία, δέν έμενε οΐτε καν ό ιδεολογικός σκοπός ύπαρξης και συνέχισης τής παρουσίας του. Μεταβαλλόταν — όπως οί ίδιοι φοβόντουσαν — σε ένα είδος έπαναστατικού μουσείου.

Και έννοοΐσαν, δεύτερο και κυριότερο, δτι εάν άφηναν τήν ΕΔΑ νά προσκτήσει ιδεολογική φυσιογνωμία «σοσιαλιστικού» χαρακτήρα, τότε άναπόφευκτα και φυσιολογικά θά έμπαινε άπό τήν ίδια τή ζωή και πολύ σύντομα — είχε ήδη μπει σε άρκετές συνειδησεις — τό θέμα και τής μετατροπής τής ΕΔΑ στήν έπίσημη ήγεσία του κινήματος, κατοχυρωμένη και καταξιωμένη στήν πράξη, άφού ήδη αυτή άσκούσε στήν πράξη «τήν καθοδήγηση» και άποτελούνταν στή μεγάλη πλειοψηφία της άπό δοκιμασμένα στελέχη - κομμουνιστές. Έτσι είδαν το θέμα, όχι έπιστημονικά, πολιτικά, ρεαλιστικά. Τό είδαν σάν θέμα έπιβίωσης τους και έξυπηρέτησης του καθεστώτος τής έξάρτησης του κινήματος τήν όποία άντιπροσώπευαν. Έναντίον αυτής τής κατεύθυνσης δυνάμωσε ή πάλη και μέσα στήν ίδια τήν έξόριστη ήγεσία του ΚΚΕ. Άπό τά όνόματα των μελών τής ΚΕ πού άντιστάθηκαν και σ' αυτή τήν περίπτωση, θεωρούμε ιστορικά δίκαιο νά αναφέρουμε έδω, τουλάχιστον τό όνομα του άπόντος Δημήτρη Παρτσαλίδη, πού συμφώνησε μέ τή θέση τής 'Επιτροπής γιά νά μπει ό σοσιαλισμός σάν στόχος και τής ΕΔΑ.

Αυτές στάθηκαν οι δύο κυριότερες διαφωνίες της ήγετικής ομάδας του ΚΚΕ που οδήγησαν ουσιαστικά στη ματαίωση της Έναρξης του 3ου Συνεδρίου της ΕΔΑ.

Βέβαια είχε άρχισι — πέρα από τις Ιστορικές αυτές διαφωνίες μέσα στα ήγετικά επίπεδα του ΚΚΕ — μιá γενικότερη διαδικασία εξελίξεων που προοιωνίζονταν από τὰ προηγούμενα. Ένα Συνέδριο που ή θά προλάβαινε τή διάσπαση σέ βάρος βέβαια τής γραμμής Κολιγιάννη, ή θά τήν «εξέφραζε» κάτω από άλλες, πιό ευνοϊκές γιά τήν ανανέωση, συνθήκες. 'Απ' αυτές τίσ σίγουρα δυσμενείς γιά τό δογματισμό εξελίξεις, τόν γλύτωσε τελικά ή δικτατορία τών συνταγματαρχών που ήρθε «νά συμμαχήσει αντικειμενικά» μαζί του στό στόχο ματαίωσης του 3ου Συνεδρίου τής ΕΔΑ.

Πρώτα συμπτώματα τής διάσπασης στό έξωτερικό

Οί διεργασίες στους κόλπους τής ήγειςίας του ΚΚΕ στό έξωτερικό ήταν τότε σχεδόν άγνωστες στή μεγάλη μάζα τών κομμουνιστών και άριστερών τής Έλλάδας, που είχαν συνθησίσει άλλωστε στήν είκόνα μιās όμόφωνης πάντα και «μονολιθικής» ήγειςίας. Οί όποιες διαφωνίες είχαν, επί Ζαχαριάδη, αντιμετωπιστεί μέ τόν άμεσο έξοβελισμό και τή δημόσια κατασυκοφάντηση ή και τή φυσική έξόντωση τών φορέων τους (Μάρκος Βαφειάδης, Μήτσος Παρτσαλίδης, Κ. Καραγιώργης κ.ά.). 'Η ίδια μέθοδος συνεχίστηκε, ιδιαίτερα γιά Ένα πρώτο διάστημα, μετά τήν 6η όλομέλεια τής ΚΕ του ΚΚΕ του 1956.

Θύματα αυτής τής μεθοδολογίας, και πριν και μετά τήν 6η Όλομέλεια, υπήρξαν όχι μόνο γνωστά και επώνυμα άνώτατα στελέχη, αλλά και πολλοί άλλοι άγωνιστές που τολμούσαν νά εκφράσουν διαφωνίες πρós τό άλάθητο τής ήγειςίας και έβλεπαν νά διαγράφονται, νά άπομονώνονται, νά στέλνονται «στήν παραγωγή» που ήταν συνηθισμένη «τιμωρία» στό χώρο του ύπαρκτου σοσιαλισμού, όπου υποτίθεται πώς ή έργασία άποτελεί τιμή!

Όσο όμως τό κίνημα στήν Έλλάδα άναπτυσσόταν και όργανω-

νόταν, ιδιαίτερα μετά τό 1958, τόσο αὐτοί οἱ «διακανονισμοί λογαριασμῶν» σέ κλειστό κύκλο καί μέ τόν πολιτικό ἀποκεφαλισμό τῶν διαφωνούντων πρός τήν ἡγεσία, γίνονταν πιο δύσκολοι. Τό κλίμα πού διαμορφωνόταν στήν ΕΔΑ, μέσα σέ ἕναν περίγυρο δημοκρατικῶν καί ἀριστερῶν μαζῶν, ὅπου ἀναπτυσσόταν γρήγορα ἡ ἀμφισβήτηση τῶν ταμπού καί εἶχε ἀρχίσει νά ἐκφράζεται μιά ἀγνωστη σέ παλιότερα χρόνια κριτική διάθεση, ὑποχρέωνε σέ μιά ὀρισμένη διαφοροποίηση μεθόδων καί συζήτησης τῶν προβλημάτων, στήν ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ στό ἐξωτερικό. Δέν εἶναι λοιπόν περιέργο, ὅπως θά φαινόταν ἀπό μιά πρώτη ματιά, τό ὅτι οἱ διαφωνίες πού ἀρχισαν νά ἐκφράζονται στό ἐπίπεδο τῆς ἡγεσίας τοῦ ΚΚΕ ἀπό τό 1963-64, κλιμακώθηκαν καί ἀναπτύχθηκαν μέχρι τήν ἐπιβολή τῆς δικτατορίας, χωρίς ἡ διαμορφωμένη στό μεταξύ ομάδα Κολιγιάννη νά μπορέσει νά χρησιμοποιήσει τίς μεθόδους τῶν διαγραφῶν κ.λπ. γιά νά «λύσει» τίς διαφορές, παρά τό ὅτι δέν παρέλειψε, ὅπως θά δοῦμε, πολλά ἄλλα μέσα πιέσεων. Ὅπως δέν εἶναι περιέργο τό ὅτι, ἀκριβῶς ὅταν ἐπιβλήθηκε ἡ δικτατορία στήν Ἑλλάδα καί τά στόματα ἐκλείσαν μέ τά τάνκς τῆς Χούντας, σήμανε ἡ ὥρα τῆς «ἐκκαθάρισης τῶν λογαριασμῶν», στή «12η Ὀλομέλεια» τοῦ Φλεβάρη 1968.

Συμετοχή τοῦ ἐσωτερικοῦ στίς ἀποφάσεις τῆς ἡγεσίας τοῦ ΚΚΕ

Ὅπως εἶδαμε ἤδη, τό 8ο Συνέδριο τοῦ ΚΚΕ (1961), πού συνήλθε στό ἐξωτερικό καί στό ὅποιο πῆραν μέρος — μέ ψευδώνυμα καί ἄλλα αὐστηρά συνωμοτικά μέτρα — καί ὀρισμένα στελέχη ἀπό τήν Ἑλλάδα, ἐξέλεξε μιά Κεντρική Ἐπιτροπή τῆς ὁποίας τό τμήμα ἐξωτερικοῦ εἶχε μιά μικρή ἀριθμητική ὑπεροχή ἀπέναντι στό τμήμα τῆς Ἑλλάδας, πού ἀποτελοῦνταν ἀπό νόμιμα στελέχη τῆς ΕΔΑ. Αὐτή ἡ ὑπεροχή παρείχε τό τυπικό πρόσχημα γιά νά συγκαλοῦνται ἀρχικά «Ὀλομέλειες» τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ ἀποκλειστικά ἀπό τό τμήμα ἐξωτερικοῦ. Μέ τή σειρά του, σ' αὐτό τό τμήμα κυριαρχοῦσε ἀπόλυτα τό Πολιτικό Γραφεῖο, καθώς ἦταν τελείως ἀδύνατο — πέρα ἀπό ὀρισμένα μέλη τῆς ΚΕ πού ἐργάζονταν στό μηχανισμό τῆς ΚΕ καί εἶχαν μιά ὀρισμένη ἐπαφή μέ τά προβλήματα — νά ἔχουν ὅποια-

δήποτε αξιόπιστη γνώση και αυτόνομη γνώμη για την πραγματικότητα στην Ελλάδα, μέλη της ΚΕ που άπασχολούνταν αποκλειστικά με υποθέσεις των οργανώσεων των πολιτικών προσφύγων επί 15 χρόνια, ζώντας είτε στην Τασκένδη είτε σε άλλες πόλεις των ανατολικών χωρών. Πόσο αυτό είναι αληθινό φαίνεται και από το ότι, όταν είχαν άναφύει οι πρώτες διαφωνίες, ο Κολιγιάννης ζήτησε (και πέτυχε) από την 8η «Όλομέλεια» (Φλεβάρης 1965) να κάνει προσλήψεις μερικών νέων μελών της ΚΕ από την Ελλάδα με... ψευδώνυμα, στηριζόμενος δηλαδή απλά και μόνο στη γνώμη και την εισήγηση του Π.Γ. Αυτές όμως οι προσλήψεις είχαν ένα άπροσδόκητο αποτέλεσμα: Ανέτρεψαν υπέρ του έσωτερικού τόν αριθμητικό συσχετισμό ανάμεσα στα δύο τμήματα της ΚΕ του ΚΚΕ και υποχρέωσαν τον Κολιγιάννη και την ομάδα του – έπειτα από ισχυρή πίεση των διαφωνούντων – να δεχτεί στην 9η «Όλομέλεια» τό Σεπτέμβρη 1965, ότι στο εξής δέν θά γίνονταν όλομέλειες χωρίς τή συμμετοχή μελών της ΚΕ – εκπροσώπων του τμήματος της ΚΕ στό έξωτερικό, και χωρίς νά έχει προηγηθεί γνωμάτευση και ψηφοφορία στό τμήμα αυτό του έσωτερικού πάνω στό συζήτηση θέματα.

Ή μόνη όλομέλεια της ΚΕ του ΚΚΕ που έγινε με τήν εφαρμογή των νέων αυτών κανόνων, ήταν ή 10η που κράτησε σχεδόν 3 μήνες (!) μέχρι νά ολοκληρωθεί όλη ή σχετική διαδικασία και τελείωσε τό Φλεβάρη 1967, δύο μήνες σχεδόν πριν από τήν έπιβολή της δικτατορίας. Σ' αυτήν έλαβαν μέρος και μέλη του τμήματος έσωτερικού της ΚΕ που ταξίδεψαν ειδικά γιά τήν περίπτωση. Ή συμμετοχή όμως των μελών του κλιμακίου έσωτερικού στίς συζητήσεις έγινε κατά τρόπο ροκαμβολικό! Δέν παρουσιάστηκαν στην αίθουσα των συνεδριάσεων της όλομέλειας, αλλά συγκεντρώθηκαν σε χωριστό οικημα, όπου άκουγαν μαγνητοφωνημένες τίς όμιλίες των άλλων μελών της ΚΕ, ενώ οι δικές τους άποψεις, παρεμβάσεις και όμιλίες παρουσιάστηκαν επίσης μαγνητοφωνημένες στην αίθουσα των συνεδριάσεων, με ψευδώνυμα και έρήμην των προσώπων των οποίων τίς άποψεις αντιπροσώπευαν οι όμιλίες! Ό συνωμοτισμός ήταν πολύ διαφανές πρόσχημα. Ή πραγματική αίτία ήταν ό φόβος του Κολιγιάννη και των συνεργατών του μήπως τό έσωτερι-

κό συγχρωτιστεί με τό εξωτερικό και άποκτήσει κοινή γλώσσα...

Οί πολιτικές διαφωνίες στό τμήμα εξωτερικού

Άς σημειωθεί ότι τά μέλη τής ΚΕ του ΚΚΕ στην Έλλάδα έπαιζαν, για μεγάλο χρονικό διάστημα, έναν άπόλυτα τυπικό ρόλο στη λειτουργία τής ηγεσίας του ΚΚΕ. Ένταγμένα στην οργανωτική δομή τής ΕΔΑ πειθαρχούσαν άρχικά, όπως όλα τά άλλα στελέχη τής ΕΔΑ, στην καθοδήγηση του εξωτερικού και στις αποφάσεις της που λαβαίνονταν χωρίς τή συμμετοχή τους. Στά τέλη του 1962 συγκροτήθηκε, από τό ΠΓ, τό Γραφείο Έσωτερικού τής ΚΕ του ΚΚΕ, ενώ τά υπόλοιπα μέλη τής ΚΕ στην Έλλάδα, χωρισμένα σε τμήματα, άρχισαν ύποτυπωδώς νά λειτουργούν, χωρίς μάλιστα νά ξέρει ό καθένας άπ' αυτούς ποιοί άλλοι είναι μέλη τής ΚΕ, εκτός από εκείνους που ανήκαν στό ίδιο τμήμα.

Μέσα σ' αυτή τήν κατάσταση, από οργανωτική - λειτουργική άποψη, άρχισαν νά έμφανίζονται οι πρώτες διαφωνίες. Όπως είπαμε σε προηγούμενο κεφάλαιο, οι άντιστάσεις προς τή γραμμή του εξωτερικού σε ό,τι άφορά τίς εκτιμήσεις των γεγονότων που συνδέονται με τήν κηδεία Λαμπράκη (Μάης 1963) αποτέλεσαν ένα «πρόδρομο» στοιχείο στις κατοπινές διαφωνίες και άντιπαραθέσεις. Στό τμήμα εξωτερικού επίσης άκούστηκαν τότε οι πρώτες φωνές κατά των «Έπαναστατών» που πίστευαν και διακήρυσσαν πώς στην κηδεία Λαμπράκη «ή έξουσία έτρεχε στους δρόμους».

Κατά τή διάρκεια του 1964, όταν στην έξουσία βρισκόταν ή Ένωση Κέντρου, ή ομάδα υπό τον Κολιγιάννη πίστεψε πώς είχε έρθει ή ώρα τής Άριστερας και ότι αυτό που χρειαζόταν ήταν νά χρεωκοπήσει μιá ώρα άρχήτερα ή κυβέρνηση του Γ. Παπανδρέου στό μάτια των εργαζομένων και των ευρύτερων λαϊκών μαζών. Άπό τή σκοπιά αυτή έβλεπε σαν ύποπτη και «όππορτουμιστική» κάθε προσπάθεια που, μπροστά στον άναπτυσσόμενο κίνδυνο παλινόρθωσης τής Δεξιάς, έτεινε στην συμπάραταξη των άριστερών και κεντρικών δυνάμεων. Για τό πόσο αυτή ή καχυποψία είχε πάρει τότε τίς διαστάσεις παραληρήματος, είναι χαρακτηριστικό τό έξής περιστατικό:

Τό καλοκαίρι τοῦ 1964 κλήθηκαν ἔξω δρισμένα στελέχη ἀπό τήν Ἑλλάδα που δούλευαν στόν πολιτικό τομέα γιά «συνεργασία» μέ τό ΠΓ. Σ' αὐτή τή «συνεργασία» πήραν μέρος καί μέλη τῆς ΚΕ (τμήμα ἔξωτερικού) που δούλευαν στό μηχανισμό της, σέ τομεῖς ἰδεολογικῆς δουλειᾶς καί ἀνάμεσά τους ὁ Γρ. Φαράκος. Ἐκεῖ λοιπόν ἀσκήθηκε ζωνρῆ κριτική κατά τῆς «δεξιᾶς» γραμμῆς τοῦ περιοδικοῦ «Ἐπιθεώρηση Τέχνης» καί ὁ Γρηγόρης Φαράκος, θέλοντας προφανῶς νά ὑπερκεράσει καί τούς ἀνωτέρους του, εἶπε πῶς τό ἐξώφυλλο ἑνός τεύχους αὐτοῦ τοῦ περιοδικοῦ που παρίστανε ἕνα βυζαντινό ψηφιδωτό τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, εἶχε, κατά τήν γνώμη του, ἐπιτηδες ἐπιλεγεί γιά νά τιμηθεῖ ἡ... ὀνομαστική γιορτή τοῦ Γεωργίου Παπανδρέου! Τί χρεῖαν λοιπόν μαρτύρων ἔχομεν;

Σ' αὐτό τό κλίμα καί σ' αὐτό τό ἐπίπεδο ἀναπτυσσόταν ἡ ἐπίθεση Κολιγιάννη στά προβλήματα πολιτικῆς γραμμῆς κατά τῶν στελεχῶν τοῦ ἔσωτερικοῦ καί κατά τῶν διαφωνούντων στό ἔξωτερικό. Ὅταν ἡ παλατιανή συνωμοσία ἐξυφαίνονταν ἤδη, ἀπό τίς ἀρχές τοῦ 1965, ἡ καθοδηγητική ὁμάδα ὑπό τόν Κολιγιάννη ἔριχνε τά συνθήματα τῆς «ντέ γιοῦρε ἢ ντέ φάκτο» νομιμοποίησης τοῦ ΚΚΕ, τῆς ἄμεσης ἐξόδου ἀπό τό ΝΑΤΟ κ.λπ., ὀξύνοντας στό κατακόρυφο τήν πολεμική κατά τῆς κυβέρνησης τῆς Ἑνώσης Κέντρου καί περιορίζοντας μέ δλα αὐτά τίς δυνατότητες μιάς εὐρύτερης συμπαράταξης δυνάμεων κατά τῆς διαγραφόμενης ἔκτροπῆς.

ΣΤήν 8η «ὀλομέλεια» τῆς ΚΕ (Φλεβάρης 1965) ἔγινε μιά πρώτη σκληρῆ σύγκρουση σχετικά μέ τήν πολιτική που ἔπρεπε νά ἀκολουθηθεῖ στίς συγκεκριμένες τότε συνθήκες. Μιά ὁμάδα μελῶν τῆς ΚΕ, τοῦ τμήματος ἔξωτερικοῦ, ἀντιτάχθηκε στή γραμμῆ που προωθοῦσε ὁ Κολιγιάννης καί οἱ ἄμεσοι συνεργάτες του. Ἡ βασική συλλογιστική της συνοψιζόταν στό ὅτι, παρά τόν ἀντικομμουνισμό καί τίς ἀσυνέπειες τοῦ Γ. Παπανδρέου, δέν ἔπρεπε νά ὑποτιμᾶται πῶς ὁ κύριος κίνδυνος παρέμενε ἡ Δεξιᾶ καί πῶς μοναδική ὀρθή κατεύθυνση γιά τήν Ἀριστερά ἦταν ἡ ἔμμονή σέ μιά συνεπή προσπάθεια γιά συμπαράταξη εὐρύτερων δημοκρατικῶν δυνάμεων μέ στόχο τή διασφάλιση ὀμαλῆς δημοκρατικῆς ἐξέλιξης.

Ἡ σύγκρουση αὐτὴ στά θέματα πολιτικῆς γραμμῆς πού ἐκδηλώθηκε μέ πολύ ὀξύ τρόπο στήν 8η ὀλομέλεια, κλιμακώθηκε καί διευρύνθηκε μετά ἀπό αὐτήν. Τό ἰδιαίτερο χαρακτηριστικό της ἦταν πῶς ἀπό τήν πλευρά τῶν διαφωνούντων πρὸς τόν Κολιγιάννη τέθηκαν, στόν ἕνα ἢ στόν ἄλλο βαθμό, προβλήματα πού ὑπερέβαιναν τήν ἄμεση πολιτική συγκυρία καί περιείχαν στοιχεῖα γενικότερης ἀντίκρουσης τῶν αὐταπατῶν πού ἐβλεπαν τήν ἐπανάσταση σάν ἔφοδο μιᾶς ὀργανωμένης μειοψηφίας, καί ὑπογράμμιζαν τήν ἀνάγκη μιᾶς μονιμότερης συμπαράταξης δημοκρατικῶν καί ἀριστερῶν δυνάμεων μέσα στον ἀγῶνα γιά τήν πραγματοποίηση βαθιῶν δημοκρατικῶν μεταρρυθμίσεων κ.λπ.

Ἡ ἀντιπαράθεση συνεχίστηκε καί μετά τά Ἰουλιανά τοῦ 1965, τήν ἀνατροπή τῆς κυβέρνησης Γ. Παπανδρέου καί τή μεγαλειῶδη λαϊκὴ πάλη τῶν 70 ἡμερῶν. Μέ τούς ἀποστάτες πιά στήν ἐξουσία, ἡ δογματικὴ συσπείρωση ὑπὸ τόν Κολιγιάννη ἐξακολουθοῦσε νά ὀνειρεύεται ἐφόδους καί νά προβάλλει ἀμειῶτα τά συνθήματα γιά ἄμεση νομιμοποίηση τοῦ ΚΚΕ καί ἄλλα μαξιμαλιστικά γιά τότε καί ἀνεδαφικά, ἀντὶ νά ἀσχολεῖται μέ τό πῶς θά ἀποκρουστῆ ἡ ἐπίθεση τῶν ἀντιδραστικῶν δυνάμεων πού εἶχε πιά ἀρχίσει.

Τὴν ἀνοιξη 1966 ἡ ΚΕ τῆς ΕΔΑ πρότεινε δημόσια τὰ γνωστὰ «πέντε σημεία» της, πού ἐξέφραζαν μιὰ προσπάθεια ὑπερνίκησης τοῦ παρατεινόμενου ἐπικίνδυνου πολιτικοῦ ἀδιεξόδου στή χώρα, μέ ἕναν παραδεκτὸ συμβιβασμό.

Ἡ ἡγετικὴ ὀμάδα ὑπὸ τόν Κολιγιάννη, μπροστὰ στή θετικὴ ἀπήχηση πού εἶχε ἡ πρωτοβουλία τῆς ΕΔΑ, δέν ἀντιτάχθηκε σ' αὐτὴ τὴ συγκεκριμένη ἐνέργεια ἀλλὰ καί δέν υἱοθέτησε τὴ λογικὴ πού ἐξέφραζε, ἀφήνοντας χωρὶς συνέχεια καί ἀποθαρρύνοντας, μέ τὴ γραμμὴ καί τὰ συνθήματά της, μιὰ πολιτικὴ σύλληψη πού ὅπως εἰδείξαν οἱ ἐξελιξίσεις, ἀνοίγε ἕνα σωστὸ δρόμο γιά τὴν Ἀριστερά καί τὴ δημοκρατία.

Ἡ μεταφορὰ τῆς καθοδήγησης τοῦ κινήματος στό ἐσωτερικὸ

Ἀνακεφαλαιώνουμε: Ἡ 8η (μετά τὸ Συνέδριο τοῦ 1961) «όλο-

μέλεια» τοῦ 1965 ὑπῆρξε καί ἓνα σημεῖο στροφῆς στήν ἀντιμετώπιση τῶν ἀμοιβαίων σχέσεων ΚΚΕ – ΕΔΑ, πιό συγκεκριμένα τοῦ προβλήματος ὀργανωμένης παρουσίας τῶν κομμουνιστῶν στήν Ἑλλάδα. Ἄπό τό 1958 εἶχε ἀκολουθηθεῖ στό πρόβλημα αὐτό ἡ γραμμὴ τῆς στήριξης στήν ΕΔΑ, στήν ὁποία εἶχαν ἐνταχθεῖ ὄλοι οἱ κομμουνιστές χωρὶς ἄλλη κομματική σύνδεση. Τά πολὺ περιορισμένα «κομματικά στηρίγματα» τοῦ ΚΚΕ μέσα στήν ΕΔΑ, πού εἶχε ἀποφασίσει ἡ 8η ὀλομέλεια τοῦ 1958, στά πλαίσια πάντα τῆς ἐκτεθείσας γραμμῆς, ἦταν μέχρι τό 1964 ἀπό ὑποτυπώδη μέχρι ἀνύπαρκτη. Ἡ 7η «ὀλομέλεια» τοῦ Μάρτη 1964 εἶχε, ὅπως εἶδαμε προηγουμένα, ἀποφασίσει τήν οὐσιαστική μετατροπὴ τῆς ΕΔΑ σέ ἓνα μαρξιστικό - λενινιστικό κόμμα, μέ ὄλα τὰ σχετικὰ χαρακτηριστικά στή λειτουργία, τὴ στελέχωση καί τὴν καθοδήγησή του. Αὐτὴ ἡ ἀπόφαση εἶναι φανερό πὼς λειτουργοῦσε πρὸς τὴν τελικὴ καθοδηγητικὴ αὐτοδυναμία τῆς ΕΔΑ, πρὸς τὴν ὑποβάθμιση τοῦ ρόλου τῆς ἡγεσίας τοῦ ἐξωτερικοῦ πού ἔχανε μέσα σέ μιὰ τέτοια προοπτικὴ τὸ «μαρξιστικό - λενινιστικό» ἰδεολογικό της μονοπῶλιο...

Ἡ 8η «ὀλομέλεια» τοῦ Φλεβάρη 1965 ἔκανε μιὰ πλήρη στροφή σ' αὐτὴν ὄλη τὴν κατεύθυνση. Ἡ στροφή ὑπαγορεύτηκε μὲν ἀπὸ τὸ μόνιμο φόβο πὼς ἡ ραγδαία ἀνάπτυξη τῆς ΕΔΑ ἔθετε πιά στήν ἡμερήσια διάταξη τὴν κατάργηση τῆς ἡγεσίας ἐξωτερικοῦ, ἀλλὰ ἔγινε δυνατὴ μόνο στίς συνθήκες πού δημιουργοῦσε ἡ ἀνατροπὴ τῆς ἡγεσίας Χρυστσώφ στήν ΕΣΣΔ καί ἡ οὐσιαστικὴ ἐγκατάλειψη τῆς κατεύθυνσης πού εἶχε ἐγκαινιάσει τὸ 20ὸ Συνέδριο τοῦ ΚΚΣΕ. Ἡ πτώση Χρυστσώφ εἶχε γενικότερες ἐπιπτώσεις στό διεθνὲς κομμουνιστικό κίνημα καί σήμανε γιὰ τὴν ἑλληνικὴ ἀριστερὰ τὴν ἀρχὴ μιᾶς εὐρύτερης ἀντεπίθεσης τῶν δυνάμεων τοῦ δογματισμοῦ καί τῆς ἐξάρτησης.

Ἡ οὐσία τῆς στροφῆς τῆς 8ης «ὀλομέλειας» τοῦ 1965 συνίσταται — ὅπως ἔχουμε ἤδη ἀναφέρει — στήν ἀρνηση τοῦ πρωτοπόρου ρόλου καί τῶν δυνατοτήτων τῆς ΕΔΑ καί στήν ἐπιστροφή στήν πρό τοῦ 1958 κατάσταση μέ τὴν προσπάθεια συγκρότησης αὐτόνομων παράνομων ὀργανώσεων τοῦ ΚΚΕ, καί μάλιστα μέσα στὸν κορμὸ τῆς ΕΔΑ πού θὰ λειτουργοῦσαν σὰν «φράξιες» σ' αὐτήν, χωρίζοντας ταυτόχρονα τοὺς κομμουνιστές σέ δύο κατηγορίες, στοὺς «κα-

λους» που θα αποφασίζουν και στους «κακούς» που θα έκτελούν. Ή καταλυτική αυτή σέ βάρος της ΕΔΑ και του κινήματος γενικότερα, απόφαση λήφθηκε κατά πλειοψηφία και έπειτα από μιá δξύτατη σύγκρουση στην όποια μετέσχον κατά της συσπείρωσης Κολιγιάννη και της γραμμής που επέβαλλε, οι Μήτσος Παρτσαλίδης, Πάνος Δημητρίου, Λεωνίδας Τζωρώνης, Σταύρος Καράς, Μιχ. Τσάντης, Νίκος Κέντρος, Μήτσος Βατουσιανός, Πόλυς Άργυρόπουλος.

Άς σημειωθεί πώς ή ομάδα Κολιγιάννη, καταλαβαίνοντας τή βαρύτητα αυτής της στροφής, θέλησε νά της προσδώσει ένα πρόσθετο «κύρος», προβαίνοντας πριν από τήν 8η όλομέλεια του 1965 σέ ένα είδος γνωμοδότησης τών μελών της ΚΕ που ήταν στό έσωτερικό. Τους ρώτησε λοιπόν ποιά από τίς τρεις λύσεις επιλέγουν: α) Νά δημιουργηθεί στην Έλλάδα ένα καινούργιο νόμιμο κόμμα που θά είναι στην πράξη τό ίδιο τό ΚΚΕ «καμουφλισμένο», β) Νά μετεξελιχθεί ή ΕΔΑ σέ ένα ουσιαστικά νόμιμο κομμουνιστικό κόμμα, γ) Νά ένταθεί ή προσπάθεια γιά τή νομιμοποίηση του ΚΚΕ. Ή πλειοψηφία τών μελών της ΚΕ στό έσωτερικό τάχθηκε υπέρ της τρίτης λύσης. Καί έπειτα άπ' αυτό ή ομάδα Κολιγιάννη εισηγήθηκε στην 8η όλομέλεια μιá... τέταρτη λύση, που ήταν αυτή που περιγράψαμε ήδη, δηλ. τή δημιουργία κομματικών ομάδων-«φράξιων» μέσα στην ΕΔΑ και τήν άνατροπή της κατεύθυνσης της 7ης όλομέλειας του 1964, δηλώνοντας μάλιστα πώς μ' αυτή τήν τέταρτη λύση είναι σύμφωνη και ή πλειοψηφία του κλιμακίου της ΚΕ στό έσωτερικό, που ούτε καν τήν έ γνώριζε.

Μετά τήν κατά πλειοψηφία έγκριση, στό τμήμα έξωτερικού της πλήρους αυτής στροφής στό κομματικό - όργανωτικό πρόβλημα άκολούθησε ένα είδος «έγκρισής» της εκ τών ύστέρων μέ ψηφοφορίες, στό κομμάτι της ΚΕ στό έσωτερικό. Σ' αυτή τή διαδικασία, ή απόφαση της 8ης καταψηφίστηκε από τους Νίκο Καρά και Σπύρο Λιναρδάτο, ένώ διαφορετικές και ουσιαστικά αντίθετες πρós τήν απόφαση αυτή γνώμες ύποστήριξαν και οι Λεων. Κύρκος και Πότης Παρασκευόπουλος. Καί αυτή όμως ή εικόνα δέν είναι πλήρης. Γιατί ή απόφαση της 8ης που περιείχε τή διαβεβαίωση πώς στοχεύει στη βαθμιαία μεταφορά της καθοδηγητικής εθύνης στό έσωτερικό, στην αυτόνομη παρουσία και δράση του ΚΚΕ στην Έλλά-

δα και στη νομιμοποίησή του έγινε, ακριβώς γι' αυτό, δεκτή από πολλά μέλη της ΚΕ, χωρίς να σημαίνει πως υπήρχε κάποια έγκριση για την ουσιαστική υποβάθμιση της ΕΔΑ, για φράξιες μέσα στις οργανώσεις της, για ένιχνση της «λαβής» του εξωτερικού σε βάρος κάθε πρωτοβουλίας από τα στελέχη της Ελλάδας κ.λπ. Γι' αυτό άλλωστε, στην πορεία εφαρμογής αυτής της απόφασης αποδείχτηκε πως ή δῆθεν υπερψήφισή της από τα περισσότερα μέλη της ΚΕ στην Ελλάδα ήταν μύθος. Με επικεφαλής τό Γραφείο Έσωτερικού και μέ τη σύμφωνη γνώμη της μεγάλης πλειοψηφίας τών στελεχών, προβάλλονταν δλο και μεγαλύτερες αντίστασεις στην υλοποίηση αυτής της απόφασης που θά τίναζε στον άέρα δλη τή δουλειά στην Ελλάδα. Και δέν είναι παράξενο πως σε βάρος του Γραφείου Έσωτερικού και τών άλλων μελών της ΚΕ της Ελλάδας, διατυπωνόταν δλο και συχνότερα και μέ πιό δξύ τρόπο, μετά την 8η δλομέλεια, ή κατηγορία του «σαμποτάζ» τών περιβόητων αποφάσεών της.

Άπό την 9η Όλομέλεια μέχρι τή δικτατορία

Και φτάνουμε στην 9η δλομέλεια του Αύγουστου 1965. Η αποστασία έχει ξεσπάσει στην Ελλάδα. Άμερικανοί, Δεξιά, παρακράτος μέ επιστράτευση δλων τών διαθέσιμων μέσων δολιοφθοράς του πολιτεύματος που τά νήματά τους ξεκινούν από τό παλάτι, προσπαθούν να πλήξουν θανάσιμα τή δημοκρατία. Έχει άρχισι ή διαδικασία που θά καταλήξει στην επιβολή της Χούντας τόν Άπριλη 1967. Η εϋθύνη και ό ρόλος της Άριστερας πολλαπλασιάζονται καθώς εκατοντάδες χιλιάδες λαού έχουν κινητοποιηθεί και άγωνίζονται βήμα προς βήμα στους δρόμους και μέ μιá θαυμαστή ένότητα, ενάντια στην έκτροπή.

Υπό τό βάρος δλων αυτών τών προβλημάτων συνέρχεται στό εξωτερικό ή 9η δλομέλεια. Και ενώ οι δραματικές εξελίξεις στην Ελλάδα είχαν σαρώσει δλα τά μαξιμαλιστικά πολιτικά συνθήματα της 8ης δλομέλειας και τίς αποφάσεις της στό κομματικό οργανωτικό πρόβλημα, ή ομάδα Κολιγιάννη αποδείχτηκε και τώρα άκόμα, άνικανη και άπρόθυμη για όποιαδήποτε άλλαγή, πράγμα που δξυνε παραπέρα την κατάσταση και τίς αντιθέσεις στό τμήμα αυτό της Κ.Ε.

Στήν 9η όλομέλεια ή βασική σύγκρουση διεξάγεται καί πάλι πάνω στό θέμα τών σχέσεων έξωτερικού - έσωτερικού. Όπως είπαμε ήδη, οί προσλήψεις στήν ΚΕ πού είχαν γίνει στήν 8η όλομέλεια (1965) από στελέχη τού έσωτερικού, είχαν αλλάξει υπέρ τού τμήματος έσωτερικού τόν αριθμητικό συσχετισμό δυνάμεων. Αυτό έθετε πιά καί θέμα τυπικής άπαρτίας καί νομιμότητας τών «όλομελειών» τής ΚΕ στό έξωτερικό χωρίς τή συμμετοχή μελών τής ΚΕ από τήν Έλλάδα. Τό θέμα αυτό καί μάλιστα μέ τόν πιό κατηγορηματικό τρόπο, τέθηκε από τούς διαφωνούντες πρός τή γραμμή Κολιγιάννη καί προκάλεσε όξυτάτη καί παρατεταμένη συζήτηση, πού συγκεντρώθηκε καί πάλι στήν ανάγκη μεταφοράς τών καθοδηγητικών ευθυνών τού κινήματος από τό έξωτερικό στά στελέχη τής Έλλάδας. Τότε είναι πού ό Π. Μαυρομμάτης δήλωσε καταγανακτισμένος πώς αυτό σημαίνει ότι «εμείς πρέπει νά βγούμε στή σύνταξη»! Καί τότε είναι πού άλλο μέλος τού ΠΓ, ό Τ. Ύφαντης διαπίστωνε πώς τό θέμα τής άπαρτίας δέν έχει σημασία σέ ένα... έπαναστατικό κόμμα γιατί «εμείς δέν είμαστε ποδοσφαιρικός σύλλογος»!

Χαρακτηριστικό γιά τά προβλήματα καί τό πνεύμα πού επικράτησε στήν 9η όλομέλεια καί μετά άπ' αυτήν, είναι καί ένα γράμμα πού άπηύθυνε ό Λ. Τζεφρώνης πρός τό ΠΓ τής ΚΕ τού ΚΚΕ στίς 29/11/66 (παραμονές τής 10ης όλομέλειας), όπου μεταξύ άλλων αναφέρονται καί τά έξής:

«Είναι άλήθεια ότι είχε προηγηθεί από τό κλιμάκιο ένας πρώτος προβληματισμός (έννοεί έδώ τόν προβληματισμό πριν από τήν άπόφαση τής 8ης όλομέλειας). Ήταν όμως περιορισμένος γιατί στρεφόταν μόνο γύρω από τρία έρωτήματα πού είχαν τεθεί, (νέο κόμμα, μετεξέλιξη τής ΕΔΑ, κίνηση γιά τή νομιμοποίηση τού κόμματος). Έξάλλου οί σύντροφοι τού Κλιμακίου είχαν δηλώσει σαφέστατα ότι έπρόκειτο γιά έναν πρώτο προβληματισμό καί ότι θά έπακολουθούσε καί δεύτερος. Όστόσο, τήν πρόταση τού ΠΓ κανένα μέλος τού Κλιμακίου δέν τήν είχε διανοηθεί. Συνεπώς, προβληματισμός στή συγκεκριμένη πρόταση δέν προηγήθηκε. Τελικά, ή πρόταση τού ΠΓ, όπως είναι γνωστό, έγινε άπόφαση τής όλομέλειας. Άλλά πώς έγινε; Όπως είναι γνωστό, ή άπόφαση δέν ήταν όμόφωνη. Καταψηφίστηκε στό σύνολό της από δύο

ταχτικά και ένα αναπληρωματικό μέλος, και τό μέρος πού άφορά τό χαρακτήρα τής ΕΔΑ καταψηφίστηκε από 5 ταχτικά και 2 ή 3 (δέν θυμάμαι άκριβώς) αναπληρωματικά, επί συνόλου 20 παρόντων ταχτικών (άπουσίαζε ένα ταχτικό). Δηλαδή, όλόκληρη ή άπόφαση έγκρίθηκε από 18 ταχτικά και τό μέρος πού άφορά τό χαρακτήρα τής ΕΔΑ από 15, στό σύνολο τών 39 ταχτικών μελών πού είχε τότε όλόκληρη ή ΚΕ, (μή συμπεριλαμβανομένων τών 4 φυλακισμένων ταχτικών). Τά υπόλοιπα μέλη τής ΚΕ, τά μέλη δηλαδή του έσωτερικού πού ή γνώμη τους έπρεπε νά είναι βαρύνουσα, ουτε συζήτησαν, ουτε και ψήφισαν τήν πρόταση του ΠΓ. Αύτά συζήτησαν, εκ τών ύστερων τήν άπόφαση τής όλομέλειας, σάν άπόφαση πού είναι για εφαρμογή, όπως είχε πει στό κλείσιμο τής όλομέλειας ο σ. Κολιγιάννης. Παραθέτω τό σχετικό άπόσπασμα από τό κλείσιμο του σ. Κολιγιάννη: «Τό ΠΓ δλες τίς αποφάσεις για νά εφαρμοστούν τίς συζητάει με τό Γραφείο του Κλιμακίου και με δλο τό Κλιμάκιο. Συνεπώς, και για τούτη θά κάνει τό ίδιο, δηλαδή δέν θά τήν εφαρμόσει έξω από τό Κλιμάκιο, θά τή συζητήσει μαζί του. Έκει τότε θά πούν τή γνώμη τους οί σύντροφοι. Φυσικά, δέν θά βάλει τό ζήτημα με τήν έννοια νά πούν τή γνώμη τους και μετά νά έρθει στην ΚΕ ξανά, αλλά σάν άπόφαση τής ΚΕ πού είναι για νά εφαρμοστεί και κει νά πούνε και αυτοί τή γνώμη τους, όπως πάντα τή λένε τή γνώμη τους».

Η διαδικασία όμως αυτή δέν είναι καθόλου σύμφωνη με τό πνεύμα τών καταστατικών άρχών και τήν κομματική τάξη. Δέν είναι σωστό ουτε επιτρεπτό, μιά πρόταση πού ψηφίστηκε, από τή μειοψηφία μάλιστα τών μελών τής ΚΕ, νά τήν θεωρούμε άπόφαση τής όλομέλειας, πριν τελειώσει ή διαδικασία τής συζήτησης και τής ψηφοφορίας και από τά δύο τμήματα τής ΚΕ. Ουτε είναι σωστό νά ταυτίζεται και νά συγχωνεύεται ή συζήτηση επί τών παρμένων αποφάσεων, πού ταυτόχρονα μπαίνουν και σε εφαρμογή, με τή συζήτηση για τήν έπεξεργασία και τή λήψη τους.

Τό ότι δίνεται μιά τέτοια δυνατότητα, έστω και εκ τών ύστερων, νά λένε τή γνώμη τους τά μέλη του Κλιμακίου για τίς αποφάσεις τής ΚΕ, δέν αλλάζει κατά τίποτε άπολύτως τήν άνωμαλία, γιατί τό πρόβλημα δέν είναι νά πούν έστω και με κάποια μορφή

τή γνώμη τους. Τό πρόβλημα γιά τά μέλη τῆς ΚΕ εἶναι νά τούς δίνεται ἡ δυνατότητα νά συμμετέχουν ἐνεργά καί δραστήρια, καί μέ ὄλη τήν ἀνεση πού προβλέπουν οἱ καταστατικές ἀρχές, στήν ἐπεξεργασία — σέ ὄλες τίς φάσεις — καί στή λήψη τῶν κομματικῶν ἀποφάσεων, πράγμα πού ἀποτελεῖ τήν ἀνώτερη μορφή ἀσκησης τῶν δικαιωμάτων τους. Ἡ ἀφαίρεση αὐτῆς τῆς δυνατότητας, ἀντικειμενικά ἰσοδυναμεῖ μέ ἀφαίρεση καί τῆς ἰδιότητάς τους. Τό ζήτημα τῆς ἀπόφασης τῆς 8ης Ὀλομέλειας ἔχει καί μιᾶ ἄλλη πλευρά. Παρ' ὄλο πού στό Κλιμάκιο δόθηκε σάν ἀπόφαση, ἐν τούτοις — καί μάλιστα γιά πρώτη φορά — ἐκδηλώθηκαν καί διαφωνίες καί ἀντιρρήσεις καί ἐπιφυλάξεις καί ἀρκετές ἀπορίες, ὄχι μόνο ἀπό μέλη τοῦ Κλιμακίου, ἀλλά καί ἀπό ἄλλα στελέχη. Δέν εἶναι τυχαῖο ἐπίσης ὅτι στόν 1 1/2 χρόνο καί πλέον ἀπό τή σύγκληση τῆς ὄλομέλειας, ἐπανελημμένα διαπιστώθηκε ὅτι ἡ ἀπόφαση αὐτή δέν ἀφομοιώθηκε ἀπό ὄλα τά στελέχη.

Πρόκειται, δηλαδή, γιά μιᾶ ἀπόφαση πού, ἐκτός τῶν ἄλλων, εἶναι ἐκτεθειμένη καί ἀμφισβητήσιμη ἐγκυρότητας καί ἀπό καταστατική ἀποψη.

Στήν κατάσταση αὐτή στήν ὁποία ἔχει περιέλθει τό τμήμα τῆς ΚΕ τοῦ ἐσωτερικοῦ δέν μπορεῖ νά θεωρηθεῖ ὅτι ἀποτελεῖ ὄργανικό καί ἀναπόσπαστο τμήμα τῆς ΚΕ. Ἡ ΚΕ συνεχίζει βασικά νά περιορίζεται στό τμήμα τοῦ ἐξωτερικοῦ πού οὐσιαστικά ἀσκεῖ λειτουργίες καί δικαιώματα αὐτοτελοῦς ΚΕ.

Ποιά ὄμως εἶναι ἡ κατάσταση, ἡ λειτουργία καί τό δυναμικό τοῦ τμήματος τοῦ ἐξωτερικοῦ; Θά πιστεῦε κανεῖς ὅτι στή διάθεσή του λειτουργεῖ ἓνα πολύμορφο καί ἐπιμελῶς ὄργανωμένο σύστημα ἐξασφάλισης ὄλων τῶν ἀναγκαίων ὄρων καί προϋποθέσεων γιά τήν ἐξουδετέρωση — στό βαθμό πού εἶναι φυσικά δυνατό — τῶν δυσκολιῶν καί τῶν χασμάτων πού ἀντικειμενικά δημιουργοῦν ἡ ἀπόσταση καί ὁ μακρόχροнос ἐκπατρισμός ὄστε νά εἶναι σέ θέση μέ μιᾶ ἐντονη συλλογική προσπάθεια ν' ἀνταποκρίνεται σ' ἓνα τόσο δύσκολο καί ὑπεύθυνο ἔργο. ὄυτε ὄμως τέτοιο σύστημα ἐνημέρωσης λειτουργεῖ, ὄυτε καί ἐντονη συλλογική προσπάθεια γίνεται. Ἡ σύνδεση καί ἡ ἀπασχόληση τῶν μελῶν τῆς ΚΕ τοῦ ἐξωτερικοῦ μέ τά προβλήματα τοῦ κινήματος στό ἐσωτε-

ρικό είναι ανισόβαθμη σέ μία κλιμάκωση από στενή (ή έννοια του δρου «στενή» είναι, βέβαια, σχετική αφού πρόκειται για σύνδεση από απόσταση) μέχρι ευκαιριακή». (Στό Δ. Δημητρίου. Διάσπαση, τομ. Α' 384 κ.έ.).

Τελικά, Ξπειτα από μία δξύτατη συζήτηση και άντιπαράθεση, ή ομάδα Κολιγιάννη ύποχρεώθηκε στήν 9η όλομέλεια νά ύποχωρήσει και νά δεχτεί – δπως ήδη άναφέρθηκε – πώς στό έξής δέν θά συνέρχονται όλομέλειες τής ΚΕ χωρίς τή συμμετοχή μελών τής ΚΕ από τό έσωτερικό και χωρίς νά έχει προηγηθεί συζήτηση και ψηφοφορία στήν Έλλάδα, πάνω στα ύπό συζήτηση θέματα.

Ή 10η Όλομέλεια

Έχει ήδη εκτεθεί ό τρόπος μέ τόν όποιο όργανώθηκε ή συμμετοχή άντιπροσωπείας από τήν Έλλάδα στή 10η όλομέλεια (Δεκέμβρης 1966 - Φεβρουάριος 1967). Τήν όλομέλεια αυτή, ό Π. Δημητρίου τή χαρακτηρίζει ως έργο του Κολιγιάννη μέ σκοπό τήν έκκαθάριση λογαριασμών μέσα στό κόμμα. (Ή Διάσπαση του ΚΚΕ, τ. Α', σελ. 452). Στόχος ήταν τά μέλη τής ΚΕ στό έξωτερικό αλλά και στό έσωτερικό, που άντιτάσσονταν στίς επιλογές τής ομάδας Κολιγιάννη. Καί γι' αυτό ή 10η όλομέλεια πήρε ένα χαρακτήρα πογκρόμ κατά τών διαφωνούντων, μέ βαρύτατους χαρακτηρισμούς και επίθετα, στίς παραμονές άκριβώς τής έπιβολής τής δικτατορίας στήν Έλλάδα...

Άπό τό κλιμάκιο έσωτερικού πήραν μέρος οι Μπάμπης Δρακόπουλος, Μανόλης Γλέζος, Άντώνης Μπριλλάκης, Λούλα Λογαρά, Μίνα Γιάννου και Γιάννης Παπαδημητρίου. Πήραν μέρος είναι τρόπος του λέγειν. Γιατί ύπάρχει τό τραγελαφικό εκείνο γιά τό όποιο μιλήσαμε παραπάνω, νά άπομονωθούν δηλαδή οι του έσωτερικού (για λόγους «συνωμοτικούς»!) σέ χωριστό κτίριο από εκείνο στό όποιο συνεδρίαζε ή 10η όλομέλεια, και ή επικοινωνία τών δύο πτερύγων έσωτερικού – έξωτερικού νά γίνεται μέσο μαγνητοφωνημένων όμιλιών και όχι διά ζώσης.

Ή ομάδα Κολιγιάννη, μέσα σέ μία θυελλώδη συζήτηση, κατάφερε νά επιβάλει κατά πλειοψηφία μία πολιτική άπόφαση που άπο-

τελεί μνημείο μαξimalιστικού αποπροσανατολισμού του κόμματος, όταν τα τάνκς των συνταγματαρχών έτοιμάζονταν πιά να έφορμήσουν κατά της δημοκρατίας. Σε δ,τι αφορά την «εκαθάριση λογαριασμών», ο ίδιος ο Κολιγιάννης και οι στενοί του συνεργάτες ήταν τόσο έπιθετικοί, ώστε έδιναν την εντύπωση ότι βαδίζουν έσκεμμένα στη ρήξη. 'Η παρέμβαση των μελών της ΚΕ από την Έλλάδα που τόνισαν πώς πρέπει με κάθε τρόπο να αποφευχθούν μέτρα κατά των στελεχών που διαφωνούν, συγκράτησε τελικά τό μένος του Κολιγιάννη που πέτυχε μόνο τη διάλυση της Τριμελούς Γραμματείας της ΚΕ με την απόμάκρυνση άπ' αυτήν του Μ. Παρτσαλίδη και Π. Δημητρίου.

Σε λιγότερο διάστημα από δυό μήνες μετά τό τέλος της 10ης όλομέλειας, ήρθε τό πραξικόπημα της Χούντας και ή όλοκληρωτική διάψευση της αποπροσανατολιστικής για την άριστερά γραμμής που είχε έπιβάλει ή ομάδα Κολιγιάννη.

‘Η 11η ‘Ολομέλεια: ‘Η δικτατορία άμβλύνει προσωρινά τίς αντίθέσεις στό Κόμμα

‘Η Δικτατορία αίφνιδίασε κυριολεκτικά τόν πολιτικό κόσμο, παρά τό γεγονός ότι ή άπειλή της πλανιόταν στόν όρίζοντα. Τόν ίδιο αίφνιδιασμό υπέστη και ή ΕΔΑ και ή ήγεσία του ΚΚΕ. ‘Από τά στελέχη της ΕΔΑ μόλις διέφυγαν τη σύλληψη χάρη σε τυχαίες συγκυρίες οι Μπάμπης Δρακόπουλος, ‘Αντ. Μπριλλάκης, Νίκος Καράς, Φώκος Βέττας, Καίτη Ζέβγου, Κ. Φιλίνης, Μίκης Θεοδωράκης κ.ά., ενώ πολλά έπεφταν από τό πρώτο βράδι στά χέρια των όργάνων της δικτατορίας, όπως ο Λεωνίδας Κύρκος, ο Μανόλης Γλέζος, ο ‘Ηλίας ‘Ηλιού, ο Β. Σακελλάρης, ο Πότης Παρασκευόπουλος και σχεδόν όλο τό συντακτικό προσωπικό της «Αύγης». ‘Ανάμεσα στους συλληφθέντες ήταν και στελέχη που είχαν τη βουλευτική ιδιότητα.

Τά στελέχη που διασώθηκαν από τό πρώτο κύμα των συλλήψεων, ρίχτηκαν σε μιά πολύ δύσκολη οργανωτική προσπάθεια, προκειμένου να συγκεντρώσουν τά μέλη των σκορπισμένων όργα-

νώσεων, δσα διέφυγαν από τό φοβερό άνθρωπομάζεμα τής Γυάρου καί νά στήσουν παράνομες οργανώσεις του ΚΚΕ καθώς καί κάποιες πρώτες αντίστασιακές εύρύτερες οργανώσεις, έναντιον τής δικτατορίας. Έτσι, στις άρχές του Μάη του 1967 ίδρύονται οι πρώτες ομάδες του ΠΑΜ, του ΠΑΜ νέων ό Ρήγας άργότερα καί του ΑΕΜ. Παράλληλα μέ τούς κομμουνιστές δημιουργούνται καί από τά άλλα δημοκρατικά κόμματα άνάλογες αντίστασιακές οργανώσεις καί ομάδες, όπως τό ΠΑΚ, ή ΔΑ καί άλλες. Ή αντιδικτατορική πάλη άρχίζει νά άπλώνεται βαθμιαία σ' όλη τή χώρα.

Συνέρχεται ή 11η Όλομέλεια

Ή έπικοινωνία μεταξύ ήγεσίας ΚΚΕ στο έξωτερικό καί του κλιμακίου του έσωτερικού διακόπηκε, όπως ήταν φυσικό, μέ τήν κήρυξη τής δικτατορίας. Όστόσο έπρεπε μπροστά στή νέα κατάσταση πού διαμορφωνόταν στήν Έλλάδα νά γίνουν οι δέουσες πολιτικές έκτιμήσεις καί νά χαραχτεί ή γραμμή του αντιδικτατορικού άγώνα. Μαζί μ' αυτό, πρόβαλλε ή άνάγκη νά έρευνηθούν οι αίτίες πού όδήγησαν στο πραξικόπημα καθώς καί νά έξευρευθούν οι κατάλληλοι εκείνοι τρόποι πού θά άποκαθιστούσαν τήν έπαφή των δύο κλιμακίων καί τήν ενίσχυση από τό έξωτερικό μέ ύλικά μέσα, διαφωτιστικό ύλικό καί έμπειρα στελέχη γιά τή σκληρή παράνομη δουλειά μέσα στήν Έλλάδα.

Όπως μαρτυρούν όλες οι πηγές τής έποχής, τό κλίμα τής όξύτητας πού είχε δημιουργηθεί στα ήγετικά κλιμάκια του ΚΚΕ, φάνηκε νά υποχωρεί τό πρώτο διάστημα μετά τήν έπιβολή τής δικτατορίας. Τό βαρύτατο πλήγμα κατά του κινήματος φέρνει έναν συγκλονισμό συνειδήσεων, ανατοποθετεί σε νέες βάσεις τόν προβληματισμό των μελών τής ΚΕ, όξύνει τή συναισθηση ευθύνης γιά όσα έγιναν, καλλιεργείται καί μία διάθεση αυτοκριτικής καί άπαλλαγής από τά πλέγματα των αντιπαραθέσεων καί πολώσεων πού είχαν κορυφωθεί στή 10η όλομέλεια.

Αυτό ήταν τό κλίμα μέσα στο όποιο άρχισε τις εργασίες της, άποκλειστικά από μέλη τής ΚΕ του έξωτερικού, ή 11η όλομέλεια στα τέλη του Ίουνη 1967. Καί αυτό άκριβώς τό κλίμα πού βάραινε

έναντίον τῶν ἀπόψεων καὶ ἐπιδιώξεων του, ὑπαγόρευσε στὸν Κ. Κολιγιάννη νὰ προφασιστεῖ... ἀσθένεια, καὶ νὰ μὴν ἐμφανιστεῖ στὴν ὀλομέλεια, ἀφήνοντας ὡς τοποτηρητὴ του τὸν Λ. Στρίγκο. Ἄς σημειωθεῖ πὼς ἡ ἀπόφαση γιὰ σύγκληση ὀλομέλειας χωρὶς τὴ συμμετοχὴ μελῶν τῆς ΚΕ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα (μὲ τὰ ὁποῖα δὲν εἶχε ληφθεῖ ἀκόμα ἐπαφὴ), ἔγινε δεκτὴ ἀπὸ ὄλους κάτω ἀπὸ τὴν ἀνάγκη νὰ ἐμφανιστεῖ ἡ ΚΕ τοῦ ΚΚΕ μὲ κάποια συγκεκριμένη θέση σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὴ γραμμὴ τῆς πάλης κατὰ τῆς δικτατορίας, καὶ ὑπὸ τὸν δρο δτι δὲν θὰ προχωροῦσε σὲ ἐκτιμήσεις προβλημάτων στὰ ὁποῖα δὲν ἦταν βέβαιο πὼς ὑπάρχει ὁμοφωνία μὲ τὸ κλιμάκιο τῆς ΚΕ στὸ ἐσωτερικό.

Ἡ Ὀλομέλεια διεξήχθη ἔτσι μέσα σὲ ἡπιο κλίμα καὶ μὲ προσπάθεια νὰ μὴ θιγοῦν τὰ σημεῖα τὰ ὁποῖα χώριζαν τὶς δύο παρατάξεις πού εἶχαν διαμορφωθεῖ πιά στὴν ΚΕ. Εἶναι πολὺ χαρακτηριστικὸ τὸ ὅτι «πρωτοπαλίκαρα» τοῦ Κολιγιάννη, ὅπως ὁ Λ. Στρίγκος, ὁ Τ. Ὑφαντῆς κ.ἄ. ἐμφανίστηκαν ἀπὸ τὸ βῆμα τῆς 11ης ἐξουθενωμένοι καὶ μὲ αὐτομαστιγώματα τοῦ τύπου «σύντροφοι πρέπει νὰ δημολογήσουμε πὼς σάν ἡγεσία ἀποτύχαμε» κ.λπ., χωρὶς ὅμως καὶ νὰ ἔχουν οὔτε τὴ δύναμη, οὔτε τὸ θάρρος νὰ προχωρήσουν σὲ μιὰ οὐσιαστικὴ αὐτοκριτικὴ γιὰ τὴν προηγούμενη στάση τους καὶ γιὰ τὶς θέσεις πού εἶχαν ὑποστηρίξει.

Ἡ ἀπόφαση πού πάρθηκε ἀποτελεῖ ἓνα εἶδος συγκερασμοῦ ἀπόψεων χωρὶς κανένα βᾶθος ἀνάλυσης. Κατανέμει τὶς εὐθύνες γιὰ τὴν ἐπιβολὴ τῆς δικτατορίας στοὺς Ἀμερικανούς, τὴ Δεξιὰ, τὸ Παλάτι, καὶ ταυτόχρονα θεωρεῖ τὴν Ἑνωσὴ Κέντρου ὡς κατ' ἐξοχὴν ὑπεύθυνη γιὰ τὴ μὴ πραγμάτωση τῆς ἐνότητας τῶν δημοκρατικῶν δυνάμεων, χωρὶς νὰ προχωρεῖ σὲ μιὰ οὐσιαστικὴ κριτικὴ ἀνάλυση τῆς γραμμῆς τῆς Ἀριστερᾶς. Χωρὶς νὰ ἀπομακρύνεται ἔτσι ἀπὸ τὰ γενικὰ πλαίσια τῶν μέχρι τότε κομματικῶν ἀποφάσεων καὶ μὲ κύριο χαρακτηριστικὸ ἓναν πολιτικὸ ἀπλοϊκισμό, ἡ ἀπόφαση τῆς 11ης ὀλομέλειας προσπαθεῖ ἐκδηλᾶ νὰ «ἐκτονώσει» τὶς ἀντιθέσεις καὶ νὰ διευκολύνει τὶς προϋποθέσεις γιὰ μιὰ σοβαρὴ καὶ ὑπεύθυνη μεταγενέστερη συζήτηση τῶν σοβαρῶν πολιτικο-ιδεολογικῶν διαφορῶν πού εἶχαν προκύψει στὸ Κόμμα, πράγμα πού δικαιολογεῖται ἀπὸ τὴν κρισιμότητα τῆς καινούργιας κατάστασης καὶ ἀπὸ τὴν ἀνάγκη

στράτευσης όλων των δυνάμεων κατά της δικτατορίας. Ἡ ὀλομέλεια ἀποφάσισε ἐπίσης ὁμόφωνα τὴν ἀνασυγκρότηση τῶν κομματικῶν δυνάμεων στὴν Ἑλλάδα μέσα σὲ παράνομες ὀργανώσεις τοῦ ΚΚΕ, πράγμα πού ἤδη – ὅπως εἶδαμε – εἶχε ἀποφασίσει καὶ πραγματοποιοῦσε τὸ κλιμάκιο ἐσωτερικοῦ.

Μὲ τὸ ἴδιο περίπου πνεῦμα ἀποφυγῆς τῆς δεξύτητας, εἶναι καὶ ἡ πρώτη ἔκθεση τοῦ κλιμακίου ἐσωτερικοῦ πού φτάνει στοῦ ἐξωτερικοῦ γύρω στὰ τέλη τοῦ 1967. Συντάκτης τῆς ὁ Μπάμπης Δρακόπουλος, γραμματέας τοῦ Γραφείου Ἐσωτερικοῦ τῆς ΚΕ, ὁ ὁποῖος ἀνάμεσα σὲ κρίσεις καὶ πληροφορίες γιὰ τὴν πορεία τῆς παράνομης δουλειᾶς στὴν Ἑλλάδα, σημειώνει (βλ. ὀλόκληρο τὸ κείμενο στοῦ Δημητρίου, «Ἡ διάσπαση τοῦ ΚΚΕ» τ. Α' σελ. 541 κ.έ.):

«Τουλάχιστον, μετὰ τὸν Ἰούλιο τοῦ 1965, ἔπρεπε νὰ ξαναμελετηθεῖ ἡ ἀπόφαση (ἐννοεῖ ἐδῶ, τὴν ἀπόφαση γιὰ τὸ κομματικό - ὀργανωτικό πρόβλημα τῆς 8ης ὀλομέλειας τοῦ 1965) καὶ νὰ γίνῃ ἀντικείμενο ἐπεξεργασίας μὲ βάση τὰ νέα πολιτικά δεδομένα καὶ τίς νέες προοπτικές. Τότε θὰ λύναμε ὀρθότερα καὶ τὸν κόμβο τῶν ἰδιαίτερων προβλημάτων πού σχετίζονται μὲ τὸ κεντρικὸ πρόβλημα ΕΔΑ - ΚΚΕ.

Θεωρῶ γι' αὐτὸ ὅτι, ἡ τελευταία συζήτηση στὴν Κ.Ε. (ἐννοεῖ ἐδῶ, τὴ 10ῃ ὀλομέλεια), πού κράτησε καὶ ἀδικαιολόγητα πολὺ, σὲ μιά τόσο κρίσιμη περίοδο, ἦταν ὡς ἓνα σημεῖο ἀποπροσανατολισμένη. Ἦταν ἴσως ἡ τελευταία εὐκαιρία τοῦ ἀνώτερου ὀργάνου νὰ συγκεντρώσει τὴν προσοχὴ τοῦ κόμματος στοῦ πρόβλημα τῆς ἐπερχόμενης δικτατορίας καὶ νὰ χαράξῃ ἀνάλογα ὀργανωτικά καὶ πολιτικά καθήκοντα.

Ἄς σημειωθεῖ ὅτι, καμιά ΚΕ στὰ τελευταῖα χρόνια δὲν συγκεντρώθηκε στὴ μελέτη τοῦ θέματος: ὀργανοτεχνικὴ προετοιμασία ἐνόψει ἐνδεχόμενης δικτατορίας, ἔστω καὶ ὑπὸ τὸ πρίσμα διχίμου, ἀλλὰ ἐνδεχόμενου κινδύνου».

Καὶ παρακάτω, κρίνοντας τὸν ἐκλογικὸ πυρετὸ πού κατεῖχε τίς παραμονές τῆς δικτατορίας ὀλόκληρη τὴν Ἀριστερά, ἡ ὁποία ζούσε μὲ τὸ δράμα τῆς αὐξήσεως τῶν ψήφων τῆς καὶ τῆς συνεχοῦς καταμέτρησής τους μέσα στὶς κάλπες, γράφει:

«Επίσης αποπροσανατολισμένη ήταν η τελευταία συζήτηση αλλά και η τελευταία διακήρυξη της ΕΕ της ΕΔΑ πριν από τη δικτατορία που άρρεσε στον κόσμο μας γιατί ήταν αρκετά αντικεντρική, που έπασχε όμως, γιατί δεν ήταν καθόλου αντιδικτατορική. Δυστυχώς και η τελευταία ενημέρωση που μās έγινε δεν είχε καμιά σχετική νύξη γι' αυτό τό θέμα. Είχαμε γίνει όλοι έκλογικοί. Γενικά τήν ΕΕ της ΕΔΑ, αλλά ίσως και όλο τό άπάρát τό διαπότιζε πολύ ή σκέψη τών ποσοστών που θά πετυχαίναμε μέ τά έκλογικά αποτελέσματα, φόβος ότι τό κεντρώο ρεύμα πάλι θά μās έτρωγε έκλογικές δυνάμεις, ή αντίσταση στην πίεση του Κέντρου στις γραμμές μας, που βέβαια ήταν μιά πραγματικότητα, και δεν βλέπαμε ότι ό κίνδυνος προέρχεται από άλλοο, από τό προετοιμαζόμενο πραξικόπημα και από τήν άνελλιπή προετοιμασία μας. Έπικράτησαν παλαιοί φόβοι, σε νέα κατάσταση που δεν μās επέτρεπαν νά δοομε τούς μεγαλύτερους κινδύνους (αυτό δεν άφορά τή γραμμή μας για κάθοδο σ' όλες τις περιοχές που από τήν άποψη και τή σκοπιά που εξετάζουμε τώρα τά πράγματα ήταν όρθή) και έπομένως νά νοιαστοομε περισσότερο στο πολιτικό επίπεδο: Για ένότητα, για τήν αντιμετώπιση της σχεδιαζόμενης δικτατορίας. Και στο επίπεδο τών μαζών για μιά μεγαλύτερη ένότητα και έτοιμότητα τών δημοκρατικών μαζών (άκόμα και τών δεξιών) και μέ πολιτικά μέτρα άκόμα.

Προτάσεις που κάναμε γι' αυτό τελευταία και όρισμένες συνδέσεις που μās δόθηκαν από τό Κέντρο ήρθαν άργά και σήμαιναν μιά πρώτη άρχή συνδέσεων από μέρους μας σε περίοδο που είχε ολοκληρωθεί ή έτοιμασία του πραξικοπήματος. Είναι χαρακτηριστική άπ' αυτή τήν πλευρά ή δυσκολία μας ν' άφομοιώσουμε τή γραμμή Πασαλίδη για Οίκουμενική (και ό Β. Νεφελούδης είχε κάνει σχετική πρόταση στην ΕΕ) λίγες μέρες πριν, που, άνεξάρτητα άν είχε έλπίδες έπιτυχίας, ήταν όρθότερη για τις συνθήκες μας, από τήν Έπηρεσιακή. Άρχικά τήν αντιμετώπισαμε είτε από τή σκοπιά της πάγιας θέσης μας για τήν Οίκουμενική (=άπομόνωση της Άριστερας από τά άστικά κόμματα), είτε από τή σκοπιά που έπηρεαζόταν από τό φόβο μήν υπερφαλαγγιστοομε από τήν κεντρώα άδιαλλαξία που θυσίασε στά κομματικά τά γενι-

κότερα συμφέροντα του τόπου. Βέβαια δέν υπήρχε πραχτικά δυνατότητα γιά μιά τέτοια λύση και έμεις τελικά προσαρμοστήκαμε, έξαντλώντας τήν εδλυγισία μας, όμως ή ίδια ή πρόταση Πασαλιδη θά έπαιρνε άλλη δύναμη αν από τήν άρχή τήν υποστηρίζαμε και τήν προβάλλαμε καλύτερα. Αυτό, σάν να επί πλέον στοιχείο γιά τή δυσκολία πού δείξαμε ν' άντιληφθούμε τήν κατάσταση».

Στήν ίδια έκθεση του Δρακόπουλου κρίνεται και ή πραγματωθεισα άλλαγή, λίγες μέρες πριν από τή δικτατορία, στη διεύθυνση της «Αύγης». Τή «δύσκολη διαδικασία» της έφαρμογής της απόφασης αυτής του κλιμακίου του Έξωτερικού έπωμίστηκε ό ίδιος ό γραμματέας του κλιμακίου Έσωτερικού συναντώντας θυελλώδεις άντιδράσεις μέσα στη συνέλευση των συντακτών της «Αύγης», οι όποιοι θεωρησαν άπαραδέκτη τήν άλλαγή του τότε διευθυντή Πότη Παρασκευόπουλου και τήν τοποθέτηση δύο μελών του κλιμακίου στη διεύθυνση, του Μανόλη Γλέζου και του Κώστα Φιλίνη. Τελικά — γράφει ό Δρακόπουλος: «Αν είχαμε σαφέστερη προοπτική γιά τον έπερχόμενο κίνδυνο θά αφήναμε γιά άλλη περίοδο αυτή τήν άλλαγή, πού από άλλη πλευρά, έν δψει έκλογών και τήν κατάσταση πού είχε δημιουργηθεί, ήταν αναγκαία».

Τό σημείωμα - έκθεση του κλιμακίου έσωτερικού παρά τον πολύ συγκρατημένο χαρακτήρα πού είχε, έδειχνε καθαρά πώς από τήν πλευρά των ήγετικών στελεχών της Ελλάδας υπήρχε ήδη διαμορφωμένη μιά σαφής διάθεση γιά κριτική άντίκρουση των έπιλογών πού είχε έπιβάλει, μέ τόσο άρνητικά άποτελέσματα, ή ήγεσία Κολιγιάννη. Αυτό τό στοιχείο είναι καθοριστικό γιά τήν έκτίμηση του πραξικοπήματος της «12ης όλομέλειας» του Φεβρουαρίου '68.

Ή 12η Όλομέλεια και τά γεγονότα πού όδήγησαν στη διάσπαση

Και έρχόμαστε στην έπίμαχη 12η Όλομέλεια πού έδωσε τό σύνθημα της διάσπασης του ΚΚΕ σε δυό άντιπαραιθόμενα κόμματα, μέ δυό άντιπαραιθόμενες γραμμές στο έλληνικό κομμουνιστικό κίνημα.

Ἡ 12η Ὀλομέλεια συνεκλήθη τὸ Φεβρουάριο τοῦ 1968 μέ ἀπόφαση τοῦ Π.Γ. πού πάρθηκε μέ πλειοψηφία μιᾶς ψήφου (4 ὑπέρ καί τρεῖς κατά). Οἱ ἀντιρρήσεις τῶν διαφωνούντων μέ τή σύγκληση τῆς Ὀλομέλειας μποροῦν νά συνοψιστοῦν α) στή μὴ συμμετοχὴ μελῶν τῆς ΚΕ ἀπὸ τὸ ἐσωτερικό, β) Στὸ χαρακτήρα ἱεροδικείου πού ἔδινε ἡ ὁμάδα Κολιγιάννη στή συγκρότηση τῆς Ὀλομέλειας, γ) Στὰ οὐσιώδη προβλήματα ἰδεολογίας καί γραμμῆς πού ἐπρόκειτο νά τὴν ἀπασχολήσουν καί πού μόνο ἓνα πιοῦ ὑπεύθυνο σῶμα, ὅπως τὸ ἐκλεγμένο ἀπὸ τὴ βάση συνέδριο, θά μπορούσε νά συζητήσει καί ν' ἀντιμετωπίσει.

Στὶς ἐργασίες τῆς 12ης Ὀλομέλειας ἔπαιρναν μέρος 21 τακτικά μέλη τῆς ΚΕ, 14 ἀναπληρωματικά καί 3 μέλη τῆς Κ. Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς, ὅλα τοῦ Ἐξωτερικοῦ.

Τόσο τὰ τρία μέλη τοῦ Π.Γ. (Παρτσαλίδης, Δημητρίου, Ζωγράφος) ὅσο καί τὰ μέλη τῆς ΚΕ πού ἦταν ἀντίθετα πρὸς τὴ σύγκληση, προσῆλθαν στὶς ἐργασίες τῆς Ὀλομέλειας, γιατί ἔκριναν πὼς τυχόν ἀπουσία τους θά χαρακτηριζόταν ἀπὸ τὸν Κολιγιάννη σάν φυγομαχία «ἐνόχων» καί ταυτόχρονα θά ἀφηνε ἀπληροφόρητα τὰ ὑπόλοιπα μέλη τῆς ΚΕ γιὰ τὰ πραγματικά γεγονότα καί γιὰ τὴ σοβαρότητα τοῦ πραξικοπήματος πού ἐπιχειροῦνταν. Οἱ διαφοροποιήσεις πού ἔγιναν κατὰ τὴ διάρκεια τῶν ἐργασιῶν τῆς «12ης Ὀλομέλειας» καί πού ἐκφράζονται στὰ ἀποτελέσματα τῆς τελικῆς ψηφοφορίας, συνηγοροῦν γιὰ τὴν ὀρθότητα αὐτῆς τῆς ἐπιλογῆς.

Ἀμέσως μετὰ τὴν ἐναρξὴ τῶν ἐργασιῶν, ἡ ὁμάδα πού ἀντιτίθετο στή γραμμὴ Κολιγιάννη, ἔβαλε ζήτημα ἐγκυρότητας τῆς Ὀλομέλειας γιὰ τοὺς λόγους πού ἀναφέρθηκαν πιοῦ πάνω καί κυρίως γιὰ τὴν ἀπουσία μελῶν τῆς ΚΕ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Τὸ θέμα μῆκε σέ ψηφοφορία καί ἡ πλειοψηφία ἀποφάνθηκε ὑπὲρ τῆς συνέχισης τῶν ἐργασιῶν τῆς. Τὰ μέλη πού ψήφισαν ἐναντίον τῆς συνέχισης τῶν ἐργασιῶν, κατέθεσαν τότε δήλωση ὅτι ἡ παραμονὴ τους στὴν αἴθουσα τῶν συνεδριάσεων δέν ἔχει ἀπαραίτητα καί τὴν ἔννοια ἀναγνώρισης τῆς ἐγκυρότητας τόσο τῆς σύγκλησης ὅσο καί τῶν ἀποφάσεων τῆς «12ης Ὀλομέλειας».

Ἡ «Ὀλομέλεια» αὐτὴ εἶχε ἀποκληθεῖ «εὐρεία». Καί αὐτὸ γιατί, μέ ἀπόφαση τῆς πλειοψηφίας τοῦ Π.Γ., εἶχαν προσκληθεῖ καί μετεῖ-

χαν σάν παρατηρητές μερικές δεκάδες στελέχη από τις οργανώσεις των πολιτικῶν προσφύγων στὶς ἀνατολικές χῶρες, καθὼς καὶ ἀπὸ τὶς ὀργανώσεις τοῦ ΚΚΕ στοὺς Ἑλληνες μετανάστες καὶ φοιτητές στὴ Δυτικὴ Εὐρώπη. Τὰ κριτήρια ἐπιλογῆς αὐτῶν τῶν «παρατηρητῶν» ἦταν ἀπόλυτα παραταξιακά ὥστε νὰ δημιουργηθεῖ τὸ ἀπαιτούμενο κλίμα τῆς «κατακραυγῆς» κατὰ τῶν διαφωνούντων πρὸς τὴ γραμμὴ Κολιγιάννη μέσα στὴν «Ὀλομέλεια». Παρ' ὅλα αὐτά, παρά τὴν αὐστηρὴ ἐπιλογή, τὸ σχετικὸ «κόσκινο» λάβηψε σέ ὀρισμένους ἀπὸ τοὺς προσκεκλημένους οἱ ὁποῖοι, ἀντίθετα ἀπὸ τὶς προσδοκίες τῶν ὀργανωτῶν αὐτῆς τῆς συνωμοσίας, ἐκδηλώθηκαν ἀνοιχτά μέ τὶς ὀμιλίες τους κατὰ τῶν ἐπιδιώξεων τῆς ὀμάδας Κολιγιάννη. Ἐς σημείωσουμε μάλιστα πῶς μεταξὺ αὐτῶν τῶν ὀρισμένων ἦταν καὶ ὁ σημερινὸς ὑφυπουργὸς Ἐμπορίου Θόδωρος Πάγκαλος, μέλος τότε τῆς ὀργάνωσης τοῦ ΚΚΕ στό Παρίσι.

Ἡ ἐπέμβαση τοῦ ΚΚΣΕ

Μέ τὴν ἐναρξη τῶν ἐργασιῶν τῆς «Ὀλομέλειας» ὁ Κ. Κολιγιάννης ἀνέβηκε στό βῆμα καὶ διάβασε ἓνα γράμμα τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΣΕ πρὸς τὴν ΚΕ τοῦ ΚΚΕ. Στὸ γράμμα αὐτό, ἀφοῦ πρῶτα διατυπώνονταν ἡ διαβεβαίωση πῶς τὸ ΚΚΣΕ δέν ἐπεμβαίνει καὶ δέν ἔχει τὴν πρόθεση νὰ ἐπέμβει στὶς ἐσωτερικές ὑποθέσεις τοῦ ΚΚΕ, ἐκφραζόταν ἡ κατηγορηματικὴ γνώμη πῶς «ἡ ζωὴ ἐπιβεβαίωσε τὴν ὀρθότητα τῶν ἀποφάσεων τῆς 8ης (1965) καὶ τῆς 10ης (1967) ὀλομέλειας τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ!» Ἐς σημειωθεῖ πῶς στὴ «12η Ὀλομέλεια» ὑποτίθεται πῶς θὰ ἐξεταζόταν ἡ γραμμὴ τοῦ ΚΚΕ πρὶν ἀπὸ τὴ δικτατορία δηλ. ἡ γραμμὴ ἀκριβῶς πού εἶχε καθοριστεῖ μέ τὶς ἀποφάσεις τῆς 8ης καὶ τῆς 10ης Ὀλομέλειας. Ἡ ΚΕ τοῦ ΚΚΣΕ μέ τὸ γράμμα της, πρὶν κἀν συζητήσῃ ἡ ΚΕ τοῦ ΚΚΕ, ἀποφαινόταν πῶς ἡ γραμμὴ αὐτὴ «ἐπιβεβαιώθηκε» ἀπὸ τὴ ζωὴ (!) ἀσκώντας ἔτσι μιὰ ἀπροσχημάτιστη ἐπέμβαση ὑπὲρ τοῦ Κολιγιάννη, στό δνομα πάντα τῆς «μὴ ἐπέμβασης» στά ἐσωτερικά τοῦ ΚΚΕ...

Φυσικά, αὐτὴ ἡ ἐπέμβαση δέν ἦταν «κεραυνὸς ἐν αἴθρια». Μυστικές καὶ χωρὶς τὴν ἀδεια τοῦ Π.Γ. τῆς ΚΕ «ἐνημερώσεις» τῆς ἡγεσίας τοῦ ΚΚΣΕ ἀπὸ τὸν Κολιγιάννη γιὰ τὴν κατάσταση στὴν ἡγε-

σία του ΚΚΕ, είχαν από πολύ παλιότερα (από τό καλοκαίρι του 1966) επίσημανθεί και καταγγελθεί τόσο στό Π.Γ. όσο και στην ΚΕ του ΚΚΕ. Και ή αίσθηση άκριβώς πώς ό Κολιγιάννης προχωρούσε «έχοντας πλάτες», άποτελούσε, δυστυχώς, γιά πολλά μέλη τής ΚΕ πολύ πειστικό «έπιχείρημα» στόν καθορισμό τής στάσης τους... Μιά ύστατη προσπάθεια πρός τήν ήγεσία του ΚΚΣΕ γιά νά σταματηθεί τήν τόσο καταστροφική τής ατή επέμβαση, είχε επιχειρηθεί από τούς Π. Δημητρίου και Ζ. Ζωγράφο με ειδικό ταξίδι τους στη Μόσχα πρίν τήν «12η Όλομέλεια», χωρίς όμως άποτέλεσμα...

Διεξαγωγή τών έργασιών και καταγγελία

Τά θέματα πού έπρόκειτο νά συζητηθούν ήταν δύο: Τό πρώτο ήταν ή κατάσταση στη χώρα και τά καθήκοντα του κόμματος και τό δεύτερο, τά έσωκομματικά ζητήματα. Αυτό τό δεύτερο θέμα ήταν άβιγμα. Δέν είχε συζητηθεί προηγούμενα στό Π.Γ. ούτε είχε έγκριθεί καμιά εισηγήση. Είχε άφθεθεί άνοιχτό σάν άπλός τίτλος, ώστε και οι προσερχόμενοι στην «Όλομέλεια» νά μή γνωρίζουν τί άκριβώς πρόκειται νά γίνει και τό άκριβές περιεχόμενο αυτού του άβιγματικού θέματος νά λειτουργεί σάν δέλεαρ και ταυτόχρονα σάν δαμόκλεια σπάθη στους μετέχοντες γιά νά καθορίζουν άνάλογα τή στάση τους άπέναντι στους διαφωνούντες...

Ή εισηγήση στό πρώτο θέμα είχε δύο μέρη. Τό πρώτο μέρος έκανε έκτιμήσεις γιά τό χαρακτήρα τής δικτατορίας και τόνιζε τήν άνάγκη άνάπτυξης μιās πλατιάς άντιδικτατορικής δράσης. Τό δεύτερο μιλούσε γιά τό πώς επιβλήθηκε ή δικτατορία, γιά τήν προδικτατορική πολιτική του κόμματος πού ήταν «σωστή», γιά τούς διαφωνούντες μ' ατή τήν πολιτική, οι όποιοι περίπου ευθύνονταν γιά τά πάντα, άνακάλυπτε και τώρα έχθρούς «τής γραμμής του κόμματος» και κατέληγε με βαρύτατες κατηγορίες όνομαστικά κατά του Μ. Παρτσαλίδη, Π. Δημητρίου και Ζ. Ζωγράφου πού είχαν πραγματοποιήσει «μιά χωρίς άρχές συμμαχία»... Τό πρώτο μέρος δέν συνάντησε ριζικές διαφωνίες. Τό δεύτερο μέρος όμως καταψηφίστηκε από 9 τακτικά μέλη τής ΚΕ, 7 άναπληρωματικά και 3 μέλη τής Κεντρικής Έξελεγκτικής Έπιτροπής, δηλ. σύνολο άπορριπτικών

νήφων 19 και υπερψηφίστηκε από 12 τακτικά μέλη και 7 άναπληρωματικά.

Συγκεκριμένα οι καταψηφισαντες είναι: Τακτικά μέλη Βατουσιανός Δημ., Δημητρίου Παν., Ζάχος Βασ., Ζωγράφος Ζ., Καράς Στ., Καρτσούνης Θαν., Παρτσαλίδης Δημ., Ρουσος Πέτρος, Τζεφρώνης Λ., άναπληρωματικά μέλη Άκριτίδης Νικ., Κεφαλάς Θωμάς, Κέντρος Νικ., Σκύφτη Άλέγκρα, Τσάντης Μ., Χουλιάρας Γ., Ψύλλος Χρ., μέλη τής ΚΕΕ Άργυρόπουλος Π., Παπαγεωργίου Δημ., και Παπακώστας Δημ.

Οι υπερψηφισαντες είναι: Τακτικά μέλη, Βέης, Γούσιος, Γκρόζος, Καλούδης, Κολιγιάννης, Κωτούλας, Μαυρομάτης, Στρίγκος, Στεφανάτος, Τσολάκης, Ύφαντης, Φαράκος, άναπληρωματικά μέλη Θεοδωρίδης, Κουτρούμπας, Καραγιώργης Στάθης, Κάρας Ήλίας (ό δεσμοφύλακας του Κώστα Καραγιώργη!), Κηπουρός, Νικολάου και Παπαζαχαρίου.

Μετά τήν ψηφοφορία στο πρώτο θέμα, οι καταψηφισαντες άποχώρησαν από τήν «Όλομέλεια» με τή δήλωση πώς δέν άναγνωρίζουν τή νομιμότητά της και καταγγέλλουν τούς διαφανείς πιά σκοπούς της. Οι έργασίες συνεχίστηκαν με τούς υπόλοιπους. Ή εισήγηση στο 2ο θέμα ζητούσε τή λήψη μέτρων κατά τών Παρτσαλίδη, Ζωγράφου, Δημητρίου και καλούσε τούς Λ. Τζεφρώνη, Στ. Καρά Δ. Βατουσιανό και Μιχ. Τσάντη νά πειθαρχήσουν στις άποφάσεις τής «Όλομέλειας» και έγινε βέβαια δεκτή από τούς έναπομείναντες.

Πραξικοπηματική άλλαγή στή σύνθεση τής Κ.Ε.

Τό σημαντικότερο πραξικοπηματικό μέτρο πού πήραν αυτοί οι έναπομείναντες (έσχατη μειοψηφία στο σύνολο τών μελών τής ΚΕ έσωτερικού και έξωτερικού) είναι ή πρόσληψη έπτά καινούργιων τακτικών και έξι άναπληρωματικών μελών τής ΚΕ. Αútés οι προσλήψεις έγιναν από τίς τάξεις τών «παρατηρητών» (είδικά μάλιστα από τούς προερχόμενους από τίς άνατολικές χώρες) πού είχαν προσκληθεί στην «Όλομέλεια» και με μοναδικό κριτήριο τό κατά πόσο είχαν προηγουμένως, έπιτεθεί «λαϋροι» κατά τών διαφωνούντων —

«ἀναθεωρητῶν». Ἐς σημειωθεῖ πῶς τό σύνολο τῶν τακτικῶν μελῶν τῆς ΚΕ (ἐσωτερικοῦ - ἐξωτερικοῦ) ἦταν 48. Ἄπ' αὐτούς ἦταν τότε ἐλεύθεροι 30. Καί ὁμως, τά 12 μόνο ἐναπομείναντα στήν «Ὀλομέλεια» τακτικά μέλη προχῶρησαν πραξικοπηματικά στήν ἀλλαγὴ τῆς σύνθεσης τῆς ΚΕ, ἐξασφαλίζοντας μιά κατασκευασμένη «πλειοψηφία» στήν ομάδα Κολιγιάννη.

Ἡ ἴδια ἡ διαδικασία τῆς ἀνάδειξης αὐτῶν τῶν δῆθεν νέων μελῶν τῆς ΚΕ εἶναι ἀνεπανάληπτη. Οἱ ὑποψήφιοι «νεοφώτιστοι» περιμένα ἔξω ἀπό τήν αἴθουσα ὅπου ἕνας-ἕνας ἐκαλεῖτο καί διά συνοπτικῆς διαδικασίας ψηφίζονταν «ὁμόφωνα». Μετά τήν «ἐκλογή» του, ὁ νεοφώτιστος ἐπαιρνε τή θέση του δίπλα στά ἤδη μέλη τῆς ΚΕ καί πρόσθετε καί τή δική του ψήφο στήν... ἐκλογή τοῦ ἐπόμενου. Ἔτσι, ὁ πρῶτος πού μπῆκε στήν αἴθουσα «ἐκλέχτηκε» μέ 12 ψήφους, ὁ δεῦτερος μέ 13, ὁ τρίτος μέ 14 κ.ο.κ.!

Τό πόσο ὄλες αὐτές οἱ ἀποφάσεις τῆς 12ης εἶναι παράνομες καί πραξικοπηματικές φαίνεται πέρα ἀπ' ὅλα τά ἄλλα καί ἀπό τήν ἀπλή παράθεση τῶν ἀριθμῶν. Ἄν στά ἀποτελέσματα τῆς κρίσιμης ψηφοφορίας στό Β' μέρος τοῦ πρῶτου θέματος συνυπολογιστοῦν οἱ ψηφοί καί οἱ τοποθετήσεις τῶν ἐλευθέρων τότε μελῶν τῆς ΚΕ πού ἦταν παράνομοι στήν Ἑλλάδα καί τῶν ὁποίων ἡ γνώμη οὔτε κἀν λήφθηκε ὑπόψη, τότε ἡ εἰκόνα πλειοψηφίας - μειοψηφίας ἀνατρέπεται ἄρδην. Τελικά ὑπέρ τῆς νομιμότητος καί τῶν ἀποφάσεων τῆς «Ὀλομέλειας» τάχθηκαν συνολικά 15 τακτικά μέλη (οἱ 12 τοῦ ἐξωτερικοῦ καί οἱ 3 τοῦ ἐσωτερικοῦ: Σέφερης Ἑλ., Λογαρά Λούλα, Ζαχαράτος Μιλτ., (ὁ ὁποῖος μάλιστα ἦταν βαριά ἀρρωστος καί στήν πραγματικότητα δέν τοποθετήθηκε μέχρι τό θάνατό του) καί 8 ἀναπληρωματικά (οἱ 7 τοῦ ἐξωτερικοῦ σὺν τόν Τιμογιαννάκη Παν. τοῦ ἐσωτερικοῦ). Καί κατά τῆς 12ης τάσσονται 15 τακτικά μέλη (οἱ 9 τοῦ ἐξωτερικοῦ σὺν τοὺς Δρακόπουλο Μπ., Μπενᾶ Τάκη, Μπριλλάκη Ἄντ., Καρᾶ Νικ., Βέττα Φῶκο, Ζεύγου Καίτη ἀπό τό ἐσωτερικό), 10 ἀναπληρωματικά (οἱ 7 τοῦ ἐξωτερικοῦ καί οἱ Στάβερης Ἡλ., Καθαροσπόρης Νικ., Σταματιάδης Σάββας ἀπό τό ἐσωτερικό) καί 3 τῆς Κεντρικῆς Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς.

Εἶναι λοιπόν φανερό πῶς ἡ «12η Ὀλομέλεια» καί οἱ ἀποφάσεις τῆς δέν ἔχουν καμιά οὐσιαστική οὔτε τυπική νομιμότητα. Καί εἶναι

κατανοητό τό γιατί τά μέλη τῆς ΚΕ πού ἀποχώρησαν ἀπ' αὐτήν και τήν κατάγγειλαν ἔδρασαν ἀπό κεί και πέρα ὡς οἱ ἐκφραστῆς τῆς νομιμότητας και τῶν ἀρχῶν τοῦ κόμματος (κατοχή τοῦ ραδιοσταθμοῦ και μετάδοση μηνύματος τῶν 3 μελῶν τοῦ Π.Γ., μεταφορά μέρους τῶν ἀρχείων τοῦ κόμματος κ.λπ.). Ἡ 12η ἦταν πιά τό ἀποφασιστικό βῆμα πρὸς τήν πλήρη και ὀριστική διάσπαση.

Ἡ δημόσια καταγγελία

Τίς πρωινές ὥρες τῆς 17 Φεβρουαρίου 1968 οἱ ἀκροατῆς τοῦ Ραδιοσταθμοῦ τοῦ ΚΚΕ «Φωνή τῆς Ἀλήθειας», τόσο στό ἐξωτερικό όσο και τό ἐσωτερικό τῆς Ἑλλάδας ἀκουσαν νά μεταδίδεται, ὄχι χωρὶς κάποια ἐκπληξη, τό ἀκόλουθο κείμενο:

*Ἄνοιχτό γράμμα τῶν Δ. Παρτσαλίδη,
Ζήση Ζωγράφου και Πάνου Δημητρίου.*

Πρὸς ὄλα τά μέλη και στελέχη τοῦ ΚΚΕ, πρὸς ὄλους τοῦς κομμουνιστῆς:

Σ' αὐτῆς τίς στιγμῆς τῆς βαριάς δοκιμασίας πού περνοῦν τό δημοκρατικό κίνημα τῆς χώρας μας και ὀλόκληρος ὁ ἑλληνικός λαός, ἀπευθυνόμαστε σέ σάς μέ πλήρη συναίσθηση τῶν εὐθυνῶν μας γιά νά σάς κάνουμε γνωστή τήν κρίσιμη κατάσταση, πού δημιουργήθηκε στήν καθοδήγηση τοῦ κόμματός μας. Στίς ἀρχές τοῦ Φλεβάρη πραγματοποιήθηκε συνεδρίαση τῶν μελῶν τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς πού βρίσκονται στό ἐξωτερικό και πού εἶναι λιγότερα ἀπό τά μισά τῶν τακτικῶν μελῶν τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς. Στή συνεδρίαση πῆραν μέρος σάν προσκεκλημένοι στελέχη τῶν ὀργανώσεων τῶν πολιτικῶν προσφύγων, πού διαμένουν στό ἐξωτερικό και ἕνας ἐλάχιστος ἀριθμός στελεχῶν τῶν ὀργανώσεων τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης.

Δέν πῆρε μέρος κανένα μέλος τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς, οὐτε ἄλλο κομματικό στέλεχος ἀπό τήν Ἑλλάδα παρ' ὄλο πού ἔχουν περάσει δέκα μῆνες ἀπό τήν ἐπιβολή τῆς δικτατορίας και παρά τήν ἐπιτακτική ἀνάγκη και τή ρητή ἀπαιτηση τῶν καθοδηγητικῶν στελεχῶν τοῦ κόμματος, πού σηκώνουν τό βάρος τῆς

κομματικής δουλειᾶς στήν Ἑλλάδα, νά συμμετάσχουν στήν πρώτη Ὀλομέλεια μετά τό πραξικόπημα τῆς 21 τοῦ Ἀπριλίη. Αὐτή ἡ συνεδρίαση μέ αὐτή τή σύνθεση ὀνομάστηκε «12η εὐρεία Ὀλομέλεια τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ ΚΚΕ».

Ὅποιαδήποτε συνεδρίαση τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς, ἀκόμα καί μιᾶ πραγματικά εὐρεία Ὀλομέλεια, θά ἔπρεπε στίς σημερινές συνθήκες νά ἐμβαθύνει πιά πολύ στή μελέτη καί ἐκτίμηση τῆς κατάστασης πού διαμορφώθηκε μετά τήν 21η Ἀπριλίου, νά συγκεντρῶσει ὅλες τίς προσπάθειες τῶν κομμουνιστῶν στήν αὐτόνομη ὀργάνωση καί στήν ἀνάπτυξη τῆς δράσης τῶν κομματικῶν δυνάμεων, νά δώσει νέα ὄθηση στή δουλειά γιά τήν ἐνότητα καί συσπείρωση ὅλων τῶν ἀντιδικτατορικῶν δυνάμεων, στήν πάλη γιά τήν ἀνατροπή τοῦ καθεστῶτος τῆς χούντας.

Ἐπάρχει βέβαια τό σοβαρότερο πρόβλημα τοῦ καθορισμοῦ τῶν βαθύτερων αἰτίων τῆς ἡττας πού υπέστη τό δημοκρατικό κίνημα, τῶν ἐλλείψεων, τῶν ἀδυναμιῶν καί τῶν λαθῶν τῆς καθοδήγησης τοῦ κόμματος καί τοῦ καταμερισμοῦ τῶν εὐθυνῶν, καθῶς καί ἡ ἀνάγκη τῆς ἀνανέωσης τῆς καθοδήγησης τοῦ κόμματος. Τά προβλήματα αὐτά, ὅμως, θά μπορούσαν νά τεθοῦν καί νά λυθοῦν σωστά, μόνο ἀπό ἕνα πραγματικά ἀντιπροσωπευτικό Σῶμα καί ὄστερα ἀπό πλατιά συζήτηση σέ κλίμα ἐσωκομματικῆς δημοκρατίας μέ συναίσθηση εὐθύνης καί μέ βασική προϋπόθεση τήν οὐσιαστική συμμετοχή τῶν συντρόφων τοῦ ἐσωτερικοῦ.

Γιά ἕναν τέτοιο προσανατολισμό ἐπιμείναμε, τόσο στό Πολιτικό Γραφεῖο, ὅσο καί στά πλαίσια τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς. Ὁ προσανατολισμός αὐτός συνάντησε τήν πεισματική ἐναντίωση τοῦ σ. Κῶστα Κολιγιάννη καί τῶν ὑπόλοιπων τριῶν μελῶν τοῦ Πολιτικού Γραφείου. Οἱ σύντροφοι αὐτοί ἐπιδίωξαν μέ ὅλα τά μέσα νά ἐπιβάλλουν μιάν ἐντελῶς ἀντίθετη κατεύθυνση. Θέλησαν νά ἀποσείσουν καί νά μεταθέσουν ἄλλοῦ τίς εὐθύνες πού ἔχουν καί οἱ ἴδιοι στά πλαίσια τῶν συλλογικῶν εὐθυνῶν τοῦ Πολιτικού Γραφείου. Ἀκολούθησαν τή γνωστή μεθοδολογία τῆς ἀναζήτησης ἐξιλαστήριων θυμάτων, πού τόσο ὀλέθρια ἀποδείχθηκε γιά τό κόμμα μας στό παρελθόν. Γιά νά πετύχουν τό σκοπό αὐτό δέ δίστασαν νά καταφύγουν σέ μηχανορραφίες καί συκοφαντικές κατηγορίες, γιά νά στηρί-

ξουν πάνω σ' αυτές αυθαίρετα και αντικαταστατικά κομματικά μέτρα, σέ βάρος μελών του Πολιτικού Γραφείου και της Κεντρικής Έπιτροπής, πού αντιστάθηκαν άποφασιστικά σ' αυτή τή μεθοδολογία.

Μέ τό πνεύμα και τή μεθοδολογία αυτή προπαρασκευάστηκε και διεξήχθη και ή άποκαλούμενη 12η εύρεία Όλομέλεια τής Κεντρικής Έπιτροπής. Έπιστέγασμά της άποτέλεσαν τά αυθαίρετα οργανωτικά μέτρα έναντίον μελών του Π.Γ. και τής Κεντρικής Έπιτροπής, και ιδιαίτερα ή εύρεία ανασύνθεση, του Πολιτικού Γραφείου και τής Κεντρικής Έπιτροπής άποκλειστικά άπό στελέχη πού διαμένουν στο έξωτερικό επί μιά εικοσαετία περίπου, μέ σκοπό τήν έδραΐωση των θέσεων τής ομάδας Κολιγιάννη στην καθοδήγηση του κόμματος. Όφείλουμε νά τονίσουμε διτ άλη αυτή ή διαδικασία στηρίχθηκε σέ κατάφωρη παραβίαση των καταστατικών άρχων και κανόνων τής λειτουργίας του κόμματος μέ τή βοήθεια μιάς διαβλητής πλειοψηφίας 3 ψήφων.

Ή άποδοχή μιάς τέτοιας κατάστασης θά είχε σάν συνέπεια νά έμποδιστεί και πάλι τό κόμμα άπό του νά βρει τις βαθύτερες αίτίες των λαθών, άδυναμιών και έλλειψών του, άπό του νά συναγάγει τά αναγκαία διδάγματα γιά τή σημερινή δύσκολη πάλη του. Θα είχε σάν συνέπεια νά μειωθεί πιό πολύ τό κύρος τής καθοδήγησης του κόμματος νά καταφερθεί βαρύτατο πλήγμα στην ένότητα των γραμμών του κόμματος, νά κλονισθεί πιό πολύ ή έμπιστοσύνη των μαζών πρós αυτό.

Έτσι, δώδεκα χρόνια μετά τήν 6η Όλομέλεια τής Κεντρικής Έπιτροπής του 1956, ό σύντροφος Κολιγιάννης και ή ομάδα του, εκπροσωπώντας τή συντήρηση και τή δογματική στείρότητα, επιχειρεί νά ολοκληρώσει μιά πορεία άπομάκρυνσης άπό τό πνεύμα τής 6ης Όλομέλειας και έπιστροφή στο άνώμαλο έσωκομματικό καθεστώς του παρελθόντος πού τόσα δεινά προκάλεσε στο ΚΚΕ και στο λαϊκό κίνημα τής χώρας μας.

Τό βαθύτερο νόημα τής δικής μας έναντίωσης και θέσης, καθώς και των άλλων μελών τής Κεντρικής Έπιτροπής, μεταξύ των όποιων ό πρόεδρος τής έπιτροπής κομματικού έλέγχου και ό πρόεδρος τής έξελεγκτικής έπιτροπής, συνίσταται στο νά συνεχιστεί ή

πορεία που χάραξε ή 8η Όλομέλεια, να έκσυγχρονιστεί τό κόμμα μας, να στηριχθεί πιό γερά στην έλληνική πραγματικότητα, να δυναμώσει τούς δεσμούς του μέ την έργατική τάξη και τό λαό, να γίνει ίκανό ν' ανταποκριθεί στην Ιστορική άποστολή του.

Αυτοί είναι οι λόγοι για τούς όποιους θεωρήσαμε χρέος μας, μαζι μέ τά μισά από τά τακτικά και άναπληρωματικά μέλη τής Κεντρικής Έπιτροπής που είναι στό έξωτερικό νά διαχωρίσουμε τίς εϋθύνες μας από την ομάδα Κολιγιάννη, νά μή δεχτούμε νά συνεργήσουμε σέ μιά πορεία που θά είχε βαρύτατες συνέπειες για τό ΚΚΕ και τό λαϊκό κίνημα. Την εϋθύνη για τή δύσκολη κατάσταση στην όποία οδήγήθηκε τό κόμμα, τή φέρνει άκέραια πρώτα άπ' όλα ό σ. Κολιγιάννης καθώς και τά μέλη του Πολιτικού Γραφείου και τής Κεντρικής Έπιτροπής που τόν ύποστήριξαν και ύποστηρίζουν τίς διασπαστικές του ένέργειες. Άπευθυνόμαστε προς όλα τά μέλη και στελέχη του ΚΚΕ, προς όλους τούς κομμουνιστές μέ τή βεβαιότητα, ότι μέσα στό κόμμα μας ύπάρχουν και θά βρεθούν οι δυνάμεις οι όποιες στηριγμένες στις άρχές του μαρξισμού - λενισμού και του προλεταριακού διεθνισμού, θά τό βγάλουν από τή νέα δοκιμασία που διέρχεται πιό γερό, πιό ένωμένο, πιό ίκανό ν' ανταποκριθεί στα δύσκολα καθήκοντα τής πάλης, για την άνατροπή τής δικτατορίας, για τή νίκη τής δημοκρατίας.

17 Φλεβάρη 1968».

Τό άκουσμα θορύβησε τόν Κολιγιάννη άκριβώς τή στιγμή που περίμενε πώς θά μεταδίδονταν τά δικά του άνακοινωθέντα από τή «Φωνή τής Άλήθειας». Τά γεγονότα όμως πιά εξέλισσονταν ραγδαία. Θά δώσουμε παρακάτω μερικά περιστατικά που χαρακτηρίζουν τίς πρώτες δραματικές μέρες και βδομάδες μετά τή διάσπαση.

Ό αντίχτυπος τής «12ης» στην Τασκένδη

Ό Νίκος και ή Άργυρώ Κοκοβλή, κάτοικοι τότε Τασκένδης θυμούνται:

«Κείνο τό πρωινό, στις 16 του Φλεβάρη του 1968 χτύπησε πολύ

πρωί κάποιοι τήν πόρτα μας. Μιά γνώριμη φωνή μᾶς ἀποκρίθηκε. Ἦταν ὁ Γιάννης Γρηγορακάκης, συντάκτης τῆς ἐφημερίδας «Νέος Δρόμος». Μείναμε ἐκπληκτοί μέ τή ἀναπάντεχη τούτη τήν ὥρα ἐπίσκεψη. Ὁ Γιάννης μῆκε. Στάθηκε δίπλα στήν πόρτα. Ἐνοίγει τά χεῖλη του νά πεί κάτι, μά οἱ λέξεις βγαίνουν δύσκολα. Ἐνα χαμόγελο πικρό, νευρικό τῖς σταματοῦσε. Τέλος ξεστόμισε:

– Φαγωμάρες πάλι ἔχουμε... Δέν ξέρομε τί μοιράζουνε ἐκεῖ πάνω... Τῖς εὐθύνες ἴσως γιά τήν κακομοιριά τοῦ κινήματος...

Ἐστερα σταμάτησε, πικραμένος κι ἔβγαλε ἕνα βαθύ ἀναστεναγμό:

– Διαγράψανε – λέει – οἱ μισοί τοὺς ἄλλους μισούς. Βαπτίσανε κάποιους ἄλλους μέλη τῆς ΚΕ καί ξεμπλέξανε!

Τῆ νύχτα εἶχε φτάσει στή Τασκένδη κάποιο τηλεφώνημα μεταφέροντας συνθηματικά καί κουτσοσυρεμένα τά νέα...

Φύγαμε μέ τό Γιάννη γιά τή δουλειά μας στήν ἐφημερίδα. Σύγχυση κι ἀγωνία καί δῶ, στό συνταχτικό προσωπικό. Μέ τά λίγα πού μάθαμε καί μέ τά δσα ξέραμε ἀπό παλιότερα κάναμε μερικά σχόλια. Δέν μπορούσαμε ὥστόσο νά μπούμε στό βάθος τῶν γεγονότων. Ἦταν δύσκολο νά συλλάβει κανεῖς τό κακό πού εἶχε γίνει. Καί ἡ σύγχιση δυνάμωνε ὅσο παρατείνονταν ἡ ἔλλειψη πληροφοριῶν.

Ὁ κόσμος ἀπληροφόρητος σχολίαζε, μάκραине - κόνταινε τά γεγονότα, ἔβγαζε συμπεράσματα ἀπό τούτο τό ὀλιγόλογο τηλεφώνημα πού ἔφτασε ὡς ἐδῶ, ἔσπαζε τά τηλέφωνα γιά νά μάθει κάτι. Κι οἱ ἐκπομπές τῆς «Φωνῆς τῆς Ἀλήθειας» πολὺ δύσκολα πιάνονταν ἐδῶ. Ὁ Γιάννης Λιονάκης – συντάκτης τοῦ «Νέου Δρόμου» κατάφερε νά συλλάβει κάποια ἐκπομπή. Τό μαγνητόφωνο κατέγραψε μερικές φράσεις ὀλόκληρες, ἄλλες μισές, καί χωριστές λέξεις. Κάθισε μ' ἐπιμονή καί πείσμα καί σύνδεσε ὅτι ἀκούστηκε. Τό συμπέρασμα ἔβγαине. Τήν ἐκπομπή τήν μετέδοσαν ἐκεῖνοι πού διαγράφηκαν: Οἱ Παρτσαλίδης, Ζωγράφος καί Δημητρίου. Αὐτοῖ κατάγγελναν τή «12η» σάν παράνομη καί πραξικοπηματική...

Τήν ἄλλη μέρα τό πρωί καθώς ἀνοίγαμε τήν «Πράβδα» ἀνατριχιάσαμε. Μέ τόν τίτλο «Βό ἱμια Ἰντερέσοβ γκρέτσεσκοβο ναρόντα» (στ' ὄνομα τῶν συμφερόντων τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ) ἔγραφε γιά τήν 12η Ὁλομέλεια, μέ τή διαγραφή τῶν τριῶν ἀπ' τά ἑφτά μέλη τοῦ

Π.Γ., γιά τήν απόφαση δηλαδή πού διάσπασε τό κόμμα!! Γρήγορα διαδόθηκε πώς στήν Τασκένδη γύρισε μόνο ό Κ. Γάτσος (μέλος τής ΚΕ και δεύτερος Γραμματέας τής 'Οργάνωσης Τασκένδης). Μιλούσε γιά ομάδες διασπαστών, — άναθεωρητών, πού πρόλαβε τό κόμμα και τούς άπομόνωσε. "Άφηνε δέ νά έννοηθεΐ ότι από τούς «Τασκενδικούς» ό Χρήστος Ψύλλος κι ό Μήτσος Παπακώστας άναπληρωματικό μέλος τής ΚΕ ό πρώτος και μέλος τής έξελεγκτικής ό δεύτερος συγκαταλέγονται στους «άναθεωρητές».

Τήν άλλη κιόλας μέρα καλούσε άχιτίβ στελεχών. Κι έδώ βέβαια μίλησε γιά διάσπαση, πού τήν κάνανε δμως «άναθεωρητικά, όπορτουμιστικά, φραξιονιστικά στοιχεΐα».

Πέρασαν ακόμα δυό τρεις μέρες κι ύστερα μαθεύτηκε πώς ό Μ. Παπακώστας, ό Χ. Ψύλλος μαζί μέ τόν Κ. Τσολάκη, Κ. Κηπουρό (Μαλέσκο) και άλλα στελέχη πού παρακολούθησαν τήν 12η φθάσανε στήν Τασκένδη.

Ό Κ. Τσολάκης (Γραμματέας τής 'Οργάνωσης Τασκένδης και μέλος τής ΚΕ) τά είχε κανονίσει έτσι, πού ενώ στή Μόσχα φθάσανε δλοι μαζί, ό Γάτσος έφυγε άμέσως μέ άεροπλάνο γιά νά προετοιμάσει τό έδαφος, κι οι ύπόλοιποι παρέμειναν στή Μόσχα κι έφυγαν μέ τό τραϊνό πού κάνει τή διαδρομή Μόσχα - Τασκένδη σέ δυόμιση είκοσιτετράωρα. 'Αλλά ό Τσολάκης έπιδίωξε αυτή τήν καθυστέρηση και γιά νά προσπαθήσει νά πείσει τούς Παπακώστα και Ψύλλο ν' αλλάξουν άποψη. Τό βράδυ μετά τή δουλειά πήγαμε στό σπίτι του Παπακώστα. Ήταν εκεί και δεκάδες άλλοι δπως και στό σπίτι του Χ. Ψύλλου. Άλλοι κρυφά κι άλλοι πιό θαραλλέα προσπαθούσαν νάρθουν σ' έπαφή μέ κείνους πού φέρονταν σάν διοικούντες, γιά νά μάθουν στ' αλήθεια τί είχε συμβεί. Δέν είχαν έμπιστοσύνη οι άνθρωποι σ' αυτά πού παρουσίαζε ή καθοδήγηση.

Ό Μ. Παπακώστας ήταν πολύ στενοχωρημένος αλλά δέν μετάνιωσε γιά τή στάση πού τήρησε στή 12η. Πίστευε άπόλυτα πώς αυτό πού έκανε ήταν τό σωστό, και πώς όσοι εκήρυσαν τήν αντίθεσή τους στό άντικομματικό πραξικόπημα είχαν μεγάλο ήθικό άνάστημα και πολιτικό θάρρος. Τόνιζε ακόμα ότι άντιτάχθηκε στίς άποφάσεις τής 'Ολομέλειας παρ' δλο πού γνώριζε ότι ή θέση του αυτή μπορούσε νά έχει συνέπειες τήν καθαίρεσή του, τή διαγραφή

του, την απόλυσή του από τη δουλειά κι ακόμα και την εξορία... 'Αλλά προτίμησαν κι αυτός κι ο Ψύλλος νά τά ύποστούν άν χρειαστεί και νά 'χουν ήσυχη τήν κομματική τους συνείδηση διι δηλαδή έπραξαν σωστά τό κομματικό τους καθήκον... Μετά δύο μέρες συνήλθε τό προεδρείο του Συλλόγου των 'Ελλήνων Πολιτικών Προσφύγων στη Σοβιετική Ένωση. 'Ο Παπακώστας πού ήταν Πρόεδρος έπρεπε νά άπομακρυνθεί άπ' αυτό τό πόστο... Δέν είχε βέβαια σημασία άν τον ήθελε ή όχι ή πλειοψηφία. Δέν είχε σημασία ακόμα άν ό Σύλλογος εκπροσωπούσε δλους τούς Έλληνες Πολιτικούς Πρόσφυγες κι όχι μόνο εκείνους πού είχαν τήν ταυτότητα του ΚΚΕ...

'Αμέσως μετά συγκαλείται κι ή 'Ολομέλεια τής Κομματικής 'Επιτροπής Τασκένδης. 'Ο Μ. Παπακώστας και Χ. Ψύλλος είναι μέλη του Γραφείου και μέλη τής 'Ολομέλειας τής Κομματικής 'Επιτροπής. Κι έπρεπε νά άπομακρυνθούν κι από δω. Ένα-ένα καταφθάνουν τά μέλη τής 'Ολομέλειας. Μπαίνουν στην αθουσα σκεπτικοί κι άμίλητοι, πιάνουν μιά κάποια θέση σαν νά θέλουν νά περιοριστούν στον έαυτό τους, νά είναι δσο γίνεται πίο άπομονωμένοι άπ' τό διπλανό τους. Οί πίο πολλοί μέ τό παρουσιαστικό τους και τήν έκφραση του προσώπου τους φανερώνουν διι κάτι τούς βασανίζει, πού όμως δέ μπορούν νά τό έξωτερικεύσουν, νά τό μοιραστούν μέ κάποιον άλλο.

'Ο Κ. Τσολάκης μέ τούς περί αυτόν Κ. Γάτσο, Κ. Κηπουρό και άλλους, προσπαθούν νά φέρνονται σαν άπό θέσεως ισχύος. Έχουν τήν ύποστήριξη του «μεγάλου άδελφου κόμματος». Έχουν κάνει σέ πολλά στελέχη «ψηστήρι» κι έχουν διαβάσει και τό γράμμα των σοβιετικών. 'Αλλά δέν αισθάνονται και τόσο άνετα. 'Η άνησυχία τους πότε-πότε δέν κρύβεται. Βλέπουν τούς ανθρώπους σκεπτικούς, συνοφρωμένους. Δέν ξέρουν στο τέλος τί μπορεί νά βγει. Τήν είσήγηση κάνει ό Τσολάκης. Γενικά και άόριστα μιλάει για τίς άποφάσεις τής «12ης ολομέλειας», για τά «όργανωτικά της μέτρα», για τούς «όπορτουμιστές και άναθεωρητές» του Πολιτικού Γραφείου πού διαγράφηκαν και τούς άλλους πού τούς άκολουθήσαν. Του ύποβάλλονται έρωτήσεις, ζητούνται διευκρινίσεις, ή συζήτηση διεξάγεται σέ κλίμα δυσπιστίας και πολλές φορές όξύτητας. Τέλος, ζη-

τάει την καθαίρεση των Παπακώστα και Ψύλλου γιατί διαφώνησαν με τα «όργανωτικά μέτρα» της 12ης Όλομέλειας, δηλαδή με τη διαγραφή των τριών μελών του Π.Γ. της Κ.Ε.

Οι «κατηγορούμενοι» επεμβαίνουν δπως και όταν μπορούν και φωτίζουν τα γεγονότα της «12ης» από την άλλη πλευρά. Παλιότερα υπήρχαν διχογνωμίες στην ΚΕ που άφορουσαν τη μορφή του κινήματος στην Ελλάδα και τον τρόπο καθοδήγησής του. Σήμερα με την επιβολή της χούντας δηλ η ΚΕ ήταν σύμφωνη με τα μέτρα πάλης κατά της δικτατορίας. Άλλά η ομάδα Κολιγιάννη ήθελε να στείλει στο «πύρ τό έξώτερον» κείνους που είχαν τό θάρρος της γνώμης τους και ταυτόχρονα να τους βγάλει και άποδιοπομπαίους ρίχνοντάς τους στην πλάτη όλα τα δικά της λάθη για την κακομοιριά του κινήματος. Γι' αυτό και ζήτησε την καθαίρεση των τριών από τα 7 μέλη του Π.Γ. Πάνω σ' αυτό χωρίστηκε η ΚΕ στα δύο: 19 ταχτικά κι άναπληρωματικά μέλη με τον Κολιγιάννη υπέρ των μέτρων αυτών και άλλα τόσα έναντίον. Κι εκείνος γράφοντας στα παλιά του παπούτσια παλιότερες άποφάσεις της ΚΕ, δπου δέν έπρεπε να μπαίνει σε ίσχύ καμιά άπόφασή της άν δέν έκφράσουν τη γνώμη τους τα μέλη της ΚΕ και στην Ελλάδα, προχώρησε στη διαγραφή της μισής ΚΕ του έξωτερικού. Και με τό ένα τέταρτο των ταχτικών μελών που είχε μαζί του συμπλήρωσε την ΚΕ με άλλους δικούς του. Καθαρό πραξικόπημα, τέτοιο που δέν ύπάρχει στα χρονικά του επαναστατικού, του κομμουνιστικού κινήματος. Νά λοιπόν ποιός διάσπασε τό κόμμα, και μάλιστα τώρα που έχουμε τη χούντα στην Ελλάδα. Κι ύστερα κατηγορεί για διασπαστές κείνους που διάγραψε!...

Τά μέλη της όλομέλειας της Κομματικής Έπιτροπής Τασκένδης και με τα λίγα που άκουσαν άπ' την πλευρά των διαγραμμαμένων, κατάλαβαν ποιός είχε τό δίκιο. Ώστόσο, σήκωσαν τα χέρια και ψήφισαν υπέρ της 12ης. Δειλά και ντροπαλά βέβαια, αλλά τα σήκωσαν. Με έξαιρεση τους Τάκη Δημητρίου, Τάκη Κωστόπουλο, Θανάση Γερονικάκη και Άργυρώ Κοκοβλή.

Μά οι πιό πολλοί από κείνους που ψήφισαν υπέρ της «12ης» και της καθαίρεσης των Παπακώστα και Ψύλλου ξεφυγαν ξεπαιτα με τα κεφάλια σκυμένα από τό βάρος της ντροπής και της ένοχής. Γιατί

ενέργησαν παρά και ενάντια στη συνείδησή τους με τη σκέψη: «είμαστε στελέχη και έδω που ζούμε δε μπορούσε να κάνουμε τίποτα, θα γίνει έτσι που τό θέλουν οι σοβιετικοί...».

Δέν έγινε όμως τό ίδιο και μέ τά μικρά στελέχη και τή μεγάλη μάζα τών μελών του κόμματος. Στην Τασκένδη επικρατεί ένας πραγματικός άναβρασμός, που δυναμώνει μέ τίς καινούργιες λεπτομέρειες τής 12ης, που γίνονται γνωστές κάθε τόσο. Στην ΚΟΒ υπάρχουν σοβαρές αντιδράσεις, γι' αυτό και οι Κολιγιαννικοί χρησιμοποιούν πλατιά τό γράμμα τών σοβιετικών. Ξέρουν καλά πώς αυτό τό γράμμα δέν πρόκειται νά πείσει τά μέλη, όμως τό κυκλοφορούν γιατί πιστεύουν ότι θά φοβίσει, θέλουν δηλαδή νά δείξουν ότι αυτό θέλουν οι σοβιετικοί και αυτό θά γίνει θέλετε δε θέλετε. Τότες ό βασανισμένος κόσμος τής πολιτικής προσφυγιάς έκδηλώνει άλλιώς τή διαμαρτυρία του: δέν πηγαίνει στις συνελεύσεις, δέν πληρώνει τή συνδρομή του, δε συμμετέχει στην κομματική ζωή...

Άργότερα οι Κολιγιαννικοί κινούν τό μηχανισμό τών διώξεων. Διαγραφές, άπολύσεις άπό τή δουλειά, άπειλές. Κι ό κόσμος, δλος σέ πολλές περιπτώσεις πεισματώνεται, άντιστέκεται. Δυσκολεύουν νά κάνουν διαγραφές σέ πολλές ΚΟΒ, γιατί τίς άπορρίπτει ή πλειοψηφία. Και τότε οι διαγραφές γίνονται άπό τά πάνω, άπ' τό Γραφείο τής Κομματικής Έπιτροπής Τασκένδης και άνακοινώνονται...

Τ' άποτέλεσμα βέβαια δλης αύτής τής ιστορίας ήταν άπό τά τρεις χιλιάδες περίπου μέλη του κόμματος τής όργάνωσης Τασκένδης (που είχαν μένει μετά τά γεγονότα 1956 και 1958 αντίστοιχα) νά μείνουν στην όργάνωση λιγότερα άπό τά μισά... Κι όχι βέβαια γιατί πίστευαν στην καθοδήγηση Κολιγιάννη αλλά, γιατί είχαν παιδιά νά σπουδάσουν, περίμεναν στη σειρά γιά σπίτι και άλλα κι άλλα πολλά».

Μιά εικόνα άπό τήν άθηναϊκή παρανομία

Ή ρήξη στη «12 Όλομέλεια» άποτέλεσε τό έναυσμα γιά τό διαχωρισμό τών ευθυνών τής μεγάλης τότε μάζας τών κομμουνιστών άπό τά πεπραγμένα τής όμάδας Κολιγιάννη. Δύο μόλις ήμέρες μετά τήν

ἀνακοίνωση τοῦ ἀνοιχτοῦ γράμματος ἀπὸ τῆ «Φωνὴ τῆς Ἀλήθειας» τῶν Παρτσαλίδη, Δημητρίου, Ζωγράφου, τὸ Γραφεῖο Ἐσωτερικοῦ τῆς ΚΕ ἐξέδωσε λιγὸλογὴ ἀνακοίνωση πού ἀπέρριπτε τὴ νομιμότητα καὶ τὶς ἀποφάσεις τῆς «12ης Ὀλομέλειας» καὶ καλοῦσε σὲ ἐνότητα τὶς δυνάμεις τοῦ κόμματος στὸ ἐσωτερικὸ πού ἀγωνίζονταν κατὰ τῆς δικτατορίας. Ἡ ἀνακοίνωση εἶχε μεγάλη ἀπήχηση καὶ συσπειρώσε τὸ σύνολο σχεδὸν τῶν ὀργανωμένων τότε σὲ παράνομες ὀργανώσεις κομμουνιστῶν.

Μιά ἄλλη περίοδος στὴν ἐξέλιξη τοῦ ἑλληνικοῦ κομμουνιστικοῦ κινήματος καὶ γενικότερα στὴ διαμόρφωση τῆς Ἀριστερᾶς εἶχε πιά ἀρχίσει: Οἱ πρῶτες φάσεις αὐτῆς τῆς περιόδου καλύπτονται κυρίως ἀπὸ τὴ διαδικασία ἀνάληψης τῆς καθοδήγησης δλου τοῦ κόμματος ἀπὸ τὸ Γραφεῖο Ἐξωτερικοῦ τῆς ΚΕ καὶ ἀπὸ τὶς παράλληλες προσπάθειες τῆς ὁμάδας Κολιγιάννη, μὲ τὴν ὀλόπλευρη υποστήριξη τοῦ ΚΚΣΕ νὰ κρατήσῃ μὲ δλα τὰ μέσα ὑπὸ τὸν ἔλεγχό της ἓνα μέρος τοῦ κόμματος δξύνοντας στὸ ἔπακρο τὸ φανατισμὸ καὶ τὸ πνεῦμα μισαλλοδοξίας καὶ ἀντιπαράθεσης. Οἱ χῶροι δπου κυρίως γράφτηκε αὐτὴ ἡ ἱστορία τῶν πρώτων μηνῶν μετὰ τῆ «12η Ὀλομέλεια» εἶναι οἱ παράνομες ὀργανώσεις στὴν Ἑλλάδα, οἱ φυλακές καὶ οἱ ἐξορίες, οἱ ὀργανώσεις τοῦ ΚΚΕ καὶ τῆς ΕΔΑ στὴ Δυτικὴ Εὐρώπη καὶ οἱ ὀργανώσεις τῶν πολιτικῶν προσφύγων στὶς ἀνατολικὲς χῶρες.

Δὲν φιλοδοξῶ βέβαια, στὸ σχεδίασμα τοῦτο μιᾶς πρώτης ἔκθεσης τῶν γεγονότων πού ὀδήγησαν στὴ διάσπαση, νὰ περιγράψω τὰ προβλήματα σ' αὐτοὺς τοὺς χῶρους, προβλήματα τεράστια πού σφράγισαν σὲ μεγάλο βαθμὸ τὴν παραπέρα ἐξέλιξη. Μερικὲς νύξεις ὁμως γιὰ τὸ κλίμα τῶν πρώτων ἡμερῶν καὶ μηνῶν μετὰ τὴ ρῆξη στὴ «12η Ὀλομέλεια» στὸ χῶρο τῆς παρανομίας στὴν Ἀθήνα καὶ στὶς φυλακὲς καὶ ἐξορίες, πιστεύω πὼς θὰ εἶναι κατάλληλος ἐπίλογος στὴν ἀφήγηση πού προηγήθηκε.

Ὁ Ἡλίας Στάβερης, μέλος τότε τοῦ Γραφείου Ἐσωτερικοῦ καὶ τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ, θυμᾶται:

«Ἡ ἀνακοίνωση ἐκείνη ἔκανε βαθειὰ ἐντύπωση στοὺς συντρόφους. Θυμᾶμαι χαρακτηριστικὰ τὸν ἐνθουσιασμὸ τοῦ Γιάννη Γιάν-

ναρη όταν του διάβασα την ανακοίνωση. Με άγκάλιασε, με φίλησε και μου δήλωσε πως δεν πίστευε ότι το κόμμα μας διέθετε τόσο καρτισμένα ιδεολογικά και πολιτικά στελέχη που να μπορούν να καταπιάνονται με τόση σοβαρότητα με τα φλέγοντα προβλήματα του κόμματος. Και επέμεινε στη δημοσίευση της ανακοίνωσης παρά το γεγονός ότι δεν υπήρχε σχετική απόφαση του Γραφείου.

Μιά βδομάδα αργότερα, σε νέα συνάντησή μας, η στάση του Γιάνναρη ήταν έντελώς αντίθετη. Κάποια παρέμβαση προφανώς από το εξωτερικό, μέσω προσώπων που ζούσαν σε μισονομιότητα στην Αθήνα, του είχε αλλάξει τις αντιλήψεις. Αντί των ένθουσιασμών της πρώτης συνάντησης, ο Γιάνναρης με κάλεσε ξερά να ταχθώ στο πλευρό της 12ης ολομέλειας, με την οποία, ως σημειωθεί είχε συμφωνήσει μία ντουζίνα στελεχών της παρανομίας δηλ κι δη. Την αρχική του στάση δικαιολόγησε ως προσπάθεια να κερδίσει χρόνο και μου εμφάνισε δυο προσχέδια ανακοινώσεων. Το ένα καλούσε το Γραφείο Έσωτερικού να πειθαρχήσει στη 12η, ενώ το δεύτερο, άφηνε κάποια περιθώρια να συγκληθεί σύσκεψη στελεχών της Αθήνας προκειμένου να ληφθούν αποφάσεις. Για την ιστορία όμως πρέπει να σημειωθεί ότι τη δεύτερη λύση τη σαμποτάρησαν ο Γιάνναρης και οι περί τον Γιάνναρη με όλες τους τις δυνάμεις...

Ο Γιάνναρης, χωρίς να έχει ούτε εξουσιοδότηση, ούτε ανάλογο πόστο, έσπευσε να διορίσει μόνος του Επιτροπή Πόλης της Αθήνας ή οποία και αναγνώρισε τη 12η Όλομέλεια. Την αποτέλεσαν ο Γιάνναρης, ο Ευσταθίου, ο Γ. Μωραΐτης, ο Χριστόφορος Αργυρίδης και ο Γ. Νικολόπουλος (ο τελευταίος δεν ήταν ούτε καν μέλος του ΚΚΕ όταν έγινε η δικτατορία). Στην Επιτροπή αυτή ο Γιάνναρης απόδωσε και την πατρότητα των δύο προσχεδίων ανακοινώσεων, πράγμα αναληθές, αφού ο Αργυρίδης τον κατάγγελε λίγες μέρες αργότερα όταν τον εγκατέλειψε, ότι ενεργούσε αυθαίρετα μόνος του, χωρίς να συμβουλευεται ούτε τη διορισμένη απ' αυτόν «Επιτροπή Πόλης».

Παρά ταύτα ο Γιάνναρης, εμφανιζόμενος πλέον *Ipso Jure* και σαν Γραμματέας της Αθήνας, δεν έκλεισε οριστικά την πόρτα των συναντήσεων με τα μέλη του Γραφείου μέχρι το Πάσχα του 1968 και σε μία φάση φάνηκε να αποδέχεται την ένδοξη αντιδικτατορική

δράση. Μετά τό Πάσχα τοῦ '68 πήρε ἐντολή νά κόψει κάθε ἐπαφή. Ζήτησε μαζί μου ἕνα τελευταῖο ραντεβού, πού πραγματώθηκε στό Φάληρο. Τοῦ εἶπα ὅτι ἦταν ἀκατάλληλος ὁ χῶρος πρός συζήτηση καί μόνο ἂν ἐβρισκε σπίτι θά μπορούσαμε νά συναντηθούμε. Μοῦ ἀπάντησε ὅτι ἔχει νά μοῦ μεταφέρει ἕνα μήνυμα καί τίποτε ἄλλο: νά ὑποταγῶ στή 12η 'Ολομέλεια! Τοῦ ἀπάντησα μέ ἐκφράσεις πού τόν χαρακτηρίζαν ὡς ἀσυνεπῆ στίς ἀπόψεις του καί χωρίσαμε. Ἦταν ἡ τελευταία ἐπαφή μου μέ τούς δογματικούς».

Οἱ φυλακές καί τά στρατόπεδα

Στίς 22 Φεβρουαρίου 1968 οἱ φυλακές τῆς Αἴγινας, μέ ἀνοιχτό γράμμα τῶν πολιτικῶν κρατουμένων παίρνουν θέση ἐναντίον τῆς 12ης 'Ολομέλειας. Τό ὑπογράφουν οἱ Κώστας Φιλίνης, Λεωνίδας Κύρκος, Βασίλης Νεφελούδης, Θανάσης Τσουπαρόπουλος, Παῦλος Νεφελούδης, Θ. Βασιλόπουλος, Γ. Σακελλίων, Π. Καρανητός, Ι. Στρατής, Κ. Παλιόπουλος, Π. Καλογερογιάννης, Κ. Τασόπουλος, Ι. Ἀγγέλου, Σ. Σιδεράς, Δ. Παπαδάτος, Λ. Σιδέρης, Π. Ροδάκης, Θαν. Πανουτσόπουλος, Π. Παπαδόπουλος, Α. Τσέλος, Α. Λεντάκης, Β. Σακελλάρης, Α. Καρίνος, Π. Παρασκευόπουλος, Κ. Καλέργης.

Ἀποσπάσματα τοῦ γράμματος δημοσιεύτηκαν στήν «Οὐμανιτέ», ὄργανο τοῦ Γαλλικοῦ ΚΚ καί ἄλλες ξένες ἐφημερίδες τῆς Ἀριστεράς καί ὁ ἀντίκτυπός του ἔφτασε ταχύτατα στό ἐσωτερικό τῆς χώρας. Παρόμοιο γράμμα στάλθηκε ἀπό τίς Φυλακές Ἀβέρωφ δ-που κρατοῦνταν τότε πολλοί ὑπόδικοι γιά τά στρατοδικεῖα τῆς Χούντας κατηγορούμενοι γιά ἀντιδικτατορική δράση.

Μέ καθυστέρηση πέντε μηνῶν βγαίνει καί ἀπό τό στρατόπεδο Παρθένι τῆς Λέρου ἀνάλογο γράμμα, πού τό ὑπογράφουν 107 στελέχη τῆς ΕΔΑ καί τοῦ ΚΚΕ. Ἀνάμεσα στούς ὑπογράφοντες συγκαταλέγονται βουλευτές, δημοτικοί ἀρχοντες, μέλη τῆς ΔΕ τῆς ΕΔΑ, μέλη τοῦ ΚΣ τῆς Νεολαίας Λαμπράκη κ.ἄ. μαζικῶν ὀργανώσεων. Ἀπό τό Παρθένι τῆς Λέρου, πού ἦταν τό κατ' ἐξοχῆν στρατόπεδο ἐπιλογῆς στελεχῶν καί διανοουμένων (650 περίπου κρατούμενοι) βγήκαν κατά καιρούς διάφορα πολιτικά ἔγγραφα πού καταδικα-

σαν άποφασιστικά τήν ομάδα Κολιγιάννη. Άς σημειωθεί επίσης ότι ή συντριπτική πλειοψηφία τών κρατουμένων στό Παρθένι ήταν έναντίον τής 12ης και συμπαθούσαν τό Γραφείο Έσωτερικού μέ τό όποιο είχαν έπαφή και τά όργανα του Στρατοπέδου, εκλεγμένα δημοκρατικά από τό σύνολο τών κρατουμένων. Άντίθετα στό στρατόπεδο του Λακκί τήν πλειοψηφία είχε ή ομάδα που δεχόταν τις άπόψεις του Κολιγιάννη. Καί ενώ στό στρατόπεδο στό Παρθένι ή συμβίωση γινόταν μέσα σε πολιτισμένα πλαίσια και λειτουργούσε και ένα είδος διαλόγου ανάμεσα στις δύο παρατάξεις, στό Λακκί επικρατούσε άτμόσφαιρα τραμπουκισμού σε βάρος τών διαφωνούντων μέ τή 12η Όλομέλεια και σε πολλές περιπτώσεις έγιναν και χειροδικίες έναντίον τών όπαδών του Γραφείου Έσωτερικού, τούς όποιους άποκαλούσαν περιφρονητικά «Τσέχους», λόγω τής πρόσφατης τότε εισβολής τών Σοβιετικών στην Τσεχοσλοβακία και τήν κατάπιξη τής «άνοιξης τής Πράγας» από τά σοβιετικά τάνκς. Στο στρατόπεδο τών Φυλακών Άλικαρνασσού Κρήτης, όπου κρατούνταν τότε οι έξόριστες γυναίκες, μεταφερμένες από τή Γιούρα, ή μεγάλη πλειοψηφία τους άποδοκίμασε τις άποφάσεις τής 12ης Όλομέλειας και τάχθηκαν στό πλευρό του Γραφείου Έσωτερικού μέ δημόσια και ένυπόγραφη έπιστολή τους.

Σάν νά μήν έφταναν οι έγκλειστοί τών άγωνιστών από τή δικτατορία στά στρατόπεδα και τις φυλακές, άρχισαν νά δημιουργούν και μέσα σ' αυτούς τούς χώρους δύσκολες συνθήκες διαβίωσης, οι όπαδοί τής 12ης Όλομέλειας στους όπαδούς του Γραφείου Έσωτερικού. Ένα από τά μέτρα ήταν ή διακοπή τών γλίσχρων χρηματικών άποστολών από τό έξωτερικό στις οίκογένειες τών φυλακισμένων και τών έξορίστων. Τά τεράστια ποσά που συγκεντρώνονταν στό έξωτερικό από τις εισφορές τών πολιτικών προσφύγων έμεναν μπλοκαρισμένα και μόνο ψυχία στέλνονταν κι αυτά άποκλειστικά σε δσους άποδέχονταν τις άποφάσεις τής 12ης. Τήν δλη διαχείριση τών άποστολών στις οίκογένειες είχε αναλάβει στό έξωτερικό ένας πιστός τής 12ης όνόματι Δελαγραμμάτικας και τό πρόσωπο καθώς και οι δραστηριότητές του είχαν γίνει γνωστές στά στρατόπεδα. Υπήρχε τότε στό Παρθένι κρατούμενος ό δάσκαλος Κώστας Κεφαλός, παλιός κομμουνιστής, αγαθότατος άνθρωπος βασανισμένος

στή ζωή του από τόν αντίπαλο, ὁ ὁποῖος ἀρέσκονταν νά μιμεῖται τή μορφή τοῦ Γερμανοῦ κομμουνιστῆ Οὐλμπριχτ μέ τό άσπρο μούσι καί τό πλούσιο μαλλί. Καί ὁ Νίκος Γανίτης, φοβερό πειρακτήριο, ἀλλά καί φίλος τοῦ πιστοῦ στή 12η Κεφαλαῖ, τοῦ εἶχε φτιάξει τροπάριο, σέ ἦχο πλάγιο:

*Νικάνδρου τό καύχημα
τῆς 12ης ἀγλαΐσμα·
τοῦ Οὐλμπρεχτ ὁμοίωμα,
Δελαγραμμάτικα ἢ στοργή,
πρέσβευε ὑπέρ ἡμῶν
τῶν ἀποβλήτων τοῦ κόμματος!*

Μέ τό «τροπάριο» πρῶτος διασκέδαζε ὁ καημένος, ὁ ἀγαθότατος Κώστας, ὥσπου κάποιος τοῦ σφύριξε ὅτι «ὑπέχει εὐθύνες»! Καί κόντεψε νά πάθει συγκοπή φοβούμενος τή μῆνιν τοῦ Κεπέση!

Μ' αὐτή τήν εὐθυμη νότα ἄς κλείσουμε τήν ἀφήγηση μιᾶς ἀπό τίς πιό δραματικές περιόδους στήν ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς Ἀριστερᾶς.

